

Τα Ποιητικά

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ · ΤΕΥΧΟΣ 12 · ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2013 · ISSN: 1792-8877 · ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00 · ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

ΝΕΟ-ΓΟΤΘΙΚΑ ΙΝΔΑΛΜΑΤΑ: ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΙΛΤΟ ΣΑΧΤΟΥΡΗ

—Θοδωρής Ρακόπουλος—

Ο κριτικός λόγος στην Ελλάδα πάσχει από τον φόβο για έγκλημα καθοσίωσης από την μία και από τον μανιχαϊσμό της ψηφιακής δημοκρατίας από την άλλη (I Like/I don't Like). Πρόκειται εν πολλοίς για τη λογική «αυτή είναι η γνώμη μου, επειδή έτσι αισθάνομαι» (έκκληση στο θυμικό) κι η παρεοκρατική ανταλλαγή φιλοφρονήσεων οριζοντίως (στη συγχρονία) και η υμνολογία «των παλιών» καθέτως (στη γενεαλογία). Λίγοι είναι οι κριτικοί που συναισθάνονται (και δουλεύουν προς) την κατεύθυνση μιας γραμματολογίας (μόνο ο Δάλλας κι ο Βούλγαρης μου έρχονται στο μυαλό, αλλά υπάρχουν κι άλλοι, ανάμεσα σε νεότερους).

Στα Ποιητικά, θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια σειρά από κάπως πιο τολμηρά, κριτικά κείμενα για την συγχρονία και την γενεαλογία. Προσωπικά, θα ασχοληθώ, με όποια ευθύνη μπορεί και πρέπει να επωμιστεί αυτός που το κάνει, με την συζήτηση για την ποίησή μας ενταγμένη σε ευρύτερα συγκείμενα: φανταστικά, δυνητικά, ακόμη και παράδοξα. Η έννοια εξάλλου του αλλόκοτου, του γκροτέσκου και του κριτικά τολμηρού, δεν θέλγει απλά: στοιχειοθετεί σε μεγάλο βαθμό τον αισθητικό άξονα της σύγχρονης Ελλάδας.

Στο παρόν δοκίμιο θα προσπαθήσω να δείξω, σύντομα, προς μία στρεβλή κατεύθυνση ανάγνωσης του Μίλτου Σαχτούρη. Η πρόσληψή του, η επιρροή που άσκησε (περισσότερο, νομίζω, ως μορφή και λιγότερο ως ποίηση) είναι σημαντικότερη από την ίδια την ποίησή του. Ο Σαχτούρης δεν ευθύνεται για την άναρθρη επιτρεπτικότητα που αφορά μεγάλη παραγωγή της σύγχρονης μας ποίησης (εννοώ: την ευκολογραφία στη βάση μικροεικονοποιείας), αλλά η τελευταία, «πατάει» στο έργο του.

Γνώμη μου είναι πως αν δώσουμε προσοχή καταρχάς στην τοποθέτηση του Σαχτούρη στο ποιητικό μας σκηνικό, θα μπορούσαμε ενδεχομένως να επανακατατάξουμε την αναγκαιότητα (επαν)ανάγνωσής του στην αρχιτεκτονική της ποίησης στον νέο αιώνα. Το σκεπτικό πίσω από μια τέτοια επιλογή είναι πως η εν λόγω συντελεσμένη ποίηση, μετρά ήδη πολυποικίλη παραγωγή που συχνά ομνύει στο σαχτουρικό όραμα.

Ας ξεκινήσω με μια αδρομερή κωδικοποίηση κάποιων «θέσεων», σχεδόν υπό μορφήν *aperçus*. Σκοπός μου είναι, με την ακόλουθη συνθηματολογία, να υπογραμμίσω το μετέωρο της κατάταξης του Σαχτούρη γραμματολογικά και, ακόμη, στην ιδεολογικά συσταμένη ακροστιχίδα της νεοελληνικής ΠΟΙΗΣΗΣ (όπου, ένα τουλάχιστον από τα Σ του ακρώνυμου, ανήκει στον Σαχτούρη). Το μετέωρο συνίσταται στην καταστατική αντίθεση ανάμεσα στην εκτίμηση του ποιητή και στην αντικειμενική του αποτίμηση.

Σύλβια Αντουλινάκη, Σχέδιο απόδρασης, 2009

Ο Μίλτος Σαχτούρης είναι, θα το πω προκλητικά κι ίσως εταστικά, ο σημαντικότερος μεταπολεμικός ποιητής μας. Κι αυτό διότι:

1. Υπήρξε πρωτότυπος, με νέα γλώσσα και δικό του σύμπαν.
2. Υπήρξε ριζωμένος σε μια αναγνωρίσιμη ελληνική παράδοση (δημοτικό τραγούδι).
3. Είχε σοβαρές επιρροές (ποιητικές και εικαστικές) από το εξωτερικό, επιτέλους – και η ίδια δική του ποίηση έχει μια μεταφρασσιμότητα που κερδίζει.
4. Ανέπτυξε επιρροή ολοδική του στην γενιά του '70 (ίσως όσο κανένας, εκτός από τον Καρυωτάκη) αλλά και στην δική μου γενιά (αν αυτό έχει σημασία).
5. Τον αγχάλιασε το ευρύ κοινό.

Είναι, ταυτόχρονα, από τους ποιητές που εύκολα και (κατ'εμέ) δικαιολογημένα, κανείς μπορεί να παρακάμψει και ακόμη και να αντιπαθήσει, διότι:

1. Είναι εμμονικός με μια συγκεκριμένη αρχιτεκτονική του ποιήματος (λιτότητα, απέρितτο, μινιμαλισμός) και με την άγρια εικονοποιία (είναι, βασικά, εικαστικός ποιητής: *fauve* και εξπρεσιονιστής).
2. Το λεξιλόγιο και οι ρυθμοί του είναι φτωχά, επαναλαμβανόμενα και (κάποτε) ανιαρά.
3. Είναι (άρα) άτολμος, (επειδή) είναι συνεπής.
4. Η επιρροή του στους πιο νέους συνίσταται συχνά σε αντιγραφή του κλίματος του (όπως συμβαίνει και με τον Καρούζο) και δεν είναι πράγματι ουσιαστική και μετουσιώσιμη. (Ναι, το χρεώνεται ΚΑΙ ο ποιητής το βάρος του μέλλοντος του).
5. Το ευρύ κοινό είδε σε αυτόν ένα μοντέλο ποίησης μανιερισμού – άρα όχι απαιτητικό.

Η σαχτουρική επιρροή, μαζί με την καρουζική, συστήνουν μια δίκωπη σκυτάλη, για την γενεαλογία της ποίησής μας, όντας οι δύο πιο επιδραστικοί (αλλά και από τους πιο ιδιότυπους) ποιητές μας, στους νεότερους ποιητές σήμερα. Αντί κι έναντι σε αυτό το κλίμα, ίσως μπορούμε να προτείνουμε νέες αναγνώσεις και πλαισιώσεις του Σαχτούρη. Νομίζω, για παράδειγμα, πως ο τρόπος που κατανοούμε την ποιητική του θα μπορούσε ίσως να ευεργετηθεί από μια απόπειρα αντιστοίχισης του σαχτουρικού κόσμου με την ευρωπαϊκή παράδοση της γοθτικής ατμόσφαιρας, ένα στοιχείο που –ίσως– δεν έχει ακόμη εξερευνηθεί σε βάθος. Νομίζω πως μπορεί μια τέτοια ανάγνωση να

εκκινεί από την φασματική διάσταση της σαχτουρικής ματιάς και κοσμολογίας: κι εδώ, το φάσμα έχει την έννοια του φαντάσματος, του αποτρόπαιου, του σκοτεινού, αλλά και του τερατώδους.

Προσοχή: Δεν λέω πως ο Σαχτούρης επηρεάστηκε από την γοτθική/βικτωριανή λογοτεχνία. Ας είμαστε ξεκάθαροι: δεν την γνώριζε. Δεν διάβαζε αγγλικά. Άλλος είναι ο στόχος εδώ. Το γοτθικό μυθιστόρημα υποβάλλει μια αχλύ κατάπτωσης και αμφιβολίας για τις αξιώσεις και τις αξίες του Δυτικού πολιτισμού, ακριβώς στην κορύφωση της επέκτασής του: λίγες δεκαετίες μετά την Γαλλική Επανάσταση, με την εμπέδωση και την εμβάθυνση των δημοκρατικών αρχών στην Ευρώπη (με τα όποια πισωγυρίσματα και παλινορθώσεις, βλ: Μαρξ, ο Εμφύλιος Πόλεμος στη Γαλλία), στην πλήρη εξέλιξη της βιομηχανικής έκρηξης στη Βόρεια Αγγλία, και με την επέκταση τόσο του πολιτικού οράματος όσο και –κυ-

ρίως– της οικονομικής «ανάπτυξης» στον «υπόλοιπο κόσμο» (με την δεύτερη να παραμερίζει το πρώτο κι ενίοτε να το υποθάλλει). Ο αγγλικός (και –λιγότερο– ο γαλλικός, ο ολλανδικός κτλ.) ιμπεριαλισμός, η επέκταση στην Αφρική και την Ασία, σηματοδοτούν την συνεχή κρούση των βικτωριανών αξιών απέναντι στις πόρτες (για να μην πω τη συνεχή σύγκρουση στους σκοπέλους) της Ετερότητας. Το Άλλο στην μαύρη ήπειρο είναι δυσχερώς διαχειρίσιμο: τα αποικιακά «υποκείμενα» (κι εδώ η φουκωική *subjectisement* αποκτά διττή έννοια ερήμην του Φουκώ) παραείναι διαφορετικά. Η αποικιακή ματιά «στους δίπλα», στους παράξενους λευκούς της χερσονήσου του Αίμου, είναι πιο προσληπτή από την τάξη που παρακολουθεί με αγωνία, και σχετική αμφιθυμία, την Ετερότητα στο πλάι του Βικτωριανού «κλέους»: την αριστοκρατία.

Πίσω στο θέμα μας: η εικόνα όχι ως σύμβολο, αλλά ως πραγματικότητα, η ίδια η απείκαση της φρίκης, είναι κεντρική για όσα αφορούν τον Σαχτούρη. Εξηγούμαι, και πάλι δια της πλαγίας οδού. Σε πολλές περιοχές της Αφρικής, η έννοια του ζόμπι είναι κεντρική δοξασία της εντόπιας κοσμολογίας. Ο ζωντανός-νεκρός, ο μόνιμα σε διάσταση μεταίχμιου μεταξύ της έμβιας και της τεθνεώσας ανθρώπινης ύλης, είναι κεντρικό σημείο αφήγησης πολλών αφρικανικών θρύλων: η επίμαχη έννοια γίνεται στόχος κατηγοριών και φημών. Είναι ενδιαφέρον ότι το αντίθετό του είναι το βαμπίρ (ο απέθαντος), μόνιμη αναφορά στην ευρωπαϊκή παράδοση, ειδικά στον τρόπο που αντιλήφθηκαν οι βικτωριανοί τα «άγρια» Βαλκάνια, συγκινημένοι από τις λαϊκές παραδόσεις για τους βρικόλακες, τις λάμιες και τον Δράκουλα, αναπλάθοντας και προβάλλοντας ένα οριενταλιστικό μοντέλο, όπου το αιώνιο, το αδύνατον να πεθάνει, κατακυριεύει το ζωντανό (βλ. Θοδωρής Ρακόπουλος, Ο Μαντέλα στο νοσοκομείο, περ. Χρόνος τχ 2). (Το βαμπίρ, ο ελληνικός βρυκόλακας ή βορκόλακας, γίνεται αντικείμενο αντέγλησης σε μία από τις πιο γνωστές βικτωριανές και μετα-βικτωριανές συζητήσεις κι αναζητήσεις σε έναν συντονισμό ανάμεσα στους νεαρούς αριστοκράτες Polidori, Percy Beashe Shelley, Mary Shelley, κι άλλους. Το αποτέλεσμα είναι 3-4 αριστουργήματα μετεφηβικής ινδαλματικής κορύφωσης: ο Δράκουλας, από τον 25χρονο Stoker, ο Φράνκεστάιν, από την 21χρονη Shelley, ο Vampyre του 23χρονου Polidori, και πάει λέγοντας, ως τον Ιρλανδό Stoker, 70 χρόνια μετά).

Τα φασματικά Βαλκάνια (εδώ, το φάσμα με την έννοια της ομίχλης και του φαντάσματος ταυτόχρονα) διεγείρουν τη ρομαντική Βικτωριανή αριστοκρατία, σε έναν κόσμο που αλλάζει από τη βιομηχανική επανάσταση και την ανάδυση μιας νέας τάξης (αστοί). Η ετερότητα που τα Βαλκάνια, στην οριενταλιστική ματιά τους, προτείνουν, είναι φτιαγμένη από σύμβολα και αίμα. Δεν είναι τυχαίο ότι στον συμβολισμό του βαμπιρισμού στο γοτθικό μυθιστόρημα, ο πιο σοβαρός ανατόμος της ανάδυσης του καπιταλισμού, ο Μαρξ, επιστρέφει συνέχεια (βλ το Κεφάλαιο).

Το αποτρόπαιο που ενέχει αυτός ο Βαλκανισμός (μια φαντεζί εκδοχή του Οριενταλισμού, όπως καιρία σημείωσε στο επιδραστικό της βιβλίο η Todorova) το καρπώνεται ο Σαχτούρης, στα ελληνικά γράμματα, περισσότερο και καλύτερα από κάθε άλλον Έλληνα λογοτέχνη. Μόνο που δεν γράφει με σύμβολα, αλλά με εικαστικές πραγματικότητες φρίκης, που έλκουν από το οπλοστάσιο του δημοτικού τραγουδιού: το φεγγάρι, το μαχαίρι, το κορίτσι, ο λαγός, το πουλί, το δέντρο, κτλ.

Η εντός Ελλάδας αστική τάξη ή, ας την πούμε λιγότερο φορτισμένα, η παλιά προνομιούχα τάξη είδε στη λαϊκή παράδοση ένα φως, μια αισιοδοξία της *paivete*, στο πρόσωπο για παράδειγμα του Θεόφιλου (βλ. δοκίμια του Σεφέρη και του Ελύτη, φωτογραφίες του Εμπειρίκου, αναφορά στον λήσταρχο Γιαγκούλα του Θεοτοκά με ηρωικούς όρους). Δεν σχολίασε το σκοτάδι της παράδοσης, όπως το έκανε ο νεο-γοτθικός Σαχτούρης (μισή γενιά νεαρότερος της ομάδας του '30), χρησιμοποιώντας τα μοτίβα του δημοτικού τραγουδιού. (Ο Σαχτούρης, ίσως ενδιαφέρει αυτό, είναι δισέγγονος Υδραίου οπλαρχηγού καρaboκύρη, και βιοπορίστηκε από μια κληρονομία όλη την ζωή του). Η έννοια του αποτρόπαιου, που ταυτόχρονα ελκύει και προκαλεί αποστροφή, είναι κεντρική σε αυτή την δυναμική. Ο Σαχτούρης είναι, όπως η γενιά του '30, με διττή έννοια αστός: κλεισμένος, σχεδόν καταδικασμένος στην πόλη, στο άστυ, αλλά και πλούσιος έκπτωτος, παρηκμασμένος αριστοκράτης – που παρατηρεί τί συμβαίνει έξω: έξω από το άστυ, και έξω από την αστική τάξη, χρησιμοποιώντας την λαϊκή εικονολογία. Οι εικόνες από το δημοτικό τραγού-

Ε Ν Ο Τ Η Τ Ε Σ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

ΔΕΙΓΜΑ ΓΡΑΦΗΣ

EDITORIAL

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 12

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2013

ISSN: 1792-8877

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΙΔΡΥΜΑΤΑ: €30,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: €30,00

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

Τιτικά Δημητρούλια

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Αλέξης Ζήρας

Θωμάς Ιωάννου

Ελισάβετ Κοτζιά

Θοδωρής Ρακόπουλος

Γιάννης Στρούμπας

Θωμάς Τσαλαπάτης

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Πέτρος Τσαλαπατούρος

www.poetrygovostis.wordpress.com

ΕΚΛΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

www.govostis.gr

Τα κείμενα προς δημοσίευση στέλνονται σε ψηφιακή μορφή στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
gpkostas@gmail.com

δι –ο Σαχτούρης χρησιμοποιεί εξπρεσιονιστικά τα μοτίβα του– επηρέασαν ή καλύτερα πέρασαν σε νεότερους ποιητές, κυρίως του '70, οι οποίοι τις μεταφέρουν στο σκηνικό του άστεως, (π.χ. Γιάννης Κοντός).

Ας μην ξεχνάμε, και εδώ η αισθητική μας θεωρία υπολείπεται των εννοιολογήσεων του «λαϊκού» έξω, πως εδώ μιλάμε για δημόσια εικονολογία. Να το πω απλά: φολκλόρ (όπου volk, ο λαός της υπαίθρου). Το πώς εγγράφεται αυτή η γενεαλογία στην σαχτουρική πρόσληψη είναι εδώ το διακύβευμα: γίνεται αυτό με όρους κατακερματισμού κι άρα (κατά Έκτορα Κακναβάτο) με βάση την σταθερά του σουρρεαλισμού: το τυχαίο και τυχηρό; Ή είναι πιο συνειδητά ξεπεράσματα μορφών («Τα Φάσματα», «Τα Εκτοπλάσματα») που επιστρέφουν ως φαντάσματα να στοιχειώσουν το παρόν του ποιητή από μια παράδοση τραυματικά και βασανιστικά οικεία; Η έννοια εξάλλου της παράδοσης έχει ταυ-

τόχρονα στοιχεία καταναγκασμού και habitus: γίνεται χωρίς σκέψη αλλά και με πρόγραμμα (βλ. Νόρα Σκουτέρη-Διδασκάλου «Η Παράδοση της Παράδοσης»). Δεν είναι όλες οι γενεαλογίες επικυρωτικές, αλλά συχνά (αυτή είναι και η έννοια της πρωτοπορίας, του εξελικτισμού) συγκρουσιακές: αφομοιώνουν, και ξεπερνούν διαλεκτικά.

Ο Achille Mbembe σημειώνει στην ανάγνωση των νεκροπολιτικών (necropolitics), μιας προσπάθειας άρθρωσης λόγου για το μετά, που ενημερώνεται από την μεταποικιακή διάσταση του κόσμου μας, πως το μετα- αρθρώνει λόγο για το τώρα: για τη ζωή. Ο λόγος αυτός είναι εντελεχής στην σωματικότητα και ευυλότητα του παρόντος κι όχι μεταφυσικός: όπως στον Σαχτούρη, που γράφει όχι με σύμβολα, αλλά με εικαστικές πραγματικότητες. Αλλά η απείκαση αυτή είναι μια άλλη συζήτηση, στην οποία μπορεί να επιστρέψουμε.

PENTE POIHΜATA

ΟΛΟ ΚΑΙ ΠΙΟ ΣΥΧΝΑ

Όλο και πιο συχνά
η ίδια ζάλη

οι ίδιες στροφές
νύχτα με τα ΚΤΕΛ

–παράσιτα στο ράδιο λαϊκά

μες στη σακκούλα
ο Αχλαδόκαμπος φαρμάκι–

πάλι στα καρουσέλ
της επαρχίας

στο ξύλινο απάνω
αλογάκι

που αταίριαστος γυρνούσε

όλο γυρνούσε

μες στα λαμπιόνια
και τις μουσικές

Ο ΑΓΩΝΑΣ

Οι παίκτες στο κέντρο
ιαχές
το βουνό ο στρατώνας

οι ταρατσες γεμάτες
μες στη βροχή

–σε μια άλλη πατρίδα άλλη εποχή–

στα γκολπόστ από πίσω
γλείφω τις στάλες

παιδάκι που μαζεύει τις μπάλες

όπου να 'ναι
αρχίζει ο αγώνας

ΠΙΚΡΗ ΣΤΟ ΣΤΟΜΑ

Στο πρώτο φως
σε φέρνουν γιασεμιά

στο ύστερο
μπαξέδες

πικρή στο στόμα
μου έρχεσαι γουλιά

έξαλλος με την άνοιξη
κουφώνω το παντζούρι

σαν πέτρες
πάνω του χτυπάς

και σαν πουλιά

ΜΕ ΤΙ ΚΛΕΙΔΙ

Ω άφατο
ω τίποτα

–ω ύπνε που μωραίνεις–

από τι γρίλλιες
τι αφαλούς γλιστράς

με τι κλειδί
το είναι μας ανοίγεις

και το παίρνεις

ΕΝΘΑ ΟΥΚ ΕΣΤΙ

Ένθα ουκ έστι πόνος
στεναγμός

κοιμάται

απ' τα βιτρό
μπαίνει το φως αμφίσημο

στον πρόναο σαν δεύτε

ζωή και θάνατος
φιλί και ασπασμός

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΖΑΝΕΤΑΚΗΣ

ISABELLA DI MORRA

—Μετάφραση: Άννα Γρίβα—

Η Isabella di Morra (Favale, 1520; – 1546), Ιταλίδα ποιήτρια, ανήκει στους πετραρχικούς ποιητές της Αναγέννησης. Ήταν τρίτη ανάμεσα στα οκτώ παιδιά του βαρόνου Giovanni Michele Morra, ο οποίος στα 1528 εξορίστηκε από την πατρίδα του εξαιτίας της συμμετοχής του στο κίνημα εναντίον του Ισπανού αυτοκράτορα, Καρόλου του Ε'. Μετά τη νίκη του Καρόλου, ο Giovanni Michele κατέφυγε στην αυλή του Γάλλου βασιλιά, Φραγκίσκου του Α'. Μετά την εξορία του πατέρα, το φέουδο της οικογένειας περνά στην κατοχή του ισπανικού θρόνου. Ύστερα από πολλές προσπάθειες όμως και δικαστικούς αγώνες επιστρέφει στα χέρια του πρωτότοκου, Marcantonio. Η απουσία του πατέρα είναι διαρκές θέμα στην ποίηση της Isabella, αφού μόνο σε αυτόν στηρίζει τις ελπίδες της να απελευθερωθεί από την ιδιότυπη «φυλάκιση», την οποία της έχουν επιβάλει τα αδέρφια της μέσα στο κάστρο, σύμφωνα με τα ήθη της νοτίου Ιταλίας για την κοινωνική θέση της γυναίκας.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες ζωής, η Isabella βρίσκει παρηγοριά στη μυστική αλληλογραφία που διατηρεί με τον Diego Sandoval de Castro, Ισπανό βαρόνο και ποιητή. Στην επικοινωνία των δύο, βοηθά ο παιδαγωγός της. Όταν τα αδέρφια της την ανακαλύπτουν, δολοφονούν πρώτα την Isabella και τον παιδαγωγό και κατόπιν ενέδρας και τον Diego. Οι δολοφόνοι καταφεύγουν στη Γαλλία. Ύστερα από τις έρευνες των αρχών στο κάστρο, ανακαλύφθηκαν τα ποιήματα της Isabella, τα οποία περιορίζονται σε δέκα σονέτα και τρεις ωδές.

Η Isabella είναι μια γνήσια αναγεννησιακή ποιήτρια και διανοούμενη, με πίστη στην ποιητική της αξία και στην αθανασία του έργου της, μια «ελεύθερη – πολιορκημένη» που κέρδισε την αιωνιότητα με τα δεκατρία υπέροχα ποιήματά της...

I

Γράφω θρηνώντας για τ' άγουρα χρόνια μου
και για της άσπλαχνης Τύχης τις άγριες επιθέσεις,
εγώ που σ' έναν τόπο τόσο φρικτό κι επώδυνο
δίχως κανείς να μ' επαινεί ξεδεύω τη ζωή μου.

Κι αν είχα λίκνο ταπεινό, ζητώ έναν άξιο τάφο,
κρατώντας τα εφόδια των λατρεμένων μου Μουσών,
με την ελπίδα πως θα βρω και πάλι κάποιο έλεος
κι ας μη το θέλει η τυφλή πικρή Θεά που βασανίζει.

Κι αν οι θεότητες οι άγιες θέλουν να με συντρέξουν,
σ' ακρογιαλιές τερπνότερες θα αξιωθώ να ζω
αν όχι με το σώμα μου, όμως με ελεύθερη φυχή.

Αυτή τη σάρκα, που τώρα με τυλίγει,
ίσως στον κόσμο να βρεθεί κάποιος μεγάλος βασιλιάς
απρόσιτη να τη φυλάξει σε παγωμένο μάρμαρο.

στιχ.8 Θεά: Τύχη

στιχ.12 βασιλιάς: ο Φραγκίσκος Α' της Γαλλίας

II

Σεβάσμια Ήρα, αν οι χυδαίοι έρωτες
μοιάζουνε τόσο εχθρικοί για την αγνή καρδιά σου,
οι μέρες και τα χρόνια μου μένουν καθάρια κι ευτυχή
στην ιερή σου ζέση που ευγενικά μου χάρισες.

Σε σας αφιερώνω τ' άνθη της παρθενίας μου,
σε σένα, ω Θεά, στους φίλιους λογισμούς σου,
ω μόνη εσύ από τα πράγματα τα αγαθά κι ευλογημένα
που απλώνεις στα ουράνια τα ολόγλυκά σου αρώματα.

Κυκλώνει το λαιμό μου ωραία χρυσή θηλιά
απ' τα αντικείμενα τα πιο σεμνά, τα πιο αγαπημένα,
που για να υπηρετώ εσένα μονάχα τα προσφέρω.

Γίνε οδηγός, Υμέναιε, με την ευγενική στοργή σου
και κάνε να αγαπήσω τον κόμπο που με δένει,
έτσι που μόνο η φυχή να κυβερνά τα στήθη.

στιχ.1: Η Ήρα αντιστοιχεί στη θεά Giunone της μυθολογίας των Ρωμαίων.
Η ποιήτρια ουσιαστικά αποθέτει τις ελπίδες της διαφυγής της σε έναν γάμο, καθώς η Giunone είναι η προστάτιδα του γάμου.

III

Σ' ένα φηλό βουνό, όπου μπορώ να δω τη θάλασσα
εγώ, η θλιμμένη κόρη σου, η Ιζαμπέλλα ατενίζω
μήπως φανεί κανένα ξύλο γυαλισμένο караβιού,
που να μου φέρει, πατέρα, μια είδηση από σένα.

Όμως η μοίρα μου κακή και αντίζη
παρηγοριά δε δίνει στη θλιμμένη την καρδιά μου,
αλλά εμμένοντας εχθρός της ευσπλαχνίας,
σε δάκρυα τρέπει τις πιο στέρεες ελπίδες μου.

Γιατί δε βλέπω ούτε κουπί τη θάλασσα να σκίζει
ούτε πανί που να φουσκώνει απ' τον αέρα
(η μελαγχολική ακτή τόσο έρημη απομένει).

Έτσι την Τύχη την κακή μου θα οικτίρω,
και τον δύστυχο τον τόπο μου μισώ,
μοναδική αιτία του μαρτυρίου μου.

IV

Πόσο μπορείς να τιμηθείς, Σίριε αγαπημένε μου,
μες στην καλότυχη όχθη σου που 'ναι γεμάτη πλούτη,
και μες στη γη που έλαβε από σένα τ' όνομά της,
όνομα που στα στήθη μου σήμερα τόσο το λατρεύω.

Εκεί βρίσκεται αυτή, που την οργή του ουρανού
μπορεί να τη δαμάζει και την ελπίδα βάσταξε
μέσα μου ζωντανή, παρά την άγρια, πικρή Θεά,
που τόσο παίρνει δύναμη απ' την κακή μου μοίρα!

Η μυρωδιά κόκκινου ρόδου τρέφει την φυχή
με ένα γλυκό ζωογόνο αεράκι όχι λιγότερο
απ' όσο τα χρυσαφένια άγια κρίνα.

Θα είναι για εκείνη η ζωή μου όλο χαρά,
κι από της λύπης μου το βάρος θα ξεντυθεί το σώμα,
και τούτα τα μαλλιά θα στεφανώσω με δαφνόφυλλα.

στιχ.1 Σίριε: Ο ποταμός που περνούσε κοντά από το κάστρο όπου ζούσε η Isabella.

στιχ.5 βρίσκεται αυτή: Πρόκειται πιθανόν για τη φίλη της Antonia Caracciolo, σύζυγο του Don Diego.

στιχ.7 πικρή Θεά: η Τύχη

V

Αγαπημένε μου Λουίτζι, τιμή του αιώνα μας
ο ουρανός δεν ήτανε με σας μονάχα ευγενικός και γενναιόδωρος
στη σπάνια γραφή σας, στην ολοκάθαρη μελάνη σας,
αλλά και στα υψηλά φρονήματα, που μέσα σας φλογίζονται.

Ο Παντοδύναμος Θεός και όχι η ανθρώπινη επιμέλεια
κοσμούνε το κεφάλι σας με αθάνατο κλωνάρι,
ανώτερη φέρνοντας τιμή από πετράδια και πορφύρα,
που στο σαράκι και το χρόνο είναι παραδομένα.

Το άγιο πρόσωπο πνέει γλυκά την αύρα του
σε στήθος όλο σύνεση, που το φυλάγουν γόνιμο
ένδοξα, θεία ποιήματα.

Ο Φραγκίσκος είναι της λύρας σας το τόξο,
εξαιτίας του είστε σήμερα ο πρώτος όλων,
και το τραγούδι σας μπορεί το μάρμαρο να σπάσει.

*στιχ.1 Αγαπημένε μου Λουίτζι: ο ποιητής Luigi Alamanni, εξόριστος στη
Γαλλία μαζί με τον πατέρα της, στην αυλή του Φραγκίσκου του Α'.*

VI

Τύχη, εσύ που ανυφώνεις
κάθε πνεύμα δυστυχές, κάθε δειλή καρδιά,
κάνε κι εμένα τώρα μέσα απ' τα δάκρυα και τον πόνο
να μείνω ζωντανή πάνω από κάθε θλίψη και πικρία.

Βλέπω τον βασιλιά μου ταπεινωμένο, ηττημένο,
κάτω απ' τον τροχό σου, γεμάτο τρόμο,
αυτός που ανάμεσα στους ήρωες, ήταν ο πρώτος,
απ' τον καιρό του Καίσαρα ως τώρα.

Είμαι γυναίκα, και στις γυναίκες λέω:
ότι εσύ, Τύχη, έχοντας το όνομά μας,
κάθε αγαθή καρδιά εχθρό την κάνεις.

Και συχνά ουρλιάζω με την άτεχνη γραφίδα μου,
πως όποιος θέλει από σένα πολύ ν' αγαπηθεί,
είναι για τους ανθρώπους σπάνιο τέρας και φρικτό.

στιχ.5 τον βασιλιά μου: ο Φραγκίσκος ο Α'

VII

Εδώ για άλλη μια φορά, κοιλάδα καταχθόνια,
των Άλπεων ποταμέ, σωροί από πέτρες,
πνεύματα αδύναμα και σκυθρωπά,
το κλάμα μου ακούστε και την αιώνια θλίψη μου.

Κάθε βουνό ας με ακούσει, κάθε σπηλιά,
όπου σταμάτησα, όπου έσυρα τα βήματά μου.
Γιατί η Τύχη, που ποτέ δεν είναι άξια εμπιστοσύνης,
κάθε στιγμή, κάθε στιγμή αιώνια τον πόνο μεγαλώνει.

Ενώ θρηνώ, αλίμονο, μέρα και νύχτα,
θηρία άγρια και πέτρες, ερείπια μισητά,
δάση ακαλλιέργητα, ερημωμένα σπήλαια,

κουκουβάγιες, μάντεις των συμφορών,
κλάψτε μαζί μου δυνατά με τις σπασμένες σας φωνές
για το άθλιο το τέλος μου, χειρότερο κάθε άλλου.

στιχ.2 των Άλπεων: μεταφορικά εννοώντας άγριε ποταμέ

VIII

Σίριε θολέ, αμέριμνε για τα δεινά μου,
τώρα που νιώθω τόσο κοντά το τέλος της ζωής μου,
φανέρωσε τη θλίψη μου στον λατρεμένο μου πατέρα,
εάν ποτέ η μαύρη μοίρα τού δείξει γυρισμό.

Πες του πώς με το θάνατό μου θ' αποδράσω
από την άγρια τύχη μου και το πικρό μου πεπρωμένο,
και, σαν ένα ασυνήθιστο και ελεεινό παράδειγμα,
το δύστυχο όνομά μου στα κύματά σου θυσιάζω.

Και όταν αυτός θα φτάσει τη βραχώδη σου ακτή

5 (ω άγριο άστρο, τι με κάνεις να σκεφτώ,
10 πως κάθε μου καλό μού το 'χουν κλέψει και στερήσει!)

Ξεσήκωσε το κύμα με βίαιη καταιγίδα
και πες: — Τόσο πολύ με θέριεφαν, όσο ήταν ζωντανή,
10 όχι τα μάτια, όχι, αλλά οι ποταμοί της Ιξαμπέλλα.

IX

Τώρα που έχεις κόψει τα φτερά της όμορφης λαχτάρας μου
1 που στην καρδιά μεγάλωσαν, σκληρή μου Τύχη,
τόσο που από κάθε σου καλό η ζωή μου είναι στερημένη,
θα πω με αυτόν τον τρόπο μου, τον εύθραυστο και άτεχνο
5 για κάποιο κομμάτι από το μέσα μου κακό
μόνο από σένα που προκλήθηκε σ' αυτούς τους θάμνους,
κι ανάμεσα σε αυτά τα άγρια ήθη
παράλογων ανθρώπων, χωρίς μυαλό,
1 εδώ όπου δίχως στήριγμα
10 σέρνω τη ζωή μου,
παραδομένη απ' τον καθένα σε λησμονιά τυφλή.

Εσύ, σκληρή, από την παιδική μου ηλικία στα λίγα εκείνα χρόνια,
5 απ' τον αγαπημένο μου γονιό με στέρησες,
που, αν δεν είναι ήδη στην άλλη όχθη,
15 νιώθει για μένα τον άγριο μόχθο του θανάτου,
και για τον πόνο μου έχει διπλή τη δυστυχία.
Ο Καίσαρας του 'χει στερήσει το σθένος να με σώσει.
Ω άχνα πλέον δεν ακούγεται,
10 και ο πατέρας δε μπορεί την κόρη να βοηθήσει!
'Ετσι, με ορμή,
με είχες πάντοτε διωγμένη, Τύχη μοχθηρή,
αρχίζοντας από την κούνια και το γάλα.

Εκείνη που λέγεται η ανθισμένη ηλικία,
25 ξερή και μαύρη, μοναχική και έρημη,
όλη την πέρασα εδώ τυφλή κι αδύναμη,
δίχως ποτέ να μάθω τα γόητρα της ομορφιάς.
Για μένα έχει πεθάνει μέσα σου το έλεος,
και το έχεις σβήσει σ' έναν άλλο, που λεύτερη θα μ' έκανε
1 από την άγρια φυλακή μου και θα 'βαζε σε άλλο τόπο
30 το σώμα της κουρασμένης μου ψυχής,
που, σαν χιόνι λευκό
5 από τον Ήλιο, έτσι από σένα λιώνει κάθε ώρα,
και θα χαθεί στο τέλος στον τόπο αυτόν που ζει.

Εδώ εξαιτίας σου δε δοκιμάζω τη θηλυκή μου φύση,
35 αφού μου έδωσες μια μοίρα τόσο μοχθηρή
ώστε γλυκιά ζωή θα ήταν για μένα ο θάνατος.
Τα αγαπητά παιδιά του λατρευτού πατέρα μου
κλαίνε ολόγυρα. Αλίμονο, αλίμονο! άθλιο ριζικό,
10 το φρούτο που άλλοι μάζεφαν, πικρό, να γεύονται
40 εκείνοι που δεν αμαρτήσαν ποτέ,
αυτοί που η αγνότητά τους θα ημέρευε
μια τίγρη, ένα φίδι,
μα όχι εσένα, σιμά μας πιο άγρια και κακόβουλη
από όσο ήτανε η Πρόκνη στο παιδί της και η Μήδεια στον αδερφό.

Τα αγαθά, που άδικα το χέρι σου μοιράζει,
με έχεις κάνει τόσο να επαιτώ
1 δείχνοντας καλά το πόσο με εχθρεύεσαι,
σε τούτη την παράξενη, μοναχική μου κόλαση
5 κάνοντας να 'ναι μάταιη η κάθε προσδοκία.
10 Κι αν εγώ παραπονιέμαι τόσο δίκαια
να ελευθερώσεις το μυαλό μου,
όσοι αλαζονικά αρνούνται να με νιώσουν,
5 αλίμονο, με μέμφονται:
γιατί, αν είχα ανατραφεί στην πόλη,
55 θα ρίχνανε το φταίξιμο σ' εσένα, σε μένανε θα δείχνανε ευσπλαχνία.

Τα παιδιά της δύστυχης μητέρας μου
θα έπρεπε να ήταν των γηρατειών το στήριγμα,

μα εξαιτίας των άδικων, σκληρών σου καταιγίδων
έχουν βρεθεί σε φοβερή και απαίσια αρρώστια.
Και θα οβήσει στην ψυχή τους η ευγένεια
απ' τους προγόνους που έχουν λάβει, αυτές τις μέρες,
αν από δώματα υψηλά
δεν φτάσει το έλεος στην καρδιά του βασιλέως της Γαλλίας,
που, με δίκαιο ζύγισμα
μετρώντας το κακό, μπορεί να βρει την αμοιβή
που να 'ναι αντάξια της αγνής μου πίστης.

Κάθε κακό σου συγχωρώ,
ούτε η ψυχή μου πια θα έχει άλλο παράπονο
αν τούτο μόνο κάνεις:
– αλίμονο, αλίμονο, Τύχη, και γιατί να μην το κάνεις;–
άφησε να φτάσουν στον μεγάλο Βασιλιά οι στεναγμοί μου.

στιχ.14 στην άλλη όχθη: ο θάνατος

στιχ.17 Καισαρας: ο Αυτοκράτορας της Ισπανίας Κάρολος ο Ε΄

*στιχ.28 λεύτερη θα μ' έκανε: ίσως πρόκειται για τον Φραγκίσκο τον Α΄,
που αναφέρεται και στο τέλος του ποιήματος*

X

Στην ελπίδα για το μέλλον μου καινούριο εμπόδιο
αν δε μου βάλεις, ως συνήθως, Τύχη μου σκληρή,
μοχθηρέ μου Θάνατε, αλίμονο,
τη φυλακή θα έχω σπάσει και θα 'χω λύσει τη θηλιά.

Μα, όταν συλλογίζομαι εκείνη την ημέρα, φλέγομαι και κρυώνω,
γιατί ο φόβος και η λαχτάρα είναι οι φύλακές μου.
Τις πόρτες στον έναν κλείνω, στην άλλη τις ανοίγω,
και ίσως από τον πόνο φθείρομαι κι έχω διαλυθεί.

Με σύνεση η λαχτάρα μου ανοίγει τα φτερά,
και στο λιμάνι της η σκέψη μου πλησιάζει
για να πάρει ετούτη την ψυχή απ' τους αιώνιους μόχθους.

Όμως η Τύχη μου στο φόβο δείχνει μονοπάτι
απότομο, στενό, γεμάτο τόσες πλάνες
που μέσα στην ελπίδα την ομορφότερη όλων, ύστερα απελπίζομαι.

XI

Πικρή, σκληρή κι επώδυνη ήταν η γραφίδα μου
κάποτε, όπως γνωρίζεις, ενάντια στην Τύχη,
κανείς άλλος ποτέ κάτω απ' το φεγγάρι
δε θρήνησε γι' αυτή με θέληση πιο φλογερή.

Τώρα η ψυχή μου μετανοεί για το τυφλό της σφάλμα,
γιατί με τέτοια προίκα καμιά τιμή δε βλέπει,
μα ακόμη κι αν δεν έχει καλή κληρονομιά,
ελπίζει δίπλα στο Θεό, διαυγής, λαμπρή να βρει τα πλούτη.

Ούτε ο χρόνος ούτε ο θάνατος ή χέρι βίαιο ληστρικό,
τον όμορφο αιώνιο θησαυρό δε θα μπορέσει να αδράξει
πριν απ' τον Άρχοντα των Ουρανών.

Εκεί χειμώνας, καλοκαίρι δε φέρνουν συμφορές,
κι από τη ζέστη ή το κρύο κανείς ποτέ δεν υποφέρει,
λοιπόν, αδελφέ μου, κάθε άλλη ελπίδα είναι μάταιη.

*στιχ.14 αδελφέ μου: Ο Scipione, ο μόνος από τα αδέρφια με τον οποίο η
Isabella είχε καλές σχέσεις.*

XII

Κύριε, που μέχρι τώρα, η μεγάλη ευσπλαχνία σου,
έκανε την εύθραυστη κι εφήμερη ματιά μου
κάθε ομορφιά θνητή να αφηφήσει,
με τη δική σου χάρη ας γίνω κληρονόμος μεγάλης αρετής,
καθώς με πίστη αγνή πάντοτε σ' αγαπούσα
περιφρονώντας τ' άλλα πράγματα,

60 με τόση αληθινή στοργή που σου 'χα
όλοι με δείχνανε πιστή σου αγαπημένη
στον κόσμο τούτο τον πλανώμενο,
όπου άλλο δεν υπάρχει, δίχως την ενουράνια αγάπη σου,
10 παρά μια θάλασσα τρικυμισμένη γεμάτη μπόρες.

65 Κύριε, που του χεριού σου είσαι δημιουργήμα,
και κάθε πνεύμα επί ματαίω κοπιάζει,
σε στίχους να αποδώσει την όμορφη ανθρώπινη μορφή σου,
τώρα μονάχα θα 'θελα να βρει τον δρόμο η λαχτάρα μου,
15 για άλλους όχι, για μένα μόνο,
και για χάρη μου να πάρεις την ουράνια μορφή σου,
όπως ήταν απ' τον Ουρανό όταν έπεφτες
για να οικήσεις στης γης τα χαμηλά
και να αποτρέφεις των ανθρώπων αμάχες.
20 Αυτή τη χάρη, Κύριε, δώσε μου
κι εγώ αποκαλύπτω με τη γραφίδα μου εσένα στον εαυτό μου.

Κύριε, στου μετώπου σου τον καθαρό ορίζοντα
η ομορφιά του Ουρανού είναι όλη χαραγμένη
25 ξεχωριστή και δίκαιη αντάμα
σαν ζωντανή πηγή της υψηλής σου ευσπλαχνίας,
οι ευσεβείς μας πόθοι να λάβουμε συγχώρεση προσμένουν:
1 σκιές του σεβαστού και αγίου φωτός σου,
του Θεού ωραίες εικόνες,
30 βλέφαρα, της καρδιάς παράθυρα, εκεί όπου φανερώνεται
η σωτηρία της ψυχής μας.
Μάτια που δίνετε στον Ήλιο το αληθινό του φως,
που μόνο εξαιτίας σας για μας φέγγει λαμπρά!

Κύριε, με τα μάτια σου γεμάτα σωτηρία
παραμυθία δώσε στους ενάρετους και φέγε τους ενόχους
35 να ομολογούν τα κρίματά τους.
Έτσι να μάθουμε αρετή τι είναι.
10 Ω δική μου κι όλες οι άλλες άλαλες γλώσσες,
γιατί δε λέτε ακόμη για την κόμη του,
40 κι από τον Ήλιο τόσο ομορφότερη
όσο είναι πιο όμορφος και καθαρός εκείνος απ' τον Ήλιο;
Ω κόμη ασύγκριτη, μοναδική,
έτσι όπως τινάζεται απ' το κεφάλι ως τον λαιμό,
με φως καινούριο στολίζεται ο Απόλλων!

Κύριε, από αυτό το θεϊκό σου στόμα
45 μαργαριτάρια και ρουμπίνια που το πλάσανε,
βγαίνουν ολόγλυκα τα λόγια και κάθε δύστυχη καρδιά
απαλλάσσουν απ' τον πόνο, και μόνο η χαρά ρέει σαν χιόνι,
και πλημμυρίζει κάθε άνθρωπο μόνο με αιώνια ευτυχία.
5 Μάγουλα στολισμένα ουράνια άνθη και ανοιγμένα
στις ανθρώπινες ελπίδες.
Κορμί που έχει μέσα του τον Ουρανό και τον Θεό,
σε σένα το κορμί μου αφιερώνω:
το μυαλό μου με τα μέσα μάτια του
55 το ανάστημα που είχες βλέπει και μετρά.

10 Κύριε, δε θα πω τα χέρια σου όμορφα
να μην προσβάλω, με ονόματα, την ομορφιά τους.
Χέρια που πολύ πριν κάθε ηλικία
έκτισαν για μας τον ήλιο, τ' αστέρια, τη σελήνη:
αν αυτά είναι λαμπρά, πόσο λαμπρότερα θα είναι εκείνα;
60 Γη ευτυχισμένη, όπου τα άγια φυτά
τόσα άγια ίχνη αφήνουν!
Στου λευκού ποδιού σου τη χάρη
ο Ουρανός προσκυνά και υποκύπτει.
Μακάρια εκείνη που τ' ακούμπησε με τα χρυσά μαλλιά της
65 κι έτσι απαλλάχθηκε απ' τα βαριά φορτία!

1 Τραγούδι, πόσο έχεις τρελαθεί,
που νόμιζες στη θάλασσα της ομορφιάς του Θεού
με τη ζεστή λαχτάρα σου
5 πως θα 'μπαινες! Τώρα που έχασες το δρόμο
μείνε απ' έξω, γιατί δε βλέπεις την ακτή.

στιχ.28 σκιές του σεβαστού και άγιου φωτός σου: σκιές είναι τα βλέφα-
ρα και φως τα μάτια του Χριστού
στιχ.61 τα άγια φυτά: τα πόδια του Χριστού
στιχ.65 Μακάρια εκείνη: η Μαρία Μαγδαληνή

XIII

Εκείνο που παλιότερα
έθλιβε το βαρύ μου σώμα,
να μένει ανάμεσα σε αυτά τα μαύρα, έρημα δάση,
τώρα μόνο ευφροσύνη δίνει στην ψυχή μου.
Γιατί απ' το Θεό, από την ευσπλαχνία του, λαμβάνω τέτοια χάρη,
που με κάνει καθαρά τους βέβαιους δρόμους να διακρίνω
γυρνώντας προς αυτόν μακριά από έγνοιες απρεπείς.
Τώρα, προς τη Βασίλισσα των Ουρανών
στρέφοντας το μυαλό μου, με αληθινή βαθύτατη ταπεινοσύνη,
μέσα από έρημες οδούς
βαδίζει ήδη η ψυχή μου δίχως θανάσιμες παγίδες
προς τη γαλήνη,
σε άλλο μέρος η σκέψη μου δεν κλίνει,
τον τόσο επαχθή θλιμμένο βίο ξέφυγα,
μακάρια είμαι κι ευτυχής στο σκοτεινό ετούτο δάσος.

Όταν απ' την ανατολή
με ροδοκόκκινες αχτίδες η αυγή χαράζει
κι η μέρα αναγγέλλεται απ' τις καμπάνες,
τότε προς τον μεγάλο εξάγγελο
της σωτηρίας μας σηκώνω το κεφάλι
και τον κοιτάζω στολισμένο με υψηλές τιμές
στη χαμηλή τη στέγη όπου κατοίκησε
η μεγάλη Μητέρα του Θεού, αυτή που τώρα κυβερνά τον ουρανό.
Έτσι, με τη χαρά στο ταπεινό μου στήθος,
σε εκείνη στρέφω τη γραφή μου
και το εύθραυστο κορμί μου τυλιγμένο με άτεχνο ρούχο,
και μόνο για να υπηρετώ εκείνη,
χωρίς άλλη φροντίδα, ο ζήλος αρπάζει την καρδιά μου,
κι ακολουθώ τα ίχνη της
καθώς από την έρημο έφτασε μέσα στους Θεούς.

Όταν έπειτα έξω ανατέλλει
ο Φοίβος, και μες στη θάλασσα φτιάχνει δρόμο από χρυσάφι,
ολόκληρη γεμίζω με την πλέρια ευτυχία
που από τον θησαυρό της αντλούσε Εκείνη
και τόση χάρη σε μένα τώρα δίδει.
Έτσι κι εγώ με του μυαλού τη δύναμη την ξαναβλέπω
να θωρεί τον γιό με φλογισμένη αφοσίωση,
γεννημένο ανάμεσα στα ζώα, με όψη ευσεβή.
Κι από το αίμα που στέλνει η καρδιά στο στήθος
να τρέφει τον Κύριό της.
Και διακρίνω τον προάγγελο του αιώνιου αγαπημένου
κάτω από ρούχα φτωχικά
να χλευάζει τις πομπές του επηρμένου πλήθους,
αυτός μονάχα που εκτίμησε τα άγρια βουνά
και πλάστηκε απ' τον Θεό η ουράνια σάλπιγγά του.

Το καθαρό του πρόσωπο ύστερα
υψώνοντας, ενώ ο ξανθός Απόλλωνας σκορπίζει τις σκιές
απ' τις κοιλάδες με το αγέρωχό του βλέμμα,
μια σκέψη όμορφη με πλημμυρίζει.
Μου φαίνεται πως βλέπω τον Ιησού μες στον ναό, κυκλωμένο
από σοφούς, να συζητά με ήρεμη φωνή,
κι εκείνη, για την οποία φλογίζομαι και καίγομαι από αγάπη,
να χύνει από τα μάτια της κλάμα χαράς.
Τέτοιες παραμυθίες μακριά απ' τις άγριες προσβολές
μου δίνουν τούτες οι οξείες,
κι έτσι ξεφεύγω το μακρινό τραγούδι των σειρήνων.
Γιατί μέσα από δρόμους έρημους
ο όμορφος νέος, τόσο αγαπημένος στον Θεό,
με τις αγνές επιθυμίες του, τις άγιες κι ευσεβείς
είδε το μονοπάτι των υψηλών ιεραρχιών.

Υφωμένος στη μέση του θόλου
ο μεγάλος πλανήτης με τις ζεστές ακτίνες του,
σκοτώνει τα λουλούδια στην αγκαλιά της άνοιξης,
κι αν κάποιος ποτέ είδε
έναν πατέρα οργισμένο προς τον ένοχο γιό του,
έτσι αντικρίζω τον Χριστό, με αγέρωχη φωνή
κηρύσσοντας, να νουθετεί το βάρβαρο πλήθος,
και με του χεριού την κίνηση, που και την Κόλαση τρομάζει,
να σπάει τις πόρτες κάθε σκληρής καρδιάς
διώκοντας τη φαυλότητα. 65
Πόσο γλυκό ήταν για σένα, Θεά, να δεις
τις αμαρτίες να γίνονται στάχτες
με τρόπο τόσο σφοδρό απ' τον αγαπημένο γιό σου;
Πόσο ευλογημένη ήταν εκείνη, που τα τρυφερά της μέλη,
αφιερωμένα στην Αφροδίτη, στον Θεό τα καθαγίασε; 70 75

Και αν η αιώνια Φωτιά
φτάνει τόσο ψηλά ώστε τη δύση να αγναντεύει,
σε βλέπω, Κύριέ μου, ανάμεσα στους αδερφούς σου
δίχως οργή ή απειλές,
με την αγάπη σου να τους φλογίζεις λίγο λίγο, 80
και με λόγια θελκτικά, σεμνά και όμορφα
να τους κάνεις ευτυχείς, να τους γεμίζεις χάρη,
κι αυτοί να φέρνουνε στο νου τους την άγια ειρήνη.
Της καρδιάς μου τη χαρά, που θαυμάζω κι αγαπώ,
θωρώ ανάμεσα σε αυτούς 85
να συγκεντρώνει τα ιερά σου παραδείγματα, και να σωπαίνει.
Δρόμε γλυκέ και δωρισμένη,
που βρέθηκες στον πρόστυχο φεύτικο κόσμο,
μα ποιος ήταν ο πρώτος, απ' τα ουράνια που μου έδειχνε
την ήρεμη ζωή μονάχα σ' ένα ερημητήριο! 90

Εξαιτίας σας, ευτυχιμένο σπήλαιο,
δάση αχανή και ολέθρια βράχια,
γρήγορε Σίννη, διάφανα ρυάκια και πηγές,
χορτάρια που σας πάτησαν τα ξένα βήματα
εκείνα που δε δέχτηκαν σ' εμένα να κοιτάζουν, 95
έγιναν συντροφιά αυτών των θείων πνευμάτων
που τώρα κατοικούν εκεί ψηλά σε αιώνιο βίο,
και στο λαμπρό ένδοξο φόρεμα
που έχει η μητέρα, ο πατέρας και ο Θεός της
ελπίζω πια να δουν και μένα 100
ολότελα ελεύθερη από το γήινο νέφος,
και μεταξύ φυχών ευλογημένων
κάθε όμορφή μου σκέψη θε να αποθέσω στην αγκάλη της.
Δρόμοι μου μακρινοί κι ολότυχοι,
πού μοιράζει το έλεός του ο Κύριος! 105

Το φως και η θέρμη του ολόλαμπρου ήλιου,
τραγούδι, δεν είναι τίποτα μπροστά σ' ένα της βλέμμα,
αυτή που είναι Βασίλισσα του ουρανού και των θεών Θεά.

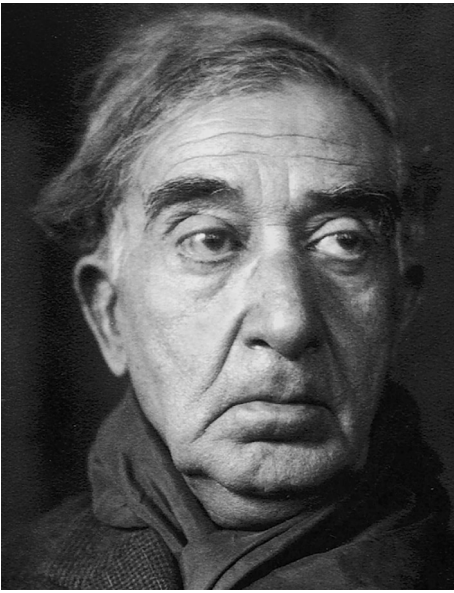
στιχ. 19: εξάγγελο: ο αρχάγγελος Γαβριήλ
στιχ. 29: ακολουθώ τα ίχνη της: της Μαρίας Μαγδαληνής
στιχ. 41: διακρίνω τον προάγγελο του αιώνιου αγαπημένου: Ο Ιωάννης ο
Βαπτιστής είναι ο προάγγελος και ο αιώνιος αγαπημένος είναι ο Χρι-
στός
στιχ. 58: ο όμορφος νέος: ο Ιωάννης ο Ευαγγελιστής
στιχ. 74: Πόσο ευλογημένη ήταν εκείνη: η Μαρία Μαγδαληνή
στιχ. 84: Της καρδιάς μου τη χαρά: η Παρθένος
στιχ. 89: ποιος ήταν ο πρώτος: ο πρώτος ανάμεσα στους αγίους που βρί-
σκονται στον Ουρανό. Κάποιοι εκδότες παραλείπουν τη φράση ή τη
θέτουν εντός παρένθεσης.
στιχ. 88: στον πρόστυχο φεύτικο κόσμο: η επί γης ζωή
στιχ. 93: Σίννη: ο ποταμός που στα άλλα ποιήματα ονομάζεται με το αρ-
χαίο του όνομα, Σίριος

Απόψεις

Θωμάς Ιωάννου

ΠΟΙΗΣΗ ΕΚΤΑΚΤΟΥ ΑΝΑΓΚΗΣ

Δεν είναι πρώτη φορά που τα μέσα μαζικής μεταφοράς γίνονται οχήματα λαθρεπιβίβασης ποιητικού λόγου. Στίχοι συνωστίζονται διαγκωνιζόμενοι μεταξύ τους για μια θέση δίπλα στον ιδανικό αναγνώστη-επιβάτη. Μόνο που κάθε φορά οι συνθήκες γίνονται ακόμα πιο επισφαλείς για τη σωματική ακεραιότητα του λόγου.

Η συγκυρία της κρίσης και της οριακής κατάστασης της χώρας οδήγησε την πολιτεία στον ορισμό του 2013 ως έτους Καβάφη. Επένδυσαν στη διεθνή ακτινοβολία του αλεξανδρινού για να κρύψουν πίσω από την

κουρτίνα ενός φανταστικού κοσμοπολιτισμού τη θέα της Ψωροκώσταινας από το παράθυρο. Παράπλευρη δράση υπήρξε η ακρωτηριαστική αφαίρεση και πρόταξη από το καβαφικό σώμα στίχων με διάθεση έκφρασης ενός λόγου σύντονου με την κυβερνώσα πρόταση ερμηνείας του γίνεσθαι. Η προσπάθεια κατασκευής –μέσω θραυσμάτων– ενός ποιητικού λόγου «ευθύνης» για τη χώρα που θα πασπάλιζε την καθημερινότητα των ανθρώπων με ολίγη χρυσόσκονη «θεσμικής» αυθεντίας προκάλεσε –δικαίως– αντιδράσεις.

Η κριτική στάθηκε κυρίως στην προσπάθεια πολιτικής χάλκευσης του λόγου του Καβάφη. Όμως, ακόμα βαθύτερα πολιτική στην ουσία της ήταν η στρατηγική επιλογή ενός δημόσιου φορέα να επικοινωνήσει την ποίηση μέσω μαζικών οδών. Έκφραση μιας καθεστωτικής αντίληψης πως η ποίηση οφείλει να επιτελεί κοινωνικό έργο, χρήσιμο και μετρήσιμο με όρους δημοσίου συμφέροντος και εν τέλει να πάψει να λειτουργεί με τους δικούς της όρους, προκλητικά αψηφώντας το κοινό περί «λόγου» αίσθημα. Κανείς πλέον «τζαμπατζής» δεν μπορεί να απολαμβάνει το πολιτιστικό αγαθό ή να περιφρονεί το κέρδος που του αναλογεί από μια προσαρμογή του στις κρατούσες συνθήκες διεξαγωγής του αγώνα της τέχνης. Διώκεται η συμμετοχή στο «ξυπόλητο τάγμα» της ποίησης και λοιδορείται ως λιποταξία η μη προσχώρηση σε έναν τακτικό μισθοφορικό στρατό. Η διαφαινόμενη τάση για μετατροπή της ποίησης σε επάγγελμα προϋποθέτει τη συγκρότηση με κάθε κόστος ενός κοινού. Η αναγωγή της τέχνης σε κερδοφόρο πεδίο χάρη στη στρατολόγηση πιστών και ακολούθων μέσα από μια θωπεία του πλήθους, αποτελεί δοκιμασμένη συνταγή άλλων πιο μαζικών τεχνών.

Εν προκειμένω όμως, η αντιδημοτική υφή της ποίησης καθίσταται εμπόδιο για την εδραίωση μιας σχέσης αλληλεξάρτησης κοινού-δημιουργού που θα διατηρούσε μια εύθραυστη ισορροπία τρόμου, στα πλαίσια ενός αγοραίου δούλου και λαβείν. Αγύριστο κεφάλι, αποστρέφει το βλέμμα από έναν ανατέλλοντα ευδαιμονισμό των μουσών, αλλοιθωρίζοντας προς το αόρατο. Στιγματίζεται ως αντιαναπτυξιακή μια τέχνη που επιμένει να αρνείται τη στράτευση της στο εθνικό ακαθάριστο προϊόν πολιτισμού. Όμως, όποιος στα αλήθεια αποφασίσει να επιβιβαστεί στην ποίηση παίρνει εισιτήριο χωρίς επιστροφή από έναν κόσμο πλαστικής αθωότητας. Δεν τον ενδιαφέρει αν θα επικυρώσει το εισιτήριό του στα μάτια ενός ελεγκτικού μηχανισμού συνειδήσεων, αλλά παραμένει διαρκώς άκυρος σε έναν κόσμο έγκυρου παραλογισμού, που καμώνεται τον ορθολογισμό.

Σε μια συγκυρία όπου καλούμαστε να τραβούμε εμπρός με κάθε τίμημα, η ποίηση αποτελεί τροχοπέδη για την ανάπτυξη μιας σταθε-

ρής τροχιάς ανέλιξης του πολιτισμικού προϊόντος και αρνείται να προλειάνει το έδαφος μιας εθνικής εσπεράντο που θα συμφιλώνε τις κοινωνικές τάξεις. Η ποίηση, όταν θυμάται την πολεμική φύση της, αντιστρατεύεται την όποια εκ του πονηρού προσπάθεια επιβολής κοινωνικής ειρήνης. Φέροντας το στίγμα του ανοίκειου και του μονήρους, αποτελεί παραφωνία σε έναν κόσμο που έχει συντονιστεί στη συχνότητα ενός εθνικού σκοπού.

Η «προαγωγή» του εν μέρει εθνικού κι εν μέρει χριστιανίζοντα Καβάφη σε «εθνικό» ποιητή και καθολικά ορθόδοξο μη διαμαρτυρόμενο, που θα εμπνεύσει με τις νουθεσίες ενός σοφού γέροντος τους άφρονες, παρωδήθηκε ευρηματικά από τους πολίτες. Δεν υπάρχει άλλωστε πιο δραστική αντίδραση από το γέλιο σε κάθε «αυταρχική» ελέω Θεού-Ποιητή εξουσία. Εξάλλου, ήταν άκρως εξόφθαλμη η προσπάθεια επιβολής μιας ποίησης από τα πάνω στα κεφάλια τους και η αντίδραση προέκυψε σχεδόν αντανάκλαστικά, όχι ίσως πλήρως ενσυνείδητα, μα απόλυτα ορθή ενστικτωδώς. Υποτιμήθηκε η δυνατότητα του κόσμου να απορρίψει την κακογουστιά και η προχειρότητα του όλου εγχειρήματος –ενδεικτική της πεποίθησης πως η «κοινή γνώμη» θα «τσιμπήσει» και δια περιπάτου θα επιβληθεί η άνωθεν άποψη– ήταν τόσο προκλητικά «μπλαζέ» που τσαλακώθηκε άσχημα. Ο ατσαλάκωτος λόγος εξάλλου, πονηρεύει ακόμα και τον πιο ελάχιστο πληροφορημένο συμπολίτη μας για τις προθέσεις του. Αλίμονο αν έπειθαν τα λευκά ομιλούντα κολάρα ή οι παραλλαγές τους σε επιμελώς ατημέλητο. Οι πολίτες επέδειξαν μια αστείρευτη ευρηματικότητα ανατρέποντας με «βλάσφημο» τρόπο την αποξένωση του καβαφικού σώματος από το πνεύμα του.

Αν σε κάτι ωφέλησε πράγματι αυτή η προπαγανδιστική κίνηση, ήταν η άσκηση του κοινού σε έναν ιδιότυπα παραβατικό λόγο, σε αυτόν της δημόδους σκωπτικής ποίησης του δρόμου. Παράλληλα, η αποτυχία φανέρωσε την υποστασιακή αντοχή της ποίησης σε κάθε λογής παραχάραξη. Ίσως να αληθεύει πως ποίηση είναι αυτό που απομένει πυρηνικά αλώβητο μετά από κάθε προσπάθεια κατακρεούργησης της ολότητάς της. Μέτρο της αντοχής ή της αυθεντικότητάς της, που επιβεβαιώνεται μέσα από επώδυνους, μα διασωστικούς ακρωτηριασμούς. Η αδυναμία του καβαφικού λόγου να κοινωνηθεί, μέσω αποσπασμάτων, φανερώνει την εγγενή ιδιότητα της αληθινής ποίησης να εξουδετερώνει εν τω γεννάσθαι κάθε προσπάθεια υιοθέτησής της ως τσιτάτου ή σλόγκαν.

Η τυποποιημένη γεύση μιας fast food poetry στην προσπάθεια μετουσίωσής της σε γκουρμέ λεκτικό παράδεισο δεν μπορούσε να πείσει τον ουρανό ακόμα και των λιγότερο απαιτητικών. Ενδεικτική της αντίληψης περί καθεστώτος επείγουσας ανάγκης, ήταν η αποθέωση του πρόχειρου και επικαιρικού, καθώς οι καβαφικοί στίχοι κλήθηκαν να στήσουν ταχυφαγεία οραμάτων και λαϊκά συσσίτια πνεύματος. Καταφανώς, η όλη κατασκευή έμοιαζε να κινείται στο πνεύμα μιας «πολιτιστικής φιλανθρωπίας». Ήταν μια «εθελοντική» προσφορά στο συμπολίτη που –λόγω διαφόρων συγκυριών– παρέμεινε απόκληρος του πολιτιστικού αγαθού, ώστε να ξεγελάσει κάπως τα «άνωτερα» ένστικτά του. Μα στη πράξη, διεύρυνε ακόμη πιο πολύ το χάσμα όσων νέμονται τα «φιλέτα» αισθητικής και εκείνων που διαβιούν στο περιθώριο ενός πολιτιστικού «υπερθεάματος». Τα αποφάγια ενός καλλιτεχνικού δημόσιου πάρτυ, που προορίζονται για εκείνους που δεν είχαν τη δυνατότητα μιας πιο «πριβέ» μεταχείρισης-ψυχαγωγίας, ανακυκλώνονται επ' αόριστον με μηδενικό κόστος. Δεν περιμένει βέβαια κανείς από μια απλή ή μεμονωμένη ενέργεια να ανατραπούν οι διαχρονικές ανισότητες στην πρόσβαση στην τέχνη, αλλά πρωτοβουλίες που όζουν ύποπτης «ουδετερότητας» εντείνουν τις διακρίσεις και βαθαίνουν τα ταξικά ρήγματα. Με άλλα λόγια, ενισχύουν τον καθαρά ταξικό προσδιορισμένο χαρακτήρα της σύγχρονης αντίληψης περί τέχνης. Οι πληβείοι μπορούν να παρηγορηθούν με τα «σφηνάκια» αμφι-

βόλου ποιότητας ενός ευπλαχνικού «καλλιτεχνισμού», ενώ οι εκλεκτοί θα βιώνουν τη μυσταγωγία μιας τέχνης υψηλής, στην πιο καθαρή της μορφή.

Η διαίωσιση αντιλήψεων που συντηρούν το πολιτιστικό χάσμα εντός των κόλπων της κοινωνίας ασκούν μια ιδιότυπη ψυχολογική βία στους πολίτες, καθώς τους επαναφέρουν στην κοινωνική τους τάξη και τους τρομοκρατούν. Μαθαίνουν να αισθάνονται ασφαλείς σε έναν αυτιστικό μικρόκοσμο, μη τολμώντας μια υπέρβαση. Η καταστολή κάθε υποψίας αλλαγής των καθιερωμένων συντελείται με ένα πλέγμα φόβου και απειλών. Ηχεί εξάλλου απειλητικά η τέχνη μέσα από τα μεγάφωνα που την «επιβάλλουν» σε ρυθμό στρατιωτικού παραγγέλματος.

Η βίαση απόσπαση των στίχων του αλεξανδρινού από το σώμα και την ατμόσφαιρα των ποιημάτων του νοσηματοδότησαν σε άλλο επίπεδο τη βία του δημόσιου λόγου. Φανέρωσαν το αδιέξοδο ενός κορεσμένου επικοινωνιακού ιδιώματος που μιμείται τη γλώσσα και που για να κρατηθεί στα πράγματα δε διστάζει να στραγγαλίσει κάθε φωνή που φалτσαρεί από το ρυθμό της αγοράς. Η πρόσδεση της ποίησης στη βιομηχανία του ελεύθερου χρόνου, στα πρότυπα άλλων «τεχνών», πέφτει στο κενό, καθώς δεν έχει τη δυνατότητα δημόσιας εκπομπής. Διαρκώς, μικροφωνίζει δυσανεχτώντας τους ενορχηστρωτές ενός «υπαρκτού» πολιτισμού. Κι αν τυχόν εκτεθεί, απογυμνωμένη από το ιδιοματικό μελάνι που αφήνει πίσω το σώμα της για προστασία, θα βρεθεί σε ένα «ρινγκ» με αντιπάλους υπέρτερους, ασκημένους στη δημαγωγία και την εντυπωσιοθηρία. Στριμωγμένη στα σκοινιά, μην γνωρίζοντας να προφυλάξει τον εαυτό της, θα δέχεται αλληπάλληλα χτυπήματα κατά πρόσωπο. Όσοι έχουν ποντάρει σε ένα νοκ οουτ θα δικαιωθούν και θα αποζημιωθούν. Η συντριβή της ραχοκοκαλιάς της ποίησης και η μετατροπή της σε ένα ασπόνδυλο παρασιτικό οργανισμό μόνο απίθανη δεν είναι.

Η επιδιωκόμενη σύνδεση του κοινωνικού σώματος σε ένα ενιαίο γλωσσικό δίκτυο δεν κατορθώνεται με ένα δρομο-λόγιο που παρακάμπτει το πρόβλημα με διαφημιστικές μανούβρες. Οι αποστάσεις που χωρίζουν κάθε σταθμό ή κάθε στάση, δε γεφυρώνονται με μια αντίληψη που σκοπεύει να φέρει κοντά ετερόκλητες πραγματικότητες

υπό το πρίσμα μιας άνευ όρων ομοιογενοποίησης. Η κοινότητα έχει από καιρό μεταλλαχθεί σε κοινό που διψά να επιβεβαιώσει τη διαφορετικότητά του μέσω της υιοθέτησης ενός εναλλακτικού ύφους. Όμως, η επίπλαστη αυτή διαφοροποίηση εκτονώθηκε «ασφαλώς» μέσω της πεπατημένης συστημικής «εντεχνίλας», που επικάθισε στον έντεχνο λόγο και διάβρωσε την κοινωνική βάση στον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνει την τέχνη. Λειτουργήσε καθησυχαστικά, κομίζοντας μια προσομοίωση δόνησης στην πλειοψηφία των ανθρώπων, προσφέροντας μια ικανοποίηση μέσω υποκατάστατων και ωθώντας στην μοιρολατρική αποδοχή ενός χαμηλού ορίζοντα αισθητικών προσδοκιών. Συνέπεια όλων των ανωτέρω, ήταν η επικράτηση ενός διασπαστικού πληθωρισμού χόμπι που έτερπαν ατομικότητες, αποστερώντας τη δυνατότητα θέασης της ζωής στις κοινωνικές της διαστάσεις. Αναζητούνται λοιπόν επειγόντως, σημεία τομής, όπου ο ιδιωτικός λόγος θα συναντηθεί με τον δημόσιο. Η συνάντηση αυτή, σύγκρουση μαζί και επαφή, οδηγεί σε μια έκρηξη που διαταράσσει την πνευματική ομαλότητα και πρώτη της ύλη αποτελεί ο εύφλεκτος λόγος της ουτοπίας ή αλλιώς η ποίηση.

Ας μη γελιόμαστε όμως. Ο δρόμος της ρήξης περνά από την αποφυγή μιας στημένης καραμπόλας όπου επιζητείται να συρθεί ο ποιητικός λόγος ως υπαίτιος ατυχήματος λόγω μη τήρησης της όποιας συλλογικής προτεραιότητας ή αντικανονικά προσπερνώντας το στάσιμο όχημα μιας αποτελεσματικής συν-κοινωνίας. Όταν ο τοίχος έρχεται καταπάνω σου, μόνη επιλογή είναι να κάνεις όπισθεν και να κόψεις δρόμο, κυκλώνοντας την τετράγωνη λογική της ευκολίας. Στη χώρα όπου η εργολαβία είναι εθνικό σπορ, ας αφήσουμε την ποίηση να βρει ή να φτιάξει μόνη το δρόμο της, έξω από τους κατεστημένους χάρτες. Εξάλλου, οι επιβάτες της καθημερινότητας επιζητούν κάτι παραπάνω από μια στιγμιαία αισθητική απόλαυση. Στριμωγμένοι ανάμεσα σε μια εικονική και μια εξ επαφής –σχεδόν σωματική– πραγματικότητα, ασφυκτιούν καθηλωμένοι σε μια αγωνιώδη ετοιμότητα να προλάβουν να φτάσουν έγκαιρα στον προορισμό τους. Προσβλέπουν σε ένα λόγο ύπαρξης, μια «χειρολαβή» να κρατηθούν και να αφήσουν το σώμα τους να έρθει προς τον άλλο σε ένα φρενάρισμα.

Γιώργος Μαρκόπουλος

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΔΑΒΑΝΗΣ

(*Έκκεντρα*, Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 2012)

Από τις δύο πρώτες κιόλας συλλογές (*Στο νοητό σύνορο των 160*, 2001 και *Ως πρόσχημα καταλαλιάς*, 2003), έγινε αμέσως αντιληπτό ότι έχουμε να αντιμετωπίσουμε έναν ποιητή ιδιαίτερης αξίας, με στίχους στιβαρούς αλλά, ταυτοχρόνως, εξαιρετικά χυμώδεις και χειμαρρώδεις και, προπάντων, υποστηριγμένους θαυμάσια από μια δική τους αυτόφωτη φωτεινότητα. Η άποψη αυτή μάλιστα ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο, σε εμένα προσωπικά, όταν ο Αρδαβάνης εξέδωσε τις δύο επόμενες συλλογές του (*Ασφυκτιονία*, 2005 και *Μην ψάξεις νήμα και ειρμό*, 2007), όπου στη μεν πρώτη ο ποιητής, από μια ιερή οργή διακατεχόμενος και, επιχειρώντας λες μια απέλπιδα(;) κατάβαση στον Άδη ίσως, προσπαθεί να δώσει απαντήσεις σε προαιώνια ερωτήματα σχετικά με την ανθρώπινη μοίρα αλλά καταγγέλλοντας και τη βία, εκ παραλλήλου, ως αιτία κάθε κακού, κάθε «πολέμου», κάθε ματαιότητας, κάθε επίπλαστης νίκης, κάθε κακοδαιμονίας που ταλανίζει την ύπαρξή μας όχι μόνο σε σχέση με τα μεταφυσικά ερωτήματα, αλλά και με τα εκατοντάδες χιλιάδες προβλήματα της κοινωνικής μας ασκήμιας, έτσι όπως αυτή αναγιγνώσκεται αιώνες τώρα, μέσα από τις σελίδες της ιστορίας.

Το αυτό συμβαίνει και στην επόμενη συλλογή (*Μην ψάξεις νήμα και ειρμό*), όπου ο Αρδαβάνης, προσηλωμένος πάντα στην ίδια καθαρότητα γραφής, προβαίνει μέσα από στίχους μοναδικής ομορφιάς, έτσι καθώς ένας ηφαιστειώδης λόγος αδιάκοπα και με την ίδια σταθερότητα τους ενεργοποιεί –προβαίνει έλεγα– σε μια καταγγελία ή,

πιο σωστά, σε μια πικρή διαπίστωση αυτού του κακού που αφήνει το εφήμερο των πράξεών μας και των σχέσεών μας στη ζωή αλλά και η διαβρωτική αγωνία της επερχόμενης, όλο και πιο φανερά, με την πάροδο του χρόνου, φθοράς και, εν συνεχεία, του θανάτου. Και όλ' αυτά, οφείλω να ειδοποιήσω τον αναγνώστη, ότι δεν είναι άσχετα με την βιοποριστική εργασία του ποιητή, ο οποίος εργαζόμενος ως γιατρός ογκολόγος στο μεγαλύτερο Δημόσιο Νοσοκομείο της Αθήνας, έχει το τραγικό προνόμιο να έρχεται επί καθημερινής βάσεως σε άμεση, φρικαλέα και εφιαλτική επαφή με όσα παραπάνω ανέφερα.

Γι' αυτό και στα *Έκκεντρα* (2012) –αφού προηγουμένως έφτασε στις εσχαιές της κατάδυσής του στον ζόφο του βαρύτατα πάσχοντος μέσα από τις σελίδες των μοναδικών σε ποιότητα μικρών πεζών του με τον τίτλο *Θραύσματα και θροΐσματα* (2007), άγριας ομορφιάς και συναρπαστικό μέσα στη σκληρότητά του βιβλίο–, αυτός προσπαθεί να απαλλάξει τα τεκταινόμενα από τη μέχρι τώρα, στο έργο του, άπνοια της ανθρώπινης αγωνίας, οπότε και στηριζόμενος στη μνήμη και μόνο στη μνήμη, ανακαλεί ευάερες, τρυφερές και ευήλιες στιγμές από την παιδική ηλικία, από τη σχέση πατέρα και γιού (τα σχετικά με τον πατέρα ποιήματα είναι από τα καλύτερα του είδους τους στη σύγχρονη ποίησή μας), μεταφέροντας το σκηνικό του στον τόπο καταγωγής του, στην Κεφαλονιά, τον οποίο, αν και γεννήθηκε στην Αθήνα, γενέθλιο θέλει να τον θεωρεί και, μάλιστα, σε περίοδο διακοπών του μηνός Αυγούστου.

ΤΟ ΕΚΚΡΕΜΕΣ

Τώρα που έφθασα
στην άκρη της σιωπής
και με το στιλπνό του φεγγαριού
τέμνω την απουσία,
έμεινα να κοιτώ
μια τοιχογραφία που ξεκόλησε
από το θόλο της καρδιάς.

Αργότερα, ίσως μαζέφω
μερικά υπολείματα Αυγούστου
κοντά στη θάλασσα,
ενθυμήματα ερώτων
με θεραπευτικές ιδιότητες
στο εκκρεμές της μοναξιάς.

ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

Τώρα που οι απλωμένες παλάμες
γέμισαν δάκρυα τους δρόμους,
τα περιστέρια στην πλατεία
αραιώσαν τις επισκέψεις,
ειδοποίησαν τους συνταξιδιώτες τους
με sms – εκτός κι αν είχαν ipad,
οπότε τους έστειλαν μήνυμα ηλεκτρονικά –
για αλλαγή πορείας ουρανού
μεταποίηση στόχων
διαφοροποίηση ζωής
γιατί εδώ τα φίχουλα λιγοστεύουν.
Κι όλο πληθαίνουν τα αδέσποτα σκυλιά
που στο γενετικό υλικό τους τρύπωσε
ο κώδικας οδικής κυκλοφορίας,
είναι κι αυτός ένας τρόπος ζωής.

Εν τω μεταξύ, η Μούσα αγκομαχεί
μέσα στην κρίση...

ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ

Κάτω από το ανατολικό παράθυρο
θρυμματίζοντας τη σιωπή
του δειλινού, φλυαρούν
τα βατράχια στη λίμνη
ενώ πολύχρωμο πράσινο
γράφει συγχορδία χρωμάτων
στον κήπο.

Με το φώς του φεγγαριού
σχήμα δέντρου
αναδύεται μέσα από καθρέφτη
υδάτινο.
Και έτσι η νύχτα προχωρεί
με μια βουκεμβλία κόκκινη
να συνομιλεί
με το άσπρο γιασεμί.

Φαίνεται πως απόφε
ο ονειροδίαιτος ποιητής
έχει και πάλι παραισθήσεις.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΓΑΛΑΝΟΥ

Ως εκ τούτου, ο λόγος του Αρδαβάνη, πλέον εδώ, καθίσταται όλο και πιο εξομολογητικός και, προπάντων, πιο, μέσα από τις ολοφάνερες –αν και επιμελώς κρυμμένες– πληγές του, χαμηλότονος, ρεμβαστικός και «ζεστός». Μια αιθέρια χαρμολύπη, μια ευφρόσυνη διάθεση έξοχης ψυχικής γαλήνης καθώς και μια διαφάνεια –υπέρλαμπρης καθαρότητας διαφάνεια– διαποτίζουν ολόκληρη τη συλλογή, χωρίς, παρά ταύτα όμως, να απουσιάζουν και οι υφέρπουσες, κατά τρόπο σπαρχτικά λαβωμένο και εδώ, εσωτερικές αναταράξεις του ποιητή.

Δεν θα μακρηγορήσω άλλο. Μόνο πριν τελειώσω, θα ήθελα να τονίσω πόσο πράγματι υπέροχο είναι το πρόσφατο αυτό βιβλίο του Αρδαβάνη. Τι βαθύ και τι «αέρινο». Τι σύγχρονη, στέρεη γραφή το υποστηρίζει και τι υπαινικτικά πικρή που είναι η αφιέρωση: «Σε όσους αντέχουν να επιμένουν να τον αντέχουν / πιο ανυπόφορο σε κάθε επόμενο κλάσμα του Κρόνου». Ακόμη, θα ήθελα να επισημάνω το πόσο αριστοτεχνικά, χωρίς «φωνασκίες», προβάλλεται η «άπνοια» της φτώχειας, της ανέχειας, της ανεργίας και της κρίσης («Αύγουστος αδυσώπητος»). Πόσο επίσης «καλοζυγισμένες» είναι οι εικόνες –η πληθώρα των εικόνων– που «πετούν» στις σελίδες ακατάπαυστα, σαν χαρταετοί, αλλά και τι «γιατροί των απεγνωσμένων» («Ρόγγος το χαρούμενο επιφώνημα») κυκλοφορούν στις σελίδες του, τι «μαύρα πουλιά, πουλιά της δυστυχίας» διεμβολίζουν το πρωινό μας μέσα από το «χτυπημένο πρεζόνι» («Η αδράνεια συχορδία»).

Επιπλέον, στίχοι μοναδικής ακριβείας μας προκαλούν έναν οξύτατο και, παρά τη δίνη, εξαιρετικά ευπρόσδεκτο ηλεκτρισμό στις αισθήσεις, ενώ ενόητες θαυμαστές πυκνότητας και ποιήματα, στην πλειοψηφία τους ρωμαλέα και ευθύβολα, αποτελούν τις ισχυρές δοκούς στήριξης ολόκληρου του υλικού: «Σάμη – Αργοστόλι, μετά τον πατέρα», «Γένους θηλυκού», «Σφραγιδόλιθοι εγχάρακτοι στην παραλία», «Ο Λασκαράτος δε λύγισε μέχρι το τέλος», «Ξύπνημα στην εξοχή και παραλήρημα», «Μέρες λιγνές στα ανατολικά», «Εκεί στα μισά της Έκτης», «Απολογισμός και ενόραμα».

Και τούτο, βεβαίως: Τι διεισδυτικότητα στο αθέατο, υπάρχει στο βιβλίο και με τι μαεστρία «δένει» ο έξω κόσμος με τον έσω: τόσο αριστοτεχνικά και με τέτοια αρμονία, ώστε να μην ξέρεις στο τέλος ποιος είναι ο μέσα και ποιος ο έξω. Και τι είναι οι «διακοπές» άραγε; Μήπως μια ψευδαίσθηση, μήπως μια καμπή, μια μικρή ανάπαυλα, τάχα, μιας πορείας που επίμονα, αθόρυβα, ύπουλα δεν σταματάει; Οι σκέψεις όλες αυτές όπως και κάθε άλλη, στην ποίηση του Αρδαβάνη μεταφέρονται μέσα από λέξεις από χέρι χαρισματικά πολύπειρο, οι οποίες μεταβάλλουν τη σοφία και τη γνώση της ζωής σε στιλπνότητα στίχου. Μια στιλπνότητα έξοχη, σπουδαία αλλά και μαγική.

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ

Φώναξα στην άμμο μυστικό
που κουβαλούσα δίχως βάρος
στις παιδικές ακόμη φορεσιές μου.
Στη θάλασσα το βύθισε εκείνη.
Ήρθε και με βρήκε κάπου στα άδυτα
και άθελά της
μ' έπνιξε.

Με το ίδιο νερό ανακατεύω την αλμύρα.
Αδιάκοπα,
μα δεν ξορκίζεται.

Κάποτε ξύπνησα
κι είδα κλαδιά στον ύπνο μου
πυκνά.
Όνειρο θα 'ταν πως τα φύτρωσε η αλμύρα
(ήδη στον ξύπνιο μου
τα έκαφε το φως).

ΑΝΔΡΙΑΝΗ ΚΥΛΛΑΦΗ

Κριτικές

Γιάννης Παπάκωστας

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ

(Κρυπτόλεξο, Εκδόσεις Δόμος, 2013)

Ο Δημήτρης Κοσμόπουλος λάτρης και ένθερμος μελετητής του Παπαδιαμάντη, μετά τη συλλογή με τον τίτλο «Κρούσμα», επανέρχεται με μία νέα, αφιερωμένη και πάλι στον Σκιαθίτη συγγραφέα, μπρος στο οποίο στέκει γονυπετής. Οι εκδόσεις Δόμος που ανέλαβαν την έκδοση είναι ήδη από χρόνια κι εκείνες «ταμένες» στον Άγιο των Γραμμάτων μας συνεπικουρούμενες στερρώς από τον οτρηρό θεράποντα του έργου του κυρ Αλέξανδρου, τον Νίκο Τριανταφυλλόπουλο.

Η συλλογή υποδέχεται τον αναγνώστη με δύο επιστολές. Τη μία υπογράφουν οι αδελφές του συγγραφέα, η Σοφία Κυρατσούλα και η Χαρίκλεια Παπαδιαμάντη, οι οποίες ενημερώνουν τον «Αξιότιμο Κύριο Βλαχογιάννη» για το γεγονός της κοιμήσεως του αδελφού τους, αναφερόμενες στην πρώτη κρούση του Αγγέλου του, την ημέρα του Αγίου Ανδρέα (πόνος στην ωμοπλάτη και λιποθυμία). Στις 2 Ιανουαρίου η κατάσταση επιδεινώθηκε και στη 1 τη νύχτα, ξημερώνοντας η 3η Ιανουαρίου του 1911, εξέπνευσε.

Η δεύτερη επιστολή υπογράφεται από τον Γ. Ρήγα και απευθύνεται στον «Αγαπητό Κύριο Δικαίο», τον οποίο ενημερώνει για το ίδιο γεγονός. Και η σελίδα ολοκληρώνεται με το 97ο σονέτο του Σαίξπηρ «How like a winter hath my absence been / From thee», το οποίο, πρόχειρα μεταφράζω, «πώς μου φαίνεται σαν χειμώνας ο χωρισμός μου από σένα». Ακολουθούν δύο σονέτα προοίμια και άλλα δώδεκα, σύνολο δεκατέσσερα.

Το σονέτο αν και είναι ένα είδος με μακρά παράδοση και αυστηρές προδιαγραφές τεχνικής και θεματικής, τελευταία πολλοί Έλληνες ποιητές το προτιμούν, ο Νάσος Βαγενάς, λόγου χάριν, *Στη νήσο των μακάρων* κι αλλού, ο Γιώργος Βέης *διηνεκώς*, και άλλοι. Ο Κοσμόπουλος γράφει επίσης σονέτα, χωρίς ωστόσο να παρεκκλίνει από τις αρχές του παραδοσιακού σονέτου, τα οποία εύκολα κανείς θα μπορούσε να τα ονομάσει προσευχές ή ευχές στον μεταστάντα, ή έπαινο, ή μετάληψη θείας επικοινωνίας μετ' αυτού. Αυτή την επικοινωνία άλλωστε φαίνεται να επιζητεί γράφοντας, συγκλονισμένος, δηλαδή, από την προσωπικότητα του Παπαδιαμάντη, θαμπωμένος από το λόγο και την πράξη του, από την ποιότητα και το ήθος, «τη λαλιά που δεν ξέρει από ψέμα», όπως λέει ο Ελύτης στον δικό του τιμής, οφειλής και μνήμης ένεκεν σ' εκείνον. (*Το Άξιον Εστί*, «Τα Πάθη», ΙΑ').

Για να συνδέσουμε τις δύο συλλογές, το «Κρούσμα», δηλαδή, και το «Κρυπτόλεξο», επιλέγουμε τους στίχους από την πρώτη:

*Εκ τινος ανάγκης και βίας προσήλθον,
Αλέξανδρε, κρατώντας μαύρα βότσαλα.
Σιγησάτω το κρούσμα.
Στον ήλιο.*

Οι στίχοι αυτοί καθοδηγητικοί, μας δείχνουν τη συνέχεια. Ο ποιητής γράφει μόνο για τον Παπαδιαμάντη, εμπνέεται από τον Παπαδιαμάντη και του είναι αφοσιωμένος. Γι' αυτόν οι στίχοι του όλοι. Το φανερώνει το θέμα. Το φανερώνει και η γλώσσα του που συνάδει με την παπαδιαμαντική, όμως με στίχο μοντέρνο. Κυρίως δε το φανερώνει το παπαδιαμαντικό προσωπείο, το οποίο δανείζεται για να μιλήσει σαν Παπαδιαμάντης, πλην των δύο προοιμίων. Σ' αυτά αναφέρεται στον ύπνο σαν *πρόβα του θανάτου*, στην *Προπόνηση στο μέγα ξύπνημα* και μιλάει γι' αυτόν *που έκοβε φέτες το φεγγάρι / για να τσίψει πεινασμένα δέντρα*. Από εκεί, και με πλάγια γραφή, ανοίγει εισαγωγικά, τα οποία κλείνουν στο τέλος της συλλογής. Έτσι, τα δώδεκα σονέτα μοιάζουν επεισόδια μιας και μόνης ιστορίας, η οποία αποτελεί, εικάζω, λόγο απολογιστικό του ιδίου του συγγραφέα, αλλά με το χέρι του Κοσμόπουλου. Σαν να λέμε «δια την αντιγραφίην Δημήτριος Κοσμόπουλος» ή απλώς *γέρων ψαράς εντριβής περί την γλώσσαν του Παπαδιαμάντη*.

Στο σονέτο Νο 9 αναφέρεται και σε άλλους δύο ομοτέχνους. Στον Μιλτιάδη Μαλακάση και τον Παύλο Νιρβάνα. Ο ένας προσευχήθηκε πολλάκις για τον Παπαδιαμάντη, ενώ ο άλλος μας παρέδωσε τη σεπτή μορφή του, απαθανατίζοντάς τον στη *Δεξαμενή* την «κορυφή όλης της Ρωμιοσύνης», όπως τη χαρακτήρισε ο Βάρναλης. Στο 10ο σονέτο ο Κοσμόπουλος κάνει μια αναφορά, που εύκολα μας πάει στον Κώστα Καρυωτάκη:

*Οι άλλοι έτρεχαν με την δύσιν του ηλίου
και στον δικό μου τον καιρό, εις του Βασιλείου.
Σκυμμένος έφευγα, για να 'χω μάτι καθαρό
ίσια για να προφθάσω, Φως Ιλαρόν.*

*«...είναι ο καλύτερος ποιητής μας» είπες Μιλτιάδη
ενόσω ξένοι και δικοί με λέγαν ρακιοσυρραπτάδη.
Ξεύρεις: «ηγάπα και ημάρτανεκαι μετενόε»....
Μιλτιάδη Μαλακάση, σου το λέγω: Ασ' το.
Εις των γραμματανθρώπων τον εσμό, στον Άδη,
δεν με σηκώνουν τα νερά. Τα άρρητα σιωπή τιμάσθω.*

Και το αντίστοιχο ποίημα του Καρυωτάκη, «Σταδιοδρομία»:

ΘΕΡΜΟ

Πυρακτώνω τις νυχτωδίες μιας ανομολόγητης εύρεσης
αλλιώς θερμαίνω το χρόνο
να έρθεις
γιατί από γνώριμο ουρανό ίσως νέμεται τ' αύριο
από εμπειρίες βυθού ν' αντικατοπτρίζεται το νερό
στην επικράτεια του κορμιού σου που αναβλύζω και φλέγομαι
σαν πάθος χειλιών που καμπυλώνοντας λικνίζει τα μάτια
σκοτεινά, για να καίνε πάνω στο βλέμμα
το σώμα.

Η ΦΥΓΗ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ ΔΙΠΛΑΣΙΑΖΕΤΑΙ

του Κώστα

Τα βράδια είναι κάτι πόρτες που ξεκλειδώνουν την ερημιά
έρχονται και σου λύνουν το πρόσωπο δίπλα σε ριγμένους
περιπάτους
όπου με νύχτα υφωμένος προς τη γεωγραφία του σύννεφου εσύ
είσαι σκιά σαν επιφάνεια θάλασσας ταραγμένος και πας

αδειασμένο τοπίο και μοιρασμένη παράσταση εγώ
μέχρι την ξέπλεκη ήπειρο από πρόσωπο που υφαίνεις
κρατώ καμιά φορά το μολύβι
σαν σύριγγα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΕΡΖΕΚΟΣ

Αλλά, με την δύση του ηλίου
θα πηγαίνω στον Βασιλείου.
Εκεί θα βρίσκω τους άλλους
λογίους και τους διδασκάλους.
Τα λόγια μου θα 'χουν ουσία,
η σιωπή μου μια σημασία.
Θηρεύοντας πράγματα αιώνια,
θ' αφήσω να φύγουν τα χρόνια
Θα φύγουν, και θα 'ναι η καρδιά μου
σα ρόδο που επάτησα χάμου.

Τηρουμένων των αναλογιών και διαφορών, τα δύο ποιήματα έχουν τους «λογίους» και «γραμματανθρώπους» στο κέντρο τους, το ποίημα του Κοσμόπουλου περιλαμβάνει και την θετική κρίση του Μαλακάση για τον Παπαδιαμάντη, αλλά όχι και για τον Καρυωτάκη, ο οποίος τον «αντάμειψε» ένα μικρό λίβελο με την γνωστή «Μικρή» αλλά και «Μείζονα» «Ασυμφωνία» του σε «Άλφα».

Το τελευταίο ποίημα αρχίζει με έναν στίχο του Έλιοτ, από το V μέρος του ποιήματος «Οι κούφιοι άνθρωποι»: «Αυτός ο κόσμος δεν θα σβήσει, ούτε με κρότο ούτε με λυγμό» (ο αγγλικός στίχος πλήρης είναι: This is the way the world ends not with a bang but a whimper), για να περάσει σε κατάλογο γυναικείων ονομάτων, ωραιών κοριτσιών, τα οποία με τα μέλη τους, τους λαιμούς και τους βοστρύχους τους, με

τις λέξεις όλο «μέλι», με το «λάμδα» το υγρό και το ρέον «ρω», του παρέχουν τα κτερίσματα στον τάφο της γαλήνης:

Μορφώ, Λενιώ, Φωλιώ, Θέκλα, Μελάγρω, κι Ασμινιώ
Πολύμνια, με μέλη μελιχρά, συγχεόμενα
στο φέγγος της σελήνης
μελίχρσοι, χλοάζοντες λαιμοί, βόστρυχοι, πλόκαμοι νερών
νεόφυτοι κυπάρισσοι, προάγγελοι ενός τάφου της γαλήνης.

Ο λόγος του Κοσμόπουλου είναι ιεροτελεστικός, με δάνεια από τον ίδιο τον Παπαδιαμάντη και την εκκλησιαστική γλώσσα, γιατί κάθε κείμενο απαιτεί και το ανάλογο γλωσσικό ιδίωμα. Κι ο Παπαδιαμάντης έχει επιβάλει τη δική του γλώσσα. Ο ποιητής στηρίζεται σ' εκείνον και ως ηχώ εκείνου, αναπαράγει τα τελευταία Του λόγια:

Έκλαψα. Αντάμα κυματίζουν φόβος, άγρια χαρά, ξενιτεμός,
αλλ' όσο ζούσα, ετοιμαζόμουν για την μεγάλη επιστροφή.
Έρωτα των ερώτων ευδοκιμείς ώστε η καταστροφή
των λόγων, να είναι κάλεσμα. Τραπέζης ουρανού τρυφή,
ο χαμός».

Κρυπτόλεξο, λοιπόν, κρυμμένη λέξη, ή αλλιώς κρυμμένο πρόσωπο, πίσω από ένα άλλο που λάμπει στερρώς και αενάως.

Άλκηστις Σουλογιάννη

ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

(«Με επιμονή και με σκοπό στον ίδιο τόπο» / Η ποίηση του Γιώργου Μαρκόπουλου, Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα 2013)

«Άθλιος καιρός στη φοβερή πατρίδα μου»
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ
(Μη σκεπάζεις το ποτάμι)

Η διαρκής, διακεκριμένη παρουσία του Γιώργου Μαρκόπουλου στην ευρεία περιοχή της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας αποτελεί προϊόν συνέπειας που προσδιορίζει την εξέλιξη της δημιουργικής γραφής του με σταθερές αφενός την αποτύπωση της ροής του χρόνου με όσα συμπαρασύρει ως βαρύ φορτίο του εσωτερικού ανθρώπου, και αφετέρου την ανάπτυξη του απηνού χαρακτήρα των σημασιολογικών τοπίων.

Ο Θεοδόσης Πυλαρινός, στο πλαίσιο των μελετών του για τη νεώτερη ελληνική γραμματεία (από τον Διονύσιο Σολωμό και τον Λορέντσο Μαβίλη μέχρι τη Βικτωρία Θεοδώρου και τον Μανόλη Πρατικάκη, και από τον Κωνσταντίνο Θεοτόκη μέχρι τον Ι. Μ. Παναγιωτόπουλο και τον Θανάση Βαλτινό), αναπτύσσει μια ενδιαφέρουσα επιχειρηματολογία σε ό,τι αφορά τη λογοτεχνική δημιουργία του Γ. Μαρκόπουλου και προτείνει μια διπλή επίσκεψη στο περιεχόμενο του κειμενικού χρόνου και στο σημασιολογικό σύμπαν του συγγραφέα ακολουθώντας τα οδόσημα που ανιχνεύονται κατά τη ροή της παραγωγής αυτού.

(Εδώ προκύπτει αναπόφευκτη όσο και επιβεβλημένη η αναφορά στον Τάσο Λιγνάδη και στη σημαντική μελέτη του, *Διπλή επίσκεψη σε μια ηλικία και σ' έναν ποιητή / Ένα βιβλίο για τον Νίκο Γκάτσο* 1983.)

Στην παρούσα έκδοση ο Θ. Πυλαρινός εστιάζει το ενδιαφέρον του πρωτίστως στο ποιητικό έργο του Γ. Μαρκόπουλου (οι συλλογές: *Εβδομη συμφωνία* 1968, *Οχτώ και ένα εύκολα κομμάτια και η κλεφτουριά του Κάτω Κόσμου* 1973, που οριστικοποιήθηκε ως *Η κλεφτουριά του κάτω κόσμου, Η θλίψις του προαστίου* 1976, *Οι πυροτεχνουργοί* 1979, *Η ιστορία του ξένου και της λυπημένης* 1987, *Μη σκεπάζεις το ποτάμι* 1998, *Κρυφός κυνηγός* 2010), συνδέοντας πάντως αυτό με τα κείμενα πεζογραφίας και με τα κριτικά κείμενα ως τα παραπληρωματικά πεδία της ποίησης του συγγραφέα.

Με αυτή την προϋπόθεση, ο Θ. Πυλαρινός χαρτογραφεί την ποιητι-

κή παραγωγή του Γ. Μαρκόπουλου ως ένα ενιαίο σύνολο, αντιμετωπίζει το ποιητικό έργο σε συγχρονική διάσταση ως ενιαία περιοχή δημιουργικότητας και διακρίνει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αφενός ως προς την ανάπτυξη της θεματικής και αφετέρου ως προς την οργάνωση του γλωσσικού εργαλείου στην υπηρεσία του ύφους του συγγραφέα.

Στο πλαίσιο αυτό εντοπίζονται φαινόμενα, όπως είναι ο συνδυασμός της μυθοπλασίας με πραγματικά δεδομένα από το φυσικό, ιστορικό, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό περιβάλλον, η αντιπαράθεση ανάμεσα στον εσωτερικό άνθρωπο και στην εξωτερική πραγματικότητα με τον συνακόλουθο διάλογο εσωτερικών και εξωτερικών τοπίων, η σταθερή σχέση ζωής και θανάτου, επίσης: η οικονομία αφηγηματικού λόγου, τα διακείμενα, οι συνδηλώσεις, η ευρεία χρήση της μεταφοράς, η αφοριστική διατύπωση, η αυτοαναφορικότητα της γραφής και η χρήση γλωσσικών στοιχείων ως λογοτεχνικού υλικού.

Ο Θ. Πυλαρινός εκτιμά στοιχεία που δρομολογούν την εξέλιξη της γραφής του Γ. Μαρκόπουλου, εντοπίζει δεδομένα που δηλώνουν οριστικοποίηση αλλά και ανανέωση του ύφους του συγγραφέα, επισημαίνει επίσης τεκμήρια μιας «ανάταξης» ή «αποτίμησης» του έργου από τον ίδιο τον συγγραφέα του (οι συγκεντρωτικές εκδόσεις ορισμένων ποιημάτων –και όχι του μέχρι τότε συνόλου της ποιητικής παραγωγής– με τους τίτλους *Ποιήματα 1968-1976*, έκδ. 1980, *Ποιήματα 1968-1987*, έκδ. 1992), ενώ ταυτόχρονα επιχειρεί και μια συγκριτική αντιμετώπιση του έργου του Γ. Μαρκόπουλου σε σχέση με το έργο άλλων ποιητικών μεγεθών της (περίφημης) Γενιάς του '70 ή και προγενέστερων.

Σε ό,τι αφορά την πεζογραφία του Γ. Μαρκόπουλου (η συλλογή κειμένων με τον τίτλο *Ιστορικό κέντρο* 2005), ο Θ. Πυλαρινός επισημαίνει την υποκειμενική διάσταση που προσδιορίζει τη βιοματική πρόσληψη στοιχείων της εξωτερικής πραγματικότητας (πρόσωπα, τόποι, γεγονότα).

Ως προς το κριτικό-δοκιμακό έργο του Γ. Μαρκόπουλου (*Εκδρομή στην άλλη γλώσσα*, α' τόμος 1991, β' τόμος 1994, ποικίλα κριτικά κείμενα σε ποικίλα περιοδικά και εφημερίδες 1980-2009, *Εντός και εκτός έδρας* 2006, λοιπές φιλολογικές εργασίες και ανθολογήσεις, με-

ταξύ των οποίων *Λευτέρης Ιερόπαις – Μια παρουσίαση 1999*, καθώς και *Η ποίηση του Τάσου Λειβαδίτη 2009*), ο Θ. Πυλαρινός αναγνωρίζει τη συγκριτική αντίληψη, την οξυδέρκεια και τις κριτικές απόψεις του Γ. Μαρκόπουλου, όπως αυτά τα στοιχεία εντοπίζονται στο σημασιολογικό βάθος των κειμένων, και παράλληλα ανιχνεύει την τεκμηρίωση των επιλογών του συγγραφέα είτε πρόκειται για δημιουργούς λόγου είτε για άλλους παράγοντες και φαινόμενα του δημόσιου βίου.

Την ανάπτυξη όλου αυτού του υλικού εισάγει κείμενο, στο οποίο ο Θ. Πυλαρινός δηλώνει αφενός την υπόθεση εργασίας σε ό,τι αφορά τη δημιουργική προσέγγιση του έργου του Γ. Μαρκόπουλου, και αφετέρου τη βιωματική σχέση του με το έργο αυτό.

Η έκδοση ολοκληρώνεται με βιβλιογραφία περί Γ. Μαρκόπουλου και με ευρετήριο ονομάτων και πραγμάτων.

Ο άμεσος, παραστατικός, πυκνός λόγος του Θ. Πυλαρινού με επιχειρηματολογία και ρητορική προφορικής μετάδοσης πληροφοριών αποδίδει μια κριτική, συγκριτική, συνθετική σκέψη που δεν περιορίζεται σε στενά θεματικά όρια αλλά επεκτείνεται στον ορίζοντα των πραγμάτων, όπως άλλωστε ισχύει κατά παγία τακτική στα φιλολογικά κείμενα του Θ. Πυλαρινού.

Με αυτά τα δεδομένα, το συγκεκριμένο βιβλίο ως ένα συνθετικό έργο αξιώσεων αποτελεί όχημα για την επιστροφή στα ίδια, διαχρονικής αξίας αισθητικά πεδία, για μια επίσκεψη ανανέωσης δεσμών με οικείους σημασιολογικούς τόπους, ενώ η έμφαση σε ορισμένα στοιχεία που το βιβλίο προβάλλει, οδηγεί σε νέες ατραπούς βιωματικής ανάγνωσης της ποίησης (του έργου γενικότερα) του Γ. Μαρκόπουλου.

ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ

Το σεληνόφως που σκορπίζεται
στα σκοτεινά νερά

σαν μνήμη πούμεινε καιρό
φυλακισμένη

και τώρα μες στη νύχτα χύνεται
αστραφτερό ποτάμι

όμως δεν είμαι πια

Τα χέρια μου απλώνονται με θέρμη
μ' αγγίζουν μονάχα τους νεκρούς

Τα χάρδια μου όλα στέρεφαν
φαύοντας το Κενό

Φρυγμένα και τα οστά μου
τρίζουν στην άκρη της Σιγής

όμως δεν ντύνονται το δέρμα τους
ή έστω μια φαντασία υπόστασης

Όπως η Ευρυδίκη λίγο προτού βρεθεί
ξανά μπροστά στην Πύλη του Άδη

εκεί που πήγαινε να σαρκωθεί
στ' όρυγμα του φωτός

σκορπίστηκε

Και τώρα πια σκιά
μέσα στις τόσες τις σκιές...

Είδα λοιπόν το σεληνόφως
στα σκοτεινά νερά

του φώναξα να με ξεπλύνει
από το θάνατο

στο πετρωμένο στέρνο μου
να φτάσει

για λίγο να φωτίσει απ' την αρχή
κάποια οπτασία αγάπης

Τα οστά μου είναι όλα φρυγμένα
του είπα

και σάβανό μου οι μικρές κραυγές
πουλιών της νύχτας

Όμως -μου απάντησε- ο άνεμος
στο τέλος όλα θα τ' αλλάξει

κι αυτήν την σκούρα ακινησία
των πεύκων μπρος στη μεγάλη
θάλασσα

τους βράχους της πεποιθήσης
τις εύπλαστες ελπίδες
το σχήμα της ζωής

υγρός το βλέμμα σου θα σκάφει
το μέτωπο τους ώμους τη Μορφή

ο άνεμος της Νύχτας
όλα θα τ' αλλάξει -μου φιθύρισε-

ορμώντας στην σκοτεινή σπηλιά
της ύπαρξης

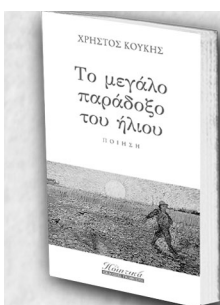
ο άυλος χρόνος...

Ά τρυφερά πουλιά του ονείρου
άλλο πια μη ραμφίζετε τον οίστρο μου!

Σύντομα θάρθει η μέρα να λησμονήσω
ποιά ήμουν

πώς
γιατί

EYA MOΔΙΝΟΥ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΚΗΣ Το μεγάλο παράδοξο του ήλιου

www.govostis.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ
Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

HANS MAGNUS ENZENSBERGER: ΕΠΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

—Μετάφραση: Γιώργος Πρεβεδουράκης—

Η καυστική, στοχαστική, παιγνιώδης, αιχμηρή, ειρωνική, απρόβλεπτη και συχνά αυτό-υπονομευτική ποιητική διαδρομή του σπουδαίου Γερμανού ποιητή Hans Magnus Enzensberger (γεν. 1929), διανύει αισίως την έκτη δεκαετία της. Μέσα σε αυτό το εκτενές χρονικό διάστημα, ο ποιητής υπερασπίστηκε με αξιοσημείωτο μένος τους λύκους έναντι των αμνών (“Verteidigung der Wolfe” / Η Υπεράσπιση των Λύκων, 1957), αμφισβήτησε με τον ίδιο νεανικό και ορμητικό οίστρο, τις αντοχές, τις ενοχές, τα όρια και τα οράματα της μεταπολεμικής Γερμανίας (“Landessprache” / Εθνική Γλώσσα, 1960, “Blindenschiff” / Η Γραφή Των Τυφλών, 1964), προσκόμισε μια σειρά από κομψές και πολυδαίδαλες μπαλάντες-πορτραίτα προσωπικοτήτων που καθόρισαν την “Ιστορία της Προόδου” (Mausoleum, 1975), ενώ επιστράτευσε το “Ναυάγιο του Τιτανικού” (“Der Untergang der Titanic”, 1978) για να αρθρώσει μια εμβληματική αλληγορία προσωπικής διάψευσης και συλλογικού καταποντισμού. Από τα μέσα της δεκαετίας του ’90 (“Kiosk” / Κιόσκι, 1995) έως τις ημέρες μας, ο Enzensberger μοιάζει να συγκροτεί μεθοδικά, με την εμπειρία ενός κοσμοπολίτη της έκφρασης αλλά και με την περιπακτική διάθεση ενός ασίγαστου εφήβου, ένα δεύτερο, παράλληλο ποιητικό σύμπαν, όπου ο ανάλαφρος συλλογισμός-διαλογισμός συνδιαλέγεται γόνιμα με το βάρος και το βάθος της δημιουργικής ουσίας. Ενδεικτικές αυτής της θεματικής και εκφραστικής «μετατόπισης» είναι οι συλλογές που ακολούθησαν: “Leichter Als Luft”/ Ελαφρότερα του Αέρα, 1999, και “Die Geschichte der Wolken” / Η Ιστορία των Νεφών, 2003. Η άλλοτε επαναστατική κι άλλοτε σκωπτικά απογοητευμένη φωνή του Enzensberger των πρώτων δεκαετιών, παραχωρεί σιγά-σιγά τη θέση της σε μια μειλίχια και κομψή (αν και σε σημεία εξίσου αιχμηρή) ποιητική διάθεση, επαναπροσδιορίζοντας τον καίριο ρόλο που η μο-

ντέρνα ποίηση οφείλει, ως τέτοια, να διαδραματίζει. Είτε ελλειπτικά ανέμελος, είτε νευρικά χειμαρρώδης, ο ποιητικός λόγος του H.M. Enzensberger παραμένει επίκαιρος όσο ποτέ.

Οι μεταφράσεις που παρουσιάζονται εδώ συμπεριλαμβάνονται σε δύο ανθολόγια που αναμένεται να κυκλοφορήσουν μέσα στο επόμενο έτος από τις εκδόσεις Πανοπτικών: “Η Ιστορία των Νεφών και άλλα ποιήματα” (1990-2013), και “Η Υπεράσπιση των Λύκων και άλλα ποιήματα” (1957-1980). Στόχος μας είναι να αναδείξουμε τις σημαντικότερες πτυχές και τους κυριότερους κόμβους αυτής της άκρως ενδιαφέρουσας ποιητικής διαδρομής, κατά τη διάρκεια της οποίας ο φιλοπαίγμων, κριτικός στοχασμός, αναμετράται ισότιμα και αδιάκοπα με τα πολύσημα φορτία του παρελθόντος.

ΤΑ ΜΠΛΟΥΖ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΑΣ ΤΑΞΗΣ

δεν έχουμε παράπονο.
δουλειά υπάρχει.
είμαστε χορτάτοι.
τρώμε.

το χορτάρι μεγαλώνει,
το εθνικό προϊόν,
το νύχι,
το παρελθόν.

οι δρόμοι είναι άδειοι.
οι συμφωνίες έχουν κλειστεί.
οι σειρήνες σωπαίνουν.
θα περάσει κι αυτό.

οι νεκροί έκαναν τις διαθήκες τους.
η βροχή κόπασε.
ο πόλεμος δεν έχει ακόμα κηρυχθεί.
δεν υπάρχει βιασύνη.

τρώμε το χορτάρι.
τρώμε το εθνικό προϊόν.
τρώμε το νύχι.
τρώμε το παρελθόν.

δεν έχουμε κάτι να κρύφουμε.
δεν έχουμε κάτι να χάσουμε.

δεν έχουμε κάτι να πούμε.
έχουμε.

το ρολόι έχει ρυθμιστεί.
οι λογαριασμοί πληρώθηκαν.
τα πιάτα πλύθηκαν.
περνάει το τελευταίο λεωφορείο.

είναι άδειο.

δεν έχουμε παράπονο.

άραγε τί περιμένουμε ακόμα;

(Η Γραφή Των Τυφλών, 1964)

KARL HEINRICH MARX

γιγάντιε παππού
με τη γενειάδα του ιεχωβά
πάνω σε καφετιές δαγερτυπίες
βλέπω το πρόσωπό σου
μες στη κατάλευκη αύρα
μαχητικά αυτάρεσκο
και τα χαρτιά σου στο ράφι
λογαριασμοί του χασάπη
εναρκτήριες προσφωνήσεις
εντάλματα για την σύλληψή σου

στο δελτίο καταζητούμενων
βλέπω το θεόρατο σώμα σου
γιγάντιε προδότη
εκτοπισμένο άτομο
μεσάτο παλτό και πιάστρα
φθισικό άυπνο
με τη χολή σου καφαλισμένη
από πούρα βαριά
αγγουράκια τουρσί, λάβδανο
και λικέρ

βλέπω το σπίτι σου
στην rue d' alliance
στην dean street και στην grafton terrace
γιγάντιε μπουρζουά
κατοικίδιε τύραννε
με ξεφτισμένες παντόφλες:
αιθάλη και «οικονομικά σκατά»
ενεχυροδανειστήρια «ως συνήθως»
παιδικά φέρετρα
κουτσομπολιά σε σκάλες υπηρεσίας

δεν υπάρχει μυδράλιο
στο προφητικό σου χέρι:
το παρατηρώ ήρεμο
κάτω από την πράσινη λάμπα
στο βρετανικό μουσείο
με ανείπωτη υπομονή
να γκρεμίζει το ίδιο σου το σπίτι
γιγάντιε ιδρυτή
προς χάριν άλλων σπιτιών
που μέσα τους δεν κοιμήθηκαν ποτέ σου

γιγάντιε μύστη
σε βλέπω προδομένο
από τους μαθητές σου:
μόνο οι εχθροί σου
παρέμειναν όπως ήταν:
βλέπω το πρόσωπό σου
σε αυτή την τελευταία φωτογραφία
Απρίλιος του ογδόντα δύο:
ένα σιδερένιο προσωπίο
το σιδερένιο προσωπίο της ελευθερίας

(Η Γραφή Των Τυφλών, 1964)

Η ΧΑΡΑ

δεν θέλει να μιλάω για εκείνη
δεν στέκει καλά στο χαρτί
δεν αντέχει τους προφήτες

είναι μια ξένη
αλλά εγώ την γνωρίζω
την γνωρίζω καλά

ανατρέπει ό,τι στέκεται στέρεο
δεν λέει φέματα
επαναστατεί

μόνο αυτή με δικαιώνει
είναι ο λόγος μου, ο λόγος της ύπαρξής μου
δεν μου ανήκει

είναι παράξενη και επίμονη
την κρύβω
σαν ατίμωση και σαν ντροπή

είναι δραπέτισσα
κανείς δεν μπορεί να την μοιραστεί με άλλους
κανείς δεν μπορεί να την φυλάξει για τον εαυτό του

δεν της κρατάω μυστικά

όλα τα μοιράζομαι μαζί της
θα με εγκαταλείψει

κάποιος άλλος θα την σπιτώσει
στη νικηφόρα πτήση της
μέσα σ' αυτή την ατέλειωτη νύχτα

(Ποιήματα 1950-1975)

ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΛΟΓΟΙ ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΔΕΝ ΛΕΝΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

Επειδή η στιγμή
που προφέρεται
η λέξη *ευτυχία*
πότε δεν είναι μια ευτυχομένη στιγμή.
Επειδή ο διφασμένος
δεν δίνει στη δίψα του μιλιά.
Επειδή το προλεταριάτο είναι μια λέξη
που δεν θα φτάσει ποτέ στα χείλη του προλεταριάτου.
Επειδή αυτός που απελπίζεται
δεν έχει την διάθεση να πει:
«Είμαι απελπισμένος.»
Επειδή τον οργασμό από τον *οργασμό*
τους χωρίζουν δυό κόσμοι.
Επειδή ο ετοιμοθάνατος
αντί να ανακοινώνει:
«Τώρα πεθαίνω», φελλίζει μόνο
ένα ασθενές παραμιλητό
που δεν το αντιλαμβάνομαστε.
Επειδή οι ζωντανοί
είναι αυτοί που ενοχλούν τους νεκρούς
με τα έκτροπά τους.
Επειδή οι λέξεις είτε έρχονται πολύ νωρίς
είτε αργά ήδη.
Επειδή υπάρχει κάποιος άλλος
πάντα κάποιος άλλος
που οδηγεί την κουβέντα,
κι επειδή αυτός για τον οποίο γίνεται η κουβέντα
σιωπά.

(Το Ναυάγιο του Τιτανικού, 1978)

ΑΓΓΕΛΤΗΡΙΟ ΑΠΩΛΕΙΑΣ

Το να χάνεις τα μαλλιά σου, να χάνεις την ψυχραιμία σου,
αν καταλαβαίνεις πού το πηγαίνω, τον πολύτιμο χρόνο σου,
το να δίνεις μια μάχη χαμένη,
να χάνεις ύφος και λάμψη, συγχώρα με,
δεν πειράζει, να χάνεις στον πόντο,
έλεος, μη με διακόπτετε,
να χάνεις αίμα, μαμά και μπαμπά,
να χάνεις την καρδιά σου, χαμένη εδώ και καιρό
στη Χαϊδελβέργη, και πάλι από την αρχή,
χωρίς ν' ανοίγει ρουθούνι, τη γοητεία
της αριστοκρατικότητας, ας το ξεχάσουμε, να χάνεις
πολιτικά δικαιώματα, ααα, το πήρα το μήνυμα,
το να χάνεις το κεφάλι σου, μα βέβαια,
αν δεν μπορεί να αποφευχθεί,
να χάνεις τον Χαμένο Παράδεισο, πού θα το πας,
τη δουλειά σου, τον Άσωτο Υιό,
να χάνεις το πρόσωπό σου, μια καλή αφορμή για να ξεμπερδεύεις,
δύο Παγκόσμιους Πολέμους, τον τραπεζίτη σου,
τρία κιλά υπέρβαρο,
το να χάνεις, να χάνεις ξανά και ξανά, ακόμα
και τις φευδαισθήσεις σου τις χαμένες εδώ και χρόνια,
και τι έγινε, ας μη ξοδέφουμε ούτε μια λέξη ακόμα
για της αγάπης τον χαμένο μόχθο, δεν θα το πρότεινα,
να χάνεις τη θέα της χαμένης σου όρασης,
την παρθενιά σου, τι κρίμα, τα κλειδιά σου,
τι κρίμα, να χάνεσαι μέσα στο πλήθος,

χαμένος στις σκέψεις σου, μη με διακόπτετε,
να χάνεις το μυαλό σου, την τελευταία δεκάρα σου,
δεν έχει να κάνει, θα 'χω τελειώσει σε δυο λεπτά,
τις χαμένες ιδέες σου, κάθε έννοια ντροπής,
τα πάντα, χτύπο τον χτύπο,
αλλοίμονο, ακόμα και την πλοκή της ίδιας σου της αφήγησης,
το δίπλωμα οδήγησης, την φυχή σου.

(Το Ναυάγιο του Τιτανικού, 1978)

που ζωγράφισε ο Chardin, καθώς και για τον ύπνο,
ιδιαίτερα για τον ύπνο, και, για να μην το ξεχάσω,
για την αρχή και το τέλος
και για τα λίγα λεπτά μεταξύ τους,
βαδιές ευχαριστίες,
ακόμα, αν θέλετε, και για τους τυφλοπόντικες στον κήπο.

(Κιόσκι, 1995)

ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΠΑΡΑΛΗΠΤΗΣ – ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΕΑ

Θερμές ευχαριστίες για τα σύννεφα.
Θερμές ευχαριστίες για το «Καλοκουρδισμένο Κλειδοκύμβαλο»
και, γιατί όχι, για τις ζεστές χειμωνιάτικες μπότες.
Θερμές ευχαριστίες για το ιδιότροπο μυαλό μου
και για ένα σωρό άλλα κρυμμένα όργανα,
για τον αέρα, φυσικά, και για το κοκκινέλι.
Εγκάρδιες ευχαριστίες για τον αναπτήρα μου
που ποτέ δεν στερεύει,
για τον πόθο, καθώς και για τη λύπη μου, τη βαθιά μου λύπη.
Θερμές ευχαριστίες για τις τέσσερις εποχές,
για τον αριθμό 6 και για την καφεΐνη,
και, φυσικά, για τις φράουλες στο πιάτο

ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΕΣ

Υπάρχουν θερμοκρασίες που κανένα θερμόμετρο δεν μετρά,
μόνο το δέρμα είναι ικανό να τις διακρίνει:
Η χλιαρή ανάσα του βρέφους που μυρίζει βουτυρόγαλο,
η ψυχρή άχνα των ροδάκινων απ' το φυγείο,
το κόκκινο εξάνθημα του θυμού
που ανεβάζει το αίμα στο κεφάλι μας,
καθώς και το ψυχρό λουλούδι του παγετού που καίει του παιδιού
την περίεργη γλώσσα:
επιπλέον, η πυρετώδης κάφα της ζήλειας στ' ακροδάχτυλά μας,
η φλεγόμενη ντροπή που πλημμυρίζει το μυαλό,
και –κάτι που ποτέ και πουθενά δεν απαντάται στο γαλαξία μας–
η ζεστασιά δύο σωμάτων που κοιμούνται
κουλουριασμένα μεταξύ τους
στο κρεβάτι.

(Η Ιστορία των Νεφών, 2003)

Γιάννης Στρούμπας

ΥΦΑΝΤΙΚΑ ΛΕΙΠΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

(Κυριάκος Χαραλαμπίδης, Στη γλώσσα της υφαντικής, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2013)

Παράγει η υφαντική τεχνήματα δουλεμένα από τα χέρια ή τον λόγο; Ως η τέχνη της μετατροπής του νήματος σε ύφασμα παραπέμπει σε λεπτουργήματα των χεριών. Ως η τέχνη των τριών Μοιρών της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας, της Κλωθώς, της Λάχεσης και της Ατρόπου, παραπέμπει στο πλέξιμο των νημάτων που ορίζουν τις ανθρωπίνες ζωές. Σ' αυτήν την έλλογη διαδικασία η υφαντική αποκτά λόγο στη ζωή και στον θάνατο. Με δεδομένη τη φθορά του θανάτου, που τείνει να αφαιρέσει απ' την προηγηθείσα ζωή κάθε νόημα, επιζητείται λυτρωτικό ίαμα προς νοσηματοδότηση της ζωής. Το ίαμα αυτό ο ποιητής Κυριάκος Χαραλαμπίδης, στη συλλογή του «Στη γλώσσα της υφαντικής», το αιτείται απ' τον καθ' ύλην αρμόδιο, τον θεό της Ιατρικής Ασκληπιό, για να υφάνει το παραμυθητικό του έργο.

Με την Άτροπο να ψαλιδίζει συνεπώς το νήμα της ζωής, ο αναπότρεπτος θάνατος κατισχύει ολοκληρωτικά μέσα από την ποικιλία των εκδηλώσεών του. Ο Χαραλαμπίδης συλλαμβάνει, χάρη στο ποιητικό του ένστικτο, το πλήθος των θανατικών εκδηλώσεων, τις οποίες κι επιστρατεύει λογοτεχνικά για να σχολιάσει κυρίως την τραγικότητα που εμπρικλείει η όποια εν ζωή μεγαλαυχία. Τι κι αν φέρει κανείς τίτλους ανώτατου άρχοντα; Το τέλος του εξευτελίζει τους τίτλους, ιδίως όσο αντιηρωικότερο είναι. Ο βασιλιάς της Περγάμου Άτταλος Γ', σε «πλήρη ανάπτυξη του λέοντος», συναντά αναξιόλογο θάνατο από ηλίαση, «κορφολογώντας βότανα». Η Ουμ Χαράμ, παρά τη σημαντική θέση της στο περιβάλλον του Μωάμεθ και παρά την ηρωική περιρρέουσα ατμόσφαιρα με τα «φαριά», τις «πάλες» και τις «αστραπές», συναντά τον Χάρο στην απόληξη της ατιμωτικής της πτώσης από μουλάρι. Μόλις στα τριάντα πέντε του μετανάστης στον άλλο κόσμο, ο Μότσαρτ οργίζεται που την άγουρη κατακρεούργηση της ζωής του την αντιμετωπίζουν σαν ορόσημο της δόξας. Τέτοια δόξα δεν την ποθούν μήτε οι ήρωες του 1821, οι παγιδευμένοι στην «τετριμμένη / ροή του χρόνου». Πώς όμως να επιζήσουν οι θνητοί, όταν θεοί μεγαλοπρεπείς, όπως η Αθηνά, η λαμπρότατα σμιλεμένη από τον γλύπτη Φειδία, καταδικάζονται σε αιώνιο θάνατο;

Η δραστηριότητα του ποιητικού μηνύματος στον Χαραλαμπίδη εντείνεται χάρη στα εκφραστικά μέσα που μεταχειρίζεται ο ποιητής. Τη θεά Αθηνά δεν τη δόξασαν μόνο στην αρχαιότητα· ακόμη κι ο σύγχρονος ποιητής Χαραλαμπίδης την εγκωμιάζει, με την τελετουργική, μάλιστα, γλώσσα της πατερικής υμνολογικής παράδοσης: «Χαίρε σεμνή, το κλέος της ευφροσύνης./ Χαίρε καλή, ο ρύαξ της αρετής.» Μέσα από τον επιχειρούμενο, ωστόσο, συγκρητισμό των θρησκευτικών παραδόσεων διαφαίνεται πως και οι λαμπρότεροι θεοί κάποτε σβήνουν. Η ίδια φθορά, σε άλλη περίπτωση, σχολιάζεται μέσω της παράφρασης αρχαίου ρητού. Το ρητό «τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφείν» παραφράζεται στο «τὸ λακωνίζειν ἐστὶ καταστροφή», εφόσον ο Σπαρτιάτης Μίνδαρος, προβληματιζόμενος ως προς τον τρόπο με τον οποίο θα ανακοίνωνε στους συμπολίτες του την καταστροφή του σπαρτιατικού στόλου, μετέρχεται τη λακωνική διατύπωση «ἔρρει τὰ κάλα», δηλαδή χάθηκαν τα πλοία, η οποία συνδυάζει την αλήθεια με την εκπεμπόμενη αξιοπρέπεια διά της λιτής διατύπωσης και της αποφυγής μικροπρεπών μελοδραματισμών.

Στους αποτελεσματικούς ποιητικούς τρόπους του Χαραλαμπίδη περιλαμβάνεται και η χρήση της ειρωνείας. Ποιοι απέτρεψαν τον Πάπα Πίο να επιδώσει την επιστολή του στον Μωάμεθ τον Πορθητή, «ποία, τον Πίον, τέρατα ευγενών», αναρωτιέται ο ποιητικός αφηγητής, με μια παιγνιώδη, εμπαικτική παρήχηση, αξιολογική της ανεπάρκειας του Πάπα. Όταν, πάλι, ο Άγιος Μάμας καλείται να επιβεβαιώσει πως ο Άγιος Δημήτριος κι ο Άγιος Γεώργιος δεν επέβαιναν σε άλογα, το κάνει «Κύριος οίδε / σε τι πίεςεις και “ψυχολογίες”» υποκείμενος. Η ειρωνική χρήση της γλώσσας αποθεώνεται –ακόμη και κυριολεκτικά στη συγκεκριμένη περίπτωση–, εφόσον η μεταφορικά χρησιμοποιούμενη φράση «Κύριος οίδε» αποκτά ρεαλιστική βάση σε τούτο το σκηνικό επικοινωνίας μεταξύ Αγίων! Καθόσον, επιπλέον, ο δήμιος των άχρων εκτελεστικών αποστολών «πελεκάει στο νου του πώς την πιο / τρανή να δώσει γνώση στο τσεκούρι», ο Χαραλαμπίδης σκαρώνει ένα ευφυές χιαστό («πελεκάει»–«τσεκούρι» και «νου[ς]»–«γνώση»), όπου η

ενέργεια του τσεκουριού αποδίδεται στη λειτουργία του μυαλού, ενώ το απότοκο αυτής της λειτουργίας, δηλαδή η γνώση, αποκομίζεται από το τσεκούρι.

Ο ποιητής αποδεικνύει, λοιπόν, με ποιον έμπρακτο τρόπο η γλώσσα υπηρετεί τους εκπεμπόμενους στοχασμούς. Ιδίως επιδιώκεται η κατάδειξη της διαχρονικότητας του μηνύματος τόσο με τη συνδρομή της αποφθεγματικότητας, όσο και με συγκριτικές αντιστοιχίες ιστορικών γεγονότων. «Μεγάλη αμαρτία να μην αφήσεις / ούτ' ένα κοκαλάκι της ψευδαίσθησης», αποφαίνεται αποφθεγματικά ο Χαραλαμπίδης, εφόσον η ψευδαίσθηση παρέχει ελπίδα και συντηρεί τη ζωή. Από την άλλη, «του φύρερ το μουστάκι» δεν επιδέχεται παρανοήσεις, αποκάλυπτοντας πως η χρυσίζουσα αυγή με τ' «άνθια» της απέχει από τις αγνές σολωμικές απεικονίσεις, αφού ταυτίζεται εντέλει με τη φασιστική παράταξη της «Χρυσής Αυγής» στο σύγχρονο νεοελληνικό πολιτικό σκηνικό, η οποία ξεμασκαρεύεται καθώς «η μορφή του αγγέλου είναι / του σατανά η αναίδεια».

Όσες όμως κι αν είναι οι θανατερές ποιητικές εξιστορήσεις του Χαραλαμπίδη, η ζωή δεν παύει να διαιώνίζεται προσπερνώντας τον θάνατο, παρά την επιμονή εκείνου. Κι όπως συμβαίνει με τα δημοτικά τραγούδια του Άδη, που, μιλώντας για τον θάνατο, εξυφαίνουν τη λατρεία της ζωής, έτσι ακριβώς κι ο ποιητής συναινεί στη ζωή, επιλέγοντας ένα δημοτικότερο ποίημα για να επιστέψει τη συλλογή του. Το «Ήρτε καιρός να παντρευτώ» είναι ο φωτεινός επίλογος που, απελευθερώνοντας τη χαρά και τη χάρη της παιδικότητας («το παιδικό αλογάκι μου να τρισελευτερώνει»), αντιμετωπίζει σαν ανέμελο γλεντοκόπι («χαρές και πανηγύρια») τη ζωή. Έτσι ο Χαραλαμπίδης, συνδιαλεγόμενος δημιουργικά με τη δημοτική ποιητική παράδοση, συνυφαίνει με λεπτοργία το αξεδιάλυτο ζεύγος ζωής-θανάτου, για να υπενθυμίσει πως το ψαλίδισμα του νήματος από την Άτροπο δεν είναι η επιβεβαίωση μιας ματαιότητας, αλλά η αποτίμηση μιας συναρπαστικής περιπέτειας.

Συνεντεύξεις

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΛΙΟΝΤΑΚΗΣ

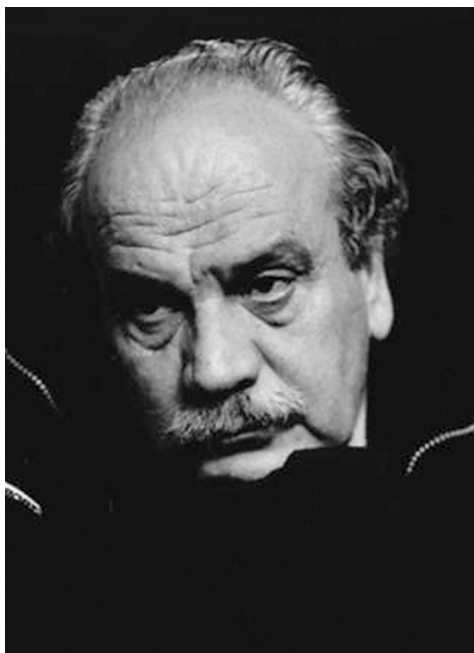
►► Ο μύθος βρίσκεται στο επίκεντρο της ποίησής σου. Η προσέγγισή σου στον μύθο έχει κάποια σχέση με εκείνη του Έλιοτ;

Κατά κάποιο τρόπο, αφού κι εγώ προσπαθώ να φέρω το μύθο στη σύγχρονη πραγματικότητα, αλλά με διαφορετική στόχευση. Ο μύθος στην ποίησή μου λειτουργεί κυρίως στο ερωτικό επίπεδο. Απ' αυτή την άποψη η προσπάθειά μου βρίσκεται πιο κοντά στον Καβάφη, με πολλές βέβαια διαφοροποιήσεις. Στην ποίησή μου προσπαθώ να τα ζωντανέψω τα πρόσωπα του μύθου και να τα φέρω στη σύγχρονη πραγματικότητα, γεγονός που μου δίνει τη δυνατότητα να επιχειρήσω μια συναίρεση του χρόνου. Να καταλυθούν δηλαδή οι διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν, το προσωπικό και το συλλογικό, να αποκτήσει ο χρόνος συνοχή και συνέχεια.

►► Τι ρόλο διαδραματίζει στην ποίησή σου ο γενέθλιος τόπος και η παιδική ηλικία;

Αποφασιστικό Η παιδική ηλικία, όπως γράφει ο Ρεμπώ, είναι «ο παντός καιρού μεγάλος δρόμος». Θα μπορούσα να πω ότι σ' αυτά τα χρόνια διαμορφώθηκαν «οι βουλές της ποίησεώς μου». Ήταν δύσκολα τα παιδικά μου χρόνια. Οικογενειακά πένθη, στερήσεις, μοναξιά. Προφανώς αναζητούσα μια διέξοδο, που σ' αυτή την ηλικία δεν μπορούσε να είναι οι λέξεις. Υπήρχαν όμως άλλες διαφυγές. Η φύση, όπου όλα με θάμπωναν και μου δημιουργούσαν μια κατάσταση έκστασης, την οποία δυστυχώς δεν μπορούσα να μοιραστώ με τους άλλους. Άλλη διαφυγή υπήρξε για μένα το σχολείο, όσο κι αν ακούγεται παράξενο. Τα καλύτερα μαθητικά μου χρόνια ήταν του δημοτικού. Το άνοιγμα στη γνώση συνδυαζόταν μαγικά με τη φυσική ζωή. Μάζευα αυγά από τις κόττες μας και τα πήγαινα με μεγάλη χαρά στον μπακάλη να αγοράσω τετράδια. Το μπακάλικό ήταν τότε μια μικρογραφία των σημερινών πολυκαταστημάτων. Μόνο που σε αντίθεση μ' αυτά έμοιαζε παραμυθένιο. Μια άλλη διαφυγή ήταν η εκκλησία: οι ακολουθίες, το τελετουργικό, το μυστήριο, η μέθεξη με πράγματα εν μέρει ακατανόητα και εν μέρει οικεία, κυριολεκτικά με απογείωνε.

Συζήτηση με την
Τίτκα Δημητρούλια

►► Τον τελευταίο καιρό παρατηρείται μια γενικευμένη τάση απομυθοποίησης, που αγγίζει ακόμη και την Ιστορία, όπως π.χ. τα γεγονότα του Πολυτεχνείου. Εσύ τι λες γι' αυτό;

Πράγματι παρατηρείται αυτό το φαινόμενο. Προσωπικά πιστεύω ότι ο μύθος είναι μεγάλο καταφύγιο. Δεν είναι τυχαίο ότι όλοι οι λαοί δημιούργησαν του μύθους τους και μέσα από αυτούς τον πολιτισμό τους. Τα γεγονότα του Πολυτεχνείου υπήρξαν καθοριστικά για τη στάση του λαού απέναντι στη χούντα και δικαίως έχουν δημιουργήσει μύθο. Οι προσπάθειες απομυθοποίησής τους έχουν πολιτικά κίνητρα. Πριν από το Πολυτεχνείο υπήρξαν σημαντικές πράξεις αντίστασης, ωστόσο στο Πολυτεχνείο έγινε η μαζική έκφραση της αγανάκτησης και της αντίστασης του κόσμου. Εκ των υστέρων πολλά λέγονται. Αλλά εκείνοι που είχαν το θάρρος, τη δύναμη και το σθένος να κλειστούν τρεις ημέρες, ελεύθεροι πολιορκημένοι μέσα στο Πολυτεχνείο το έλεγε η καρδιά τους καθώς και του κόσμου που βρέθηκε απέξω και πλήρωσε βαρύ φόρο αίματος. Η

απαξίωση του Πολυτεχνείου, νομίζω, πως συνιστά Ύβρη.

Με την ίδια ακριβώς λογική, πάντως, έχει παρατηρηθεί τελευταία να αμφισβητούνται μεγάλα ποιητικά μεγέθη. Ποιητές δηλαδή που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της νεοελληνικής ποίησης και παράλληλα έχουν οικουμενική ακτινοβολία. Το να αμφισβητεί κανείς τον Καβάφη εκτός των άλλων είναι και κακόγουστο. Η Ελλάδα, λόγω της κρίσης αλλά και άλλων γεγονότων, βρίσκεται σε μια σχετική διεθνή απομόνωση. Οι πολιτιστικές αναφορές σε αυτήν, πέρα από την αρχαιότητα, είναι ελάχιστες. Ο Καβάφης αναγνωρίζεται παγκοσμίως ως ένας από τους μεγαλύτερους ποιητές του 20ού αιώνα. Προς τι λοιπόν η μικροψυχία της αμφισβήτησής του και μάλιστα με έωλα επιχειρήματα;

Το ίδιο ισχύει και για τον Ρίτσο, ο οποίος έχει τεράστια απήχηση στο εξωτερικό, έχει γράψει συγκλονιστικές ποιητικές συνθέσεις και κάποιοι απομονώνουν κάποια αδύνατα σημεία από το τεράστιο ποιητικό του έργο, καταδικάζοντάς το ολόκληρο. Το λιγότερο που μπορεί να πει κάποιος είναι ότι πρόκειται για έλλειψη γενναιοδωρίας.

► Για το έτος Καβάφη τι λέτε;

Οι εκδηλώσεις του έτους Καβάφη, απ' όσες τουλάχιστον υπέπεσαν στην αντίληψή μου, δεν πρόσφεραν τίποτα το ουσιαστικό στην προβολή και την ανάδειξη του έργου του. Οι περισσότερες κινήθηκαν ανάμεσα στην επανάληψη και το ανούσιο, για να μη μιλήσουμε για τη φάρσα των στίχων του που γέμισαν τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Οι πιο ουσιαστικές εκδηλώσεις ήταν, νομίζω, δύο εκθέσεις: του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, με τίτλο «Ιδανικές μορφές κι αγαπημένες», που περιελάμβανε αρχαιοελληνικά αγάλματα, επιτύμβια και βυζαντινές αναφορές και του ιδρύματος Θεοχαράκη, με τον τίτλο «Ζωγραφισμένα», όπου εκτέθηκαν έργα σύγχρονων Ελλήνων ζωγράφων εμπνευσμένα από την ποίηση του Καβάφη.

► Δεν είσαι από τους ποιητές που είναι κλεισμένοι στο γυάλινο πύργο τους. Πολλά ποιητικά σου ερεθίσματα προέρχονται από τη σύγχρονη πραγματικότητα. Μέσα στον σύγχρονο ζόφο υπάρχει κάτι που σε συγκινεί;

Βεβαίως και υπάρχει. Ακόμη και η ασχήμια και η εξαθλίωση της Αθήνας με συγκινεί. Στέκομαι άφωνος μπροστά στους νεαρούς μετανάστες που φάχνουν απεγνωσμένα στους κάδους των σκουπιδιών. Στους εξαθλιωμένους που τα μάτια τους λάμπουν και καμιά φορά χαμογελούν. Πριν από λίγο καιρό, βρέθηκα στο Ταχυδρομείο στην Ομόνοια. Ένας μετανάστης ήθελε να στείλει χρήματα σε έναν φίλο του φυλακισμένο στα Τρίκαλα. Έπρεπε να συμπληρώσει κάποια έντυπα. Τον κοίταζα πολλή ώρα να περιφέρεται απελπισμένος. Κάποια στιγμή με πλησίασε με τρεμάμενα χέρια λέγοντας: «Μπαμπά μπορεί;» Μια συγκίνηση που δύσκολα αποδίδεται ποιητικά.

As έρθουμε όμως στα της συντεχνίας. Παρ' όλη την εκδοτική κρίση κυκλοφορούν ιδιαίτερα σημαντικά βιβλία, όπως ο τελευταίος τόμος της *Ανθολογίας του 20ού αιώνα*, των Κ.Γ. Παπαγεωργίου και Β. Χατζηβασιλείου, η ανέκδοτη συλλογή του Γιάννη Ρίτσου *Υπερών*, με ποιήματα που διαθέτουν έναν μοναδικό εξομολογητικό τόνο και μια τεχνουργική απλότητα που σε καθη-

λώνει. Αλλά και συγκεντρωτικές εκδόσεις ποιημάτων, όπως του Μιχάλη Γκανά και του Χάρη Βλαβιανού. Υπάρχουν νεότατοι ποιητές που έχουν βουτήξει στα βαθιά νερά της ποίησης και έχουν κατακτήσει πολλά μυστικά της, όπως ο Χάρης Ψαρράς, ο Θεodorής Ρακόπουλος, ο Νίκος Ερηνάκης (κυκλοφορεί η συλλογή του *Ανάμεσα σε όσα πέφτει η σκιά*), ο Γιάννης Δούκας (κυκλοφορεί επίσης η συλλογή του *Σύνδρομο Σταντάλ*) και αρκετοί άλλοι.

Ο Γιώργος Χριστιανάκης, ευαίσθητος μουσικός που ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη, έγραψε μια μουσική για το *Μια εποχή στην Κόλαση* του Ρεμπώ, καταφέροντας να προσεγγίσει ερμηνευτικά την ποίησή του με τον πιο καινοτόμο τρόπο. Κυκλοφορεί διπλό cd, το ένα μόνο μουσική, το άλλο με μουσική κι απαγγελία και απαγγέλλουν οι φίλοι και συνεργάτες στις «Τρύπες» Χριστιανάκης κι Αγγελάκας.

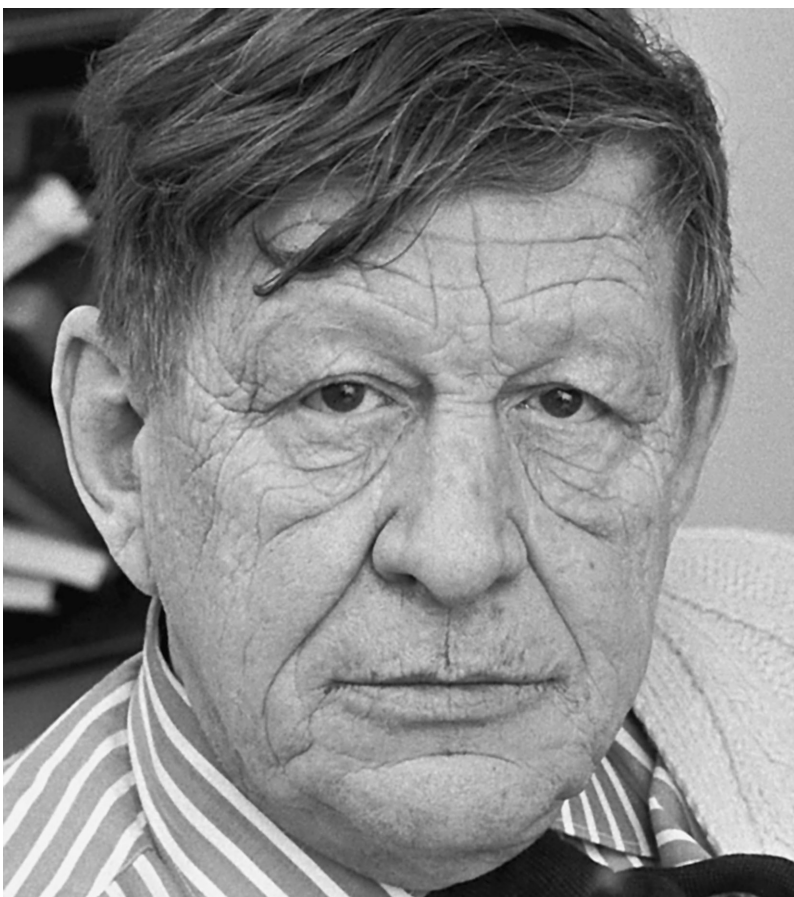
Εντελώς πρόσφατα, είδα στο Θέατρο του Νέου Κόσμου σε σκηνοθεσία Βαγγέλη Θεοδωρόπουλου τους *Αστερισμούς* του Νικ Παίην, ενός νεότατου Άγγλου θεατρικού συγγραφέα, που μου θύμισε καλές και μεγάλες εποχές του παγκόσμιο θεάτρου. Είδα επίσης στο Από μηχανής Θέατρο τον Γιάννη Στάνκογλου να ερμηνεύει με μοναδικό τρόπο τον Άλλο του Ρεμπώ.

► Ρωγμές στην κοινωνία και την πολιτική εντοπίζεις; Τι λες για τη σημερινή κατάσταση στη χώρα;

Αυτά που συμβαίνουν στις μέρες μας είναι πολύ σκοτεινά. Ο κόσμος πνίγεται και ασφυκτιά στα αδιέξοδα που έχει δημιουργήσει η οικονομική και πολιτική κρίση. Δεν θα μπορούσε να χαρακτηρίσει κανείς το πολιτικό τοπίο ελπιδοφόρο. Μικροϊδιοτέλειες και συμφέροντα αναστέλλουν πρωτοβουλίες που ενδεχομένως θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κάποια λύση. Αν έχουν όλα δοκιμαστεί, θα πρέπει ίσως να δοκιμαστεί και η Αριστερά: η οποία όμως οφείλει να διαμορφώσει συνειδήσεις, να πείσει μακροπρόθεσμα, να επιδείξει συνέπεια και να μην αναλώνεται σε χάδια παροχολογίας. Οι παροχές, αν δεν εκπληρωθούν, οδηγούν σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις. Σκοπός είναι να πειστεί ο λαός να στηρίξει ενωμένος μια προσπάθεια που, παρά τις μεγάλες δυσκολίες, θα τον οδηγήσει έξω από το σημερινό αδιέξοδο.

W. H. AUDEN: ΙΣΠΑΝΙΑ

—Μετάφραση: Θωμάς Τσαλαπάτης—

Χθες όλο το παρελθόν. Η γλώσσα του μεγέθους
Απλωμένη μέχρι την Κίνα κατά μήκος των εμπορικών αρτηριών
Η διάδοση του άβακα και των μεγαλιθικών κατασκευών
Χθες ο υπολογισμός του ύφους από τις σκιές σε κλίματα ηλιόλουστα.

Χθες η καταχώρηση της ασφάλειας σε δελτία,
Η ραβδοσκοπία αναζητώντας ύδατα υπόγεια
Χθες η εφεύρεση τροχών και ρολογιών, το ημέρωμα των αλόγων.
Χθες ο ταραχώδης κόσμος των θαλασσοπόρων.

Χθες η κατάργηση νεράιδων και γιγάντων
Το οχυρό να κοιτάζει την κοιλάδα σαν πέτρινος αετός
Το παρεκκλήσι χτισμένο στο δάσος
Χθες οι σκαλισμένοι άγγελοι και οι δαίμονες του φόβου

Η δίκη των αιρετικών ανάμεσα στις πέτρινες στήλες
Χθες οι θεολογικοί καβγάδες στις ταβέρνες
Και οι θαυματουργές ιάσεις στις πυγές
Χθες τα Σάββατα των μαγισσών. Αλλά σήμερα ο αγώνας.

Χθες η εγκατάσταση των δυναμό και των τουρμπίνων,
Η κατασκευή σιδηροδρόμων στην έρημο της αποικίας
Χτες η κλασική διάλεξη
Για την καταγωγή του ανθρώπου. Αλλά σήμερα ο αγώνας.

Χθες η πίστη στην απόλυτη αξία τη Ελλάδας,
Η αυλαία που πέφτει πάνω στον θάνατο του ήρωα
Χθες η προσευχή στο ηλιοβασίλεμα

Και η λατρεία των τρελών. Αλλά σήμερα ο αγώνας.

Καθώς ο ποιητής φιθυρίζει, έκθαμβος ανάμεσα στα πεύκα,
Ή εκεί όπου ο λυτός καταρράκτης τραγουδά συμπαγής ή κάθεται
Στον γκρεμό πλάι στον γερό τον πύργο:
«Ω, Όραμά μου. Ω στείλε μου του ναυτικού την τύχη.»

Και ο ερευνητής εξετάζει με τα όργανά του
Σε επαρχίες απάνθρωπες, το αρρενωπό βακτήριο
Ή τον γιγάντιο Δία ολοκληρωμένο:
«Αλλά οι ζωές των φίλων μου. Ζητώ να μάθω. Ζητώ να μάθω.»

Και οι φτωχοί, στα παγωμένα καταλύματά τους, αφήνοντας να
γλιστρήσουν τα φύλλα της απογευματινής εφημερίδας:
«Η μέρα μας είναι η απώλεια μας, Ω Ιστορία δείξε μας τον χειριστή, τον
Οργανωτή, Χρόνε το δροσιστικό ποτάμι.»

Και τα έθνη συνδυάζουν το κάθε κλάμα, επικαλούνται τη ζωή που
σηματίζει του καθενός τα σπλάχνα και επιβάλλει
Τον ιδιωτικό νύχτιο τρόπο:
«Μήπως δεν ιδρύσατε την πολιτεία του σφουγγαριού,

«Μήπως δεν αναθρέψατε την αχανή στρατοκρατορία του καρχαρία και
της τίγρης, δεν δημιουργήσατε τα θαρραλέα καντόνια του κοκκινολαίμη;
Μεσολαβήστε. Ω κατεβείτε σαν περιστέρια,
Σαν πατεράδες μανιασμένοι ή σαν πράοι μηχανικοί, αλλά κατεβείτε.»

Και η ζωή, αν ποτέ της απαντήσει, αποκρίνεται από την καρδιά
Και τα μάτια και τους πνεύμονες, από τα μαγαζιά και τις πλατείες της
πόλης.
«Ω όχι, δεν είμαι ο υποκινητής:
Όχι σήμερα: Όχι για εσάς. Για εσάς είμαι

«Ο πειθήνιος κόλακας, η παρέα στα μπαρ, το εύκολο θύμα.
Όλα όσα κάνετε είμαι. Ο όρκος σας πως θα είστε
Καλοί, η εύθυμη ιστορία σας.
Είμαι η φωνή της δουλειάς σας και είμαι ο γάμος σας.

«Ποια είναι η πρότασή σας; Να χτίσω την δίκαιη πολιτεία; Θα το κάνω.
Συμφωνώ. Ή μήπως είναι μια συμφωνία αυτοκτονίας, η αναζήτηση του
ρομαντικού θανάτου; Πολύ καλά, δέχομαι, γιατί
Είμαι η επιλογή σας, η απόφασή σας. Ναι είμαι η Ισπανία.»

Πολλοί ακούσαν τη φωνή σε απόμακρες χερσονήσους,
Σε νυσταλέες πεδιάδες, στα αλλιώτικα νησιά των φαράδων
Ή στην φθαρμένη καρδιά της πόλης
Άκουσαν και αποδήμησαν σαν τους γλάρους ή του λουλουδιού τους
σπόρους.

Κόλλησαν σα γρέζια στις μακριές ταχείες που τρεκλίζαν
Μέσα από άδικους τόπους, μέσα στη
νύχτα, μέσα από σήραγγες αλπικές:
Διέσχισαν ωκεανούς:

Διαβήκανε φαράγγια. Όλοι προσέφεραν τη ζωή τους.

Σε αυτό το άνυδρο τετράγωνο, σε αυτό το ακρωτηριασμένο θραύσμα
της ξεστής Αφρικής, άτεχνα συγκολλημένο στην εφευρετική Ευρώπη:
Σε αυτό το αυλακωμένο απ' τα ποτάμια οροπέδιο,
Οι στοχασμοί μας ενσαρκώνονται τα απειλητικά σχήματα του πυρετού
μας

Είναι ζωντανά, με ακρίβεια ορισμένα. Γιατί οι φόβοι που μας έκαναν να
ανταποκριθούμε στη φαρμακευτική διαφήμιση, στα φυλλάδια χειμερι-
νών κρουαζιέρων

Έχουν γίνει τάγματα εισβολέων

Και τα πρόσωπά μας, λαξεμένα σε ιδρύματα, αλυσίδες μαγαζιών, ερείπια

Σκορπούν την απληστία τους όπως το εκτελεστικό απόσπασμα και η
βόμβα.

Η Μαδρίτη είναι η καρδιά. Οι στιγμές της τρυφερότητάς μας ανθίζουν
Σαν το ασθενοφόρο ή τον αμμόσακο:

Οι ώρες της φιλίας μας στον λαϊκό στρατό.

Αύριο, ίσως το μέλλον. Η αναζήτηση του μόχθου
Και η κίνηση των μηχανών: η σταδιακή μελέτη όλων των Οκτάβων της
ακτινοβολίας:

Αύριο η διεύρυνση της συνείδησης δαμάζοντας τη διαίτα και την αναπνοή.

Αύριο η επανεφεύρεση της ρομαντικής αγάπης,
οι φωτογραφίες των κοράκων: όλη η απόλαυση κάτω από
τον επιτακτικό ίσκιο της Ελευθερίας:

Αύριο η ώρα των εορταστικών πομπών και των μουσικών,

Η όμορφη βουή της χορωδίας κάτω από τον θόλο.
Αύριο η ανταλλαγή συμβουλών για την ανατροφή των σκύλων,
Η ενθουσιώδης εκλογή προέδρων

Από άξαφνο δάσος χεριών. Αλλά σήμερα ο αγώνας.

Αύριο για τους νέους οι ποιητές να ξεσπούν σαν βόμβες,
Οι βόλτες δίπλα στη λίμνη, οι εβδομάδες της απόλυτης επικοινωνίας:
Αύριο οι ποδηλατοδρομίες
Στα προάστια τα βράδια του καλοκαιριού. Αλλά σήμερα ο αγώνας.

Σήμερα η σκόπιμη αύξηση των προοπτικών θανάτου,
Η συνειδητή αποδοχή της ενοχής στον αναγκαίο φόνο:
Σήμερα το ξόδεμα των δυνάμεων
Στην μονότονη εφήμερη προκήρυξη και στο βαρετό συλλαλητήριο.

Σήμερα η προσωρινή παρηγοριά: το μοιρασμένο τσιγάρο,
Τα τραπουλόχαρτα στον μισόφωτο αχυρώνα, η πρόχειρη μουσική,
Τα χυδαία αστεία: σήμερα
Η τυφλή και πρόχειρη αγκαλιά πριν πληγωθείς.

Τα αστέρια είναι νεκρά. Τα ζώα δεν θα κοιτάζουν.
Μείναμε μόνοι με τον καιρό μας και ο χρόνος είναι λίγος,
Και η Ιστορία στους ηττημένους
Μπορεί να λείει Αλλοίμονο, μα ούτε βοηθάει ούτε συγχωρεί.

(Μάρτης, 1937)

“Το μυθιστόρημα του
Μάκη Τσίτα θεωρείται
το καλύτερο της χρονιάς.”

ΤΟ ΒΗΜΑ, 15.12.2013

ΜΑΚΗΣ ΤΣΙΤΑΣ

Μάρτυς μου ό Θεός

Μυθιστόρημα

Κίχλη

Κριτικές

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

ΕΥΤΥΧΙΑ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΛΟΥΚΙΔΟΥ

(Το επιδόρπιο, Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2013)

Αναφερόμενος στην προηγούμενη ποιητική συλλογή της Ευτυχίας Λουκίδου (*Οροφος μείον ένα*, 2008), σημειώνει ότι πρόκειται για μία συλλογή ποιημάτων, όπου η ποιήτρια κατέγραφε, εν είδει ημερολογιακών εγγραφών, πτυχές της οδύνης που της προκάλεσε η απώλεια ενός αγαπημένου της προσώπου: του πατέρα της· ότι επιχειρούσε να οριοθετήσει την έκταση της λύπης της και, εν συνεχεία, καθ' υπαγόρευση της μνήμης και των συναισθημάτων που αυτή υποδαυλίζει, να τη ρυμοτομήσει, διαιρώντας την σε περιοχές-σκηνικά, όπου δραματίστηκαν επιμέρους σκηνές ή αλλιώς φάσεις μιας επώδυνης πορείας προς τον θάνατο. Κι ακόμη σημειώνει ότι ο θάνατος δεν αντιμετωπίστηκε από την ποιήτρια ως ένα απλό, αναπότρεπτο, φυσικό φαινόμενο, αλλά ως ένασμα ενεργοποίησης κάποιων διαδικασιών αυτογνωσίας, διασάλευσης πραγματικών ή νομιζόμενων βεβαιοτήτων και συνειδητοποίησης ότι με την έλευσή του αίρεται, σε ατομικό επίπεδο, η ισοβιότητα της ζωής, ενώ παράλληλα δημιουργούνται τριγμοί και ρωγμές, απ' όπου μπορούν, υπό προϋποθέσεις, οι επιζώντες να αισθανθούν τι μπορεί να συντελείται πίσω από την άλλη πλευρά του ήλιου, τη σκοτεινή. Και όλ' αυτά με μια ελεγχόμενη πένθιμη διάθεση, διαπερασμένη από συναισθήματα ενδεικτικά της, εντέλει, καταφατικής, απέναντι στη ζωή, στάσης της ποιήτριας, της θέλησής της να υπερβεί την προσωπική της οδύνη, προκειμένου να τη μεταλλάξει και να την καταστήσει επικοινωνήσιμη στο ποιητικό πεδίο.

Αυτά σημειώνει εν ολίγοις για τα ποιήματα της προηγούμενης συλλογής της Ευτυχίας Λουκίδου. Τα ίδια θα μπορούσε να πει κανείς ότι ισχύουν, σε πρώτο επίπεδο, και για τα ποιήματα του *Επιδόρπιου*. Και λέω σε πρώτο επίπεδο, γιατί μια κάπως προσεκτικότερη ανάγνωση θα ήταν αρκετή, προκειμένου να αντιληφθούμε ότι ο χρόνος που κύλησε από τη μία συλλογή στην άλλη, από την οδυνηρή εμπειρία μιας συγκλονιστικής απώλειας ως την αποσταγμένη και καθαρμένη (από τρέχοντα, ενδεχομένως ειλικρινή αλλά, πάντως, επικαλυπτικά ή αλλοιωτικά της ουσίας στοιχεία, απορρέοντα από μιαν έκρυθμη λύπη, από ανεξέλεγκτες συναισθηματικές και συγκινησιακές εκρήξεις και διαχύσεις) επαναβίωσή της, δεν λειτούργησε μόνο παραμυθητικά, αλλά και επωφελώς ποιητικά. Μπορεί και τώρα ο χαρακτήρας των περισσότερων, τουλάχιστον, ποιημάτων να είναι ελεγειακός, η λύπη για τις συντελεσθείσες οριστικά και αμετάκλητα απώλειες να είναι διάχυτη, η συγκατάβαση, ωστόσο, για ό,τι ήδη συντελέστηκε ή αναμένεται ακόμα να συντελεστεί, αμβλύνει τις εσωτερικές εντάσεις του ποιητικού υποκειμένου, όχι μόνο κάνοντάς το ευεπίφορο στα καλέσματα της μνήμης, αλλά και σοφό συλλέκτη στοιχείων της ταυτότητάς του, διάσπαρτων σε σημεία όπου άλλοτε έθαλλαν κομμάτια ζωής.

Η λύπη, εν προκειμένω, και το βαθύτατα βιωμένο αίσθημα της απουσίας προσώπων του στενού και του ευρύτερου περιβάλλοντός της δεν αίρει, ούτε μειώνει την αδιαπραγμάτευτη επιθυμία της ποιήτριας, ακατάπαυστα να επιβεβαιώνεται ως ανοιχτή πρόταση επικοινωνίας με τους άλλους, ζώντες και εκλιπόντες, δια της λύπης, της ανάμνησης και της λήθης. Μάλιστα, σ' αυτό το σημείο θα τολμούσα να πω ότι τα κενά των απόντων, που μόλις επισήμανα, δεν καλύπτονται μόνο από τη διάχυτη, στα πράγματα και στην ατμόσφαιρα, αύρα τους, αλλά και από μία εκμαυλιστική μουσική, διεγερτική της αισθαντικότητας και κατευναστική των συγκινησιακών εξάρσεων της ποιήτριας, που αφήνεται, αυτάρεσκα σχεδόν, και καταβυθίζεται σε έναν κόσμο επίβουλο, ίσως, και επίφοβο, πρόσφορο ωστόσο για ποιητικές αφυπνίσεις, γι' αυτό και μονίμως αναβάλλει την απεμπλοκή και την απομάκρυνσή της απ' αυτόν.

Περιοριζόμενος σε γενικές παρατηρήσεις, θα έλεγα ότι διαβάζοντας τα ποιήματα του *Επιδόρπιου*, είχα και έχω την αίσθηση ότι όλα τελούνται κάτω από έναν γαλήνιο, ιδιόσημο από εκπομπές ζωής –και σε καμία περίπτωση απειλητικό– ίσκιό θανάτου· γαλήνιο επειδή η ποιήτρια, έχοντας αποδεχτεί –με στάση φιλοσοφημένης εγκαρτέρησης και καθόλου μοιρολατρικά– όλα όσα της επεφύλαξε και της επιφυλάσσει η ζωή, εκφράζοντας την κατασταλαγμένη οδύνη της με μια υποφώσκουσα, διοχετευόμενη μέσω της γλώσσας, ειρωνική, σαρκαστική, κάποτε και αυτοσαρκαστική διάθεση. Κάπως έτσι νομίζω ότι μπορεί και ελέγχει και διατηρεί στα επίπεδα του επιτρεπτού, του ποιητικώς αποδοτικού, την εντονότατη νοσταλγική της διάθεση για μια εποχή που, αν και καταχωνιάστηκε στο λεύκωμα των προσωπικών επετείων, αν και σηματοδομένη από απώλειες και ματαιώσεις, επιμένει να διατηρεί τις αιχμές της και να αιωρείται ακατάπαυστα ανάμεσα στο παρόν και στο διεκδικητικό του παρόντος παρελθόν.

Τα ποιήματα του *Επιδόρπιου* συνθέτουν τη γοητευτική διήγηση ενός βουβού κλάματος, όπως αυτό μοιάζει να αναλύεται εκεί που ενώνονται και συνυπάρχουν αρμονικά το όνειρο και η πραγματικότητα_ αλλά μια πραγματικότητα εμπλουτισμένη με πολλά στοιχεία του ονείρου, ώστε να μπορεί να είναι αφενός φιλική και αφετέρου ποιητικά ενεργοποίησησιμη. Τα ποιήματα του *Επιδόρπιου* συνιστούν, εντέλει, το πεδίο της συνάντησης της ποιήτριας με τους χαμένους αγαπημένους της, το σημείο όπου ακούγεται αδιαλείπτως το «σύρσιμο από τα περασμένα» και ενεργοποιείται, σε διαφορετικές κάθε φορά εκδοχές, το παρόν. Όπου, συχνά καταφεύγοντας στην τεχνική του εσωτερικού μονολόγου, διαθλώντας την εξομολογητική της διάθεση, συχνά υπεκφεύγοντας με τρόπους θεατρικούς, αναζητά τρόπους επικοινωνίας με τον άλλο, απευθείας ή μέσω του εαυτού της.

ΖΩΗ ΣΑΜΑΡΑ
Και είναι πολύ
μακριά η Δύση

Οι κάτοικοι της Ελλάδας ζούσαν λιτά, μέσα σε αφθονία πνευματικών αγαθών. Όταν ο Πέλοπας μετανάστευσε από την Ασία, έφερε μαζί του τα πλούτη του και αποκάλυψε στους Έλληνες την πδονή της κλιδής.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΠΕΖΑ, «Πέλοψ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Κριτικές

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

ΕΥΑ ΜΟΔΙΝΟΥ

(Για πάντα (Ποίηση σε επτά πράξεις), Οι εκδόσεις των φίλων, Αθήνα 2012)

Ένα φιλόδοξο συνθετικό ποίημα είναι το πρόσφατο βιβλίο της Εύας Μοδινού, χωρισμένο σε επτά πράξεις, καθεμιά από τις οποίες αποτελεί την πτυχή ενός ενιαίου δράματος, εκτυλισσόμενου αφενός στο ατομικό, εσωτερικό, πλαίσιο του πενθύντος ποιητικού υποκειμένου και αφετέρου στο ευρύτερα νοούμενο πλαίσιο της ανθρώπινης οδύνης μπροστά στην αναπόφευκτη κι ωστόσο πάντοτε αναπάντεχη έλευση του θανάτου· αποτελεί τη στάση, θα έλεγα, μιας οδυνηρής και συνάμα αυτογνωσιακής, μέσω του θανάτου, πορείας.

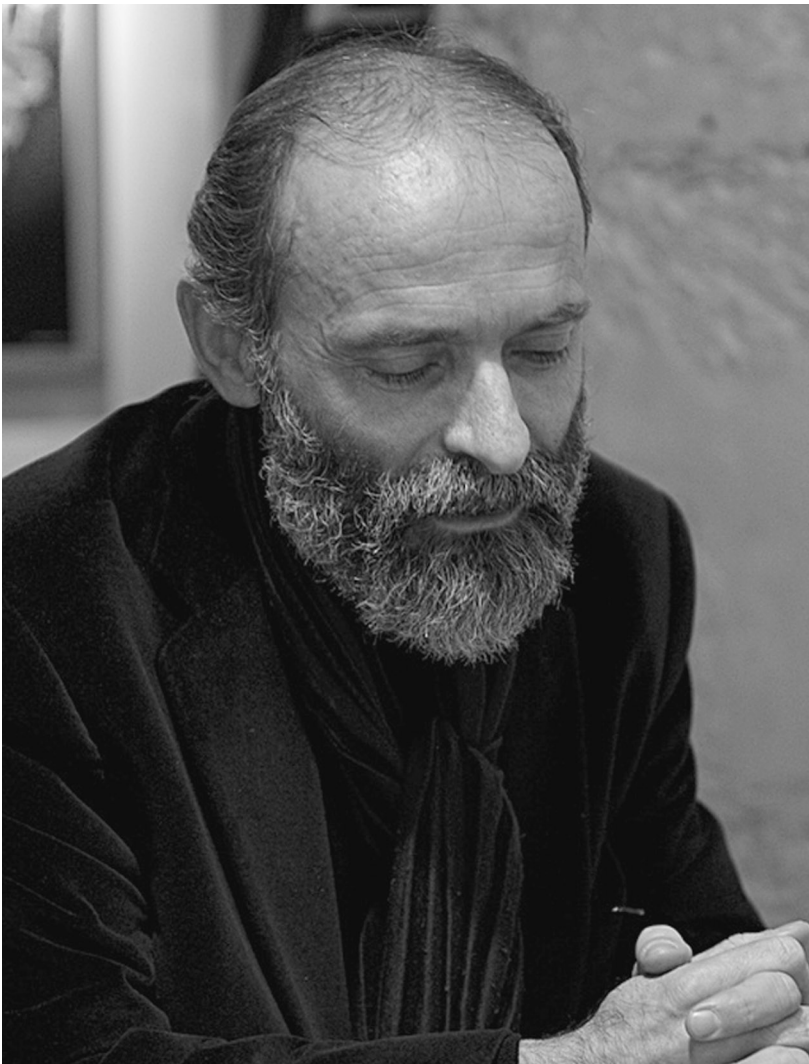
Μέσω του θανάτου –και όχι προς τον θάνατο– αυτογνωσιακής πορείας, που πραγματοποιείται κατά τις επιταγές ενός αυστηρού, απარέγκλητου, τελετουργικού, για τη συγκρότηση του οποίου συνέβαλαν στοιχεία και σύμβολα διαφορετικών προελεύσεων (μυθολογικών, θρησκευτικών κλπ.), πρόσφορα ωστόσο για την ενοποίηση και την οργάνωση ενός υπέρογκου πένθους, που, υπό διαφορετικές συνθήκες, θα διαχεόταν ασύνταχτο με αφορμή παροδικές συγκινησιακές και συναισθηματικές, πραγματικές ή νομιζόμενες, κορυφώσεις.

Θα έλεγε κανείς ότι η ποιήτρια κατανέμει με αξιοθαύμαστη εγκράτεια το πένθος της σε προσχεδιασμένες υποδοχές-φόρμες, ή ότι το ίδιο το πένθος που την διακατέχει, από τον φόβο της συναισθηματικής διάχυσης και αποδυνάμωσής του, σαν από ένστικτο, αυτοσυγκρατείται και εκλύεται, έχοντας πριν περιβληθεί με το επιβαλλόμενο τελετουργικό του ένδυμα, για να προκύψει κατανεμημένο σε αυτόνομες αισθητικές μονάδες, δηλαδή στα επιμέρους ποιήματα.

Όπως κι αν έχει, όποια διαδικασία κι αν τηρήθηκε, γεγονός είναι ότι βρισκόμαστε μπροστά σε ένα κάθε άλλο παρά συνηθισμένο συνθετικό επίτευγμα. Μπροστά σε μια ποιητική σύνθεση, χωρισμένη σε επτά πράξεις («Ο μύθος του ανθρώπου», «Η εξουσία του σκότους», «Αποκαθήλωση», «Θρήνος», «Η αγάπη», «Αρχαία σκηνή» και «Εξοδος»), σε καθεμιά από τις οποίες ολοκληρώνεται και μια διαφορετική σκηνή ενός ενιαίου δράματος τελετουργικά συγκροτημένου, προκειμένου να κατευαστεί η οδύνη της ποιήτριας κι έτσι, κατευασμένη, να προκύψει αισθητικά δικαιωμένα στο πεδίο της ποίησης.

GËZIM HAJDARI

—Μετάφραση: Κωνσταντίνα Ευαγγέλου—

Ο Gëzim Hajdari, γεννήθηκε το 1957 στη Λούσνια (περιοχή ΝΔ των Τιράνων προς τη μεριά της Αδριατικής). Είναι πτυχιούχος αλβανικής φιλολογίας του Πανεπιστημίου του Ελμπασάν (Αλβανία) καθώς και πτυχιούχος Νεώτερης και Σύγχρονης λογοτεχνίας του Πανεπιστημίου “La Sapienza” της Ρώμης.

Από τον Απρίλη του 1992 μέχρι σήμερα ζει εξόριστος στην Ιταλία όπου κατέφυγε για πολιτικούς, όπως ο ίδιος δηλώνει, λόγους.

Η λογοτεχνική του δραστηριότητα –ποιητής, δοκιμιογράφος και μεταφραστής– κινείται στα πλαίσια της διγλωσσίας (αλβανική και ιταλική γλώσσα).

Πάγιες θεματικές της ποίησής του η απόσταση από τη γενέθλια γη που μισεί αγαπώντας την, ο τρόμος της απώλειας του εαυτού, του *ubi consistam* που μετατρέπεται σε διασταυρούμενο αφήγημα ανάμεσα σε τόπους και πρόσωπα, ιστορικά και οικογενειακά γεγονότα, σε συνεχή παλινδρόμηση ανάμεσα στον εαυτό και στον κόσμο, την ατομικότητα και τη φύση, τον άνθρωπο και την ιστορία.

Με το έργο του ο Hajdari παγκοσμιοποιεί την έννοια του μετανάστη: η προσωρινότητα, η μοναξιά και η περιθωριοποίηση σαν συνθήκη της ατομικής μετανάστευσης είναι το τραγούδι που αναδύεται απ’ τους, γεμάτους τραγικές φωταψίες, στίχους του. Η ιταλική εξορία του οδηγεί στο ξεπέραςμα κάθε δεσμού με το «γήινο» έδαφος αφήνοντάς τον χωρίς άλλο έδαφος παρά μόνο το σώμα· είναι ο, στο διηνεκές, ορφανός που πρέπει να βασιστεί μόνο στις δυνάμεις του για να επιζήσει, χωρίς καμιά ελπίδα υιοθεσίας. Ωστόσο η εξορία δεν αποδεικνύεται σωτήρια, η τραυματική ανάμνηση του παρελθόντος παραμένει άλυτος κόμπος, το σώμα, όπως και η λέξη, παραμένει εύθραυστο, η μοίρα του πλάγητα αναπόφευκτη.

Έχουν εκδοθεί τα, σε υποβλητικά αυτοβιογραφικό τόνο, έργα του –στην πλειοψηφία τους απ’ τον εκδοτικό οίκο της πόλης Λέτσε, Besa editrice–:

- *Ombra di cane (Σκιά του σκύλου)*, 1993
- *Sassi contro vento (Πέτρες κόντρα στον άνεμο)*, 1995
- *Corpo presente (Παρόν σώμα)*, 1999
- *Antologia della pioggia (Ανθολογία της βροχής)*, 2000
- *Erbamara (Πικρόχορτο)*, 2001
- *Stigmate (Τύποι των ήλων)*, 2002
- *Spine nere (Μαύρα αγκάθια)*, 2004
- *San Pedro Cutud: viaggio negli inferi del tropico (San Pedro Cutud: ταξίδι στα τάρταρα του τροπικού)*, 2004

- *Maldiluna (Γήτεμα του φεγγαριού)*, 2005
- *Poema dell'esilio (Ποίημα της εξορίας)*, 2005
- *Muzungu Diario in nero (Muzungu Μαύρο ημερολόγιο)*, 2006
- *Pelligorga gitana (Τσιγγάνος μελισσοουργός)*, 2007
- *Poesie scelte 1990- 2007 (Ποιητική ανθολογία 1990-2007)*, 2008

Έχει τιμηθεί με διακρίσεις και λογοτεχνικά βραβεία στην Ιταλία.

NON PIANGERE

Μην κλαις
είν' ο κοκκινολαίμης που τρέχει
στο παγωμένο ρυάκι

μην κλαις
θ' ανθίσει γρήγορα η αμυγδαλιά
και τα γλυκόλαλα πουλιά θα τραγουδήσουν
στις φλέβες μας

μην κλαις
διέσχισα την πληγή σου
για να σε φτάσω

STASERA VOGLIO CHE QUALCUNO MI CHIAMI DALLE PIETRE

Απόψε θέλω κάποιος να με φωνάξει απ' τις πέτρες
απόψε θέλω να φύγω απ' τη Νταρσία' μου κάτω απ' τη βροχή
απόψε θέλω να κοιτάξω κατάματα τον άσπλαχνο Θεό μου
απόψε θέλω η γη να πιει το κόκκινο αίμα μου
και να κρύφει τον τελευταίο μου λόγο
απόψε θέλω να κλείσω με την πατρίδα μου

NON DIMENTICARE DI TORNARE

Μην ξεχάσεις να γυρίσεις

οι γλάροι κρῶζουν χαρούμενοι στη λίμνη
στα κρυστάλλινα νερά λικνίζονται τα φαράκια
κι ηλιόλουστα ρυάκια κατεβαίνουν απ' τα μονοπάτια

Μην ξεχάσεις να γυρίσεις

αν έρθεις απ' την κοιλάδα
να δροσιστείς στις πηγές
μη φοβηθείς, εκεί έχουν τις φωλιές τους τα κοτσούφια
κι οι μελισσοουργοί
ξεκουράσου για λίγο στο τρυφερό χορτάρι
διώξε με πετραδάκια τον κούκο πάνω στον σπάρτο
που σε μελαγχολεί

Μην ξεχάσεις να γυρίσεις

μεσοστρατίς σε περιμένω
με την καρδιά μου στην παλάμη
τυλιγμένη σ' ένα φύλλο μουριάς

Μην αργήσεις να γυρίσεις.

COME UNA CANZONE NEMICA

Σαν εχθρικό τραγούδι
θα 'σαι από δω και πέρα
θα σε πάρω απ' το χέρι
και θα σε οδηγήσω
στο χείλος των αβύσσων
να κοιτάξεις τον μαύρο πάτο
(συγχώρεσέ με Κύριε)
και θα κατηγορήσω μία προς μία
τις όμορφες μέρες
που μ' απογοήτευσαν.

ALBANIA

Αλβανία
τι πικρή που 'ναι
η μοίρα μας
κάθε μέρα χάνουμε ο ένας τον άλλο
τι απάτη να 'μαι εγώ ο κάτοικός σου
κι εσύ η λάσπη μου
κάθε μέρα πεθαίνουμε ο ένας μέσα στον άλλο.

MI CERCANO NELLE CITTÀ MARINE

Με φάχουν στις παραθαλάσσιες πόλεις
εγώ μιλάω με τα όνειρα που έγιναν βορά στη δύση
της καταιγίδα

με περιμένουν στην ουρά όταν φεύγω
με βρίσκουν μεθυσμένο στις πλατείες
στο όνομα της Ιθάκης

θέλουν να μου δώσουν με το ζόρι μια πατρίδα
εγώ σκέφτομαι το ξημέρωμα
που με πάει στο αύριο.

MI DICI CHE IERI

Μου λες πως χτες
γονάτισες στη γη
αχ, η γη μας
παραλήρημα και σκόνη
με πρόσωπο γερασμένο
στραμμένο προς τις ερημιές
και προσευχήθηκες για μένα:
κορμί τρεμάμενο

Χιλιάδες χιλιόμετρα, κράτη, βωμούς
πάγους, καταιγίδες, αέρηδες
μοναξιάς της άμμου
πρέπει να διασχίσει η προσευχή σου:

αγνή ουσία της ύλης
για να φτάσει ως τη Μαύρη Πέτρα.

HO SAPUTO

Έμαθα πως μαζεύεις
τα χρόνια της δουλειάς για τη σύνταξή μου στα γεράματα:
1 χρόνος σε εγχειοβελτιωτικά έργα
2 χρόνια στο στρατό με πρώην κρατούμενους
3 χρόνια λογιστής σε αγροτικό συνεταιρισμό
3 χρόνια εργάτης κι αγροφύλακας
σε ντοματοκαλλιέργειες
9 μήνες σε βιβλιοαποθήκη
2 χρόνια φιλόλογος σε Λύκειο
7 χρόνια εργάτης στην Τσιτοσαρία²
2 χρόνια μαύρα 3 χρόνια με ένσημα
και τα υπόλοιπα ξανά μαύρα
Αμήν!

MIA CARA NEL SANGUE

Ακριβή μου στο αίμα
αν πεθάνω πριν από σένα πέταξε τα περιπλανώμενα τραγούδια μου
στη φωτιά

βάλε πάνω μια πέτρα στο όνομα του αμείλικτου Θεού μου
και πες πως τα 'γραφα τότε που πίστευα
σ' έναν κόσμο που δεν είναι δικός μας

σου μιλάω απ' τη λίμνη του Καντέρνο³
μοναδική χαρά τις αυγουσιτιάτικες Κυριακές της ξεκούρασης
στην Τσιτοσαρία
ήρθα εδώ για ν' ακούσω τον άνεμο

να δω τα γεράκια στον ουρανό τις σκιές των φαριών
πάνε εφτά χρόνια που δε βλέπω τη θάλασσα και το μαύρο
των βουνών

ακριβή μου στη λήθη
είν' η φωνή σου που φωνάζει: Γκζίμ, Γκζίμ, Γκζίμ⁴
στους νυχτερινούς μου εφιάλτες;

QUANTO SIAMO POVERI

Πόσο φτωχοί είμαστε.
εγώ στην Ιταλία ζω με μεροκάματα
εσύ στην πατρίδα δεν έχεις να πιεις ούτε έναν καφέ της προκοπής

η μοίρα μας: αγαπάμε
η καταδίκη μας: να ζούμε μόνοι χωρισμένοι
απ' το σκοτεινό νερό

Θα γυρίσω το φθινόπωρο σαν τον Κωνσταντίνο⁵
εσύ στους γενέθλιους λόφους θα 'χεις κιόλας μαζέψει ρίγανη
που θα πάρω μαζί μου στην άδεια ακόμα κάμαρα

τώρα ζω στη θέση του εαυτού μου
μακριά απ' τη γη που άσπλαχνα
τρώει τα παιδιά της

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η αλβανική επαρχία όπου γεννήθηκε ο ποιητής [(Σημ.(είωση) τ.(ης) Μετ.(αφρά-στριας)]
2. Περιοχή της Ιταλίας, που ζει ο ποιητής Σ.τ.μ.
3. Λίμνη στην περιοχή της Τσιτοσαρίας
4. Το βαφτιστικό όνομα του ποιητή
5. Αναφορά στο δημοτικό τραγούδι *Του νεκρού αδερφού*, γνωστό σε πολλές βάλκανικές χώρες (Σ.τ.μετ.)

Τιτίκα Δημητρούλια

ΘΟΔΩΡΗΣ ΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

(Ορυκτό δάσος, Εκδόσεις Νεφέλη)

«Ας σκοτωθούμε. Από το να πηγαίνουμε προς την μπούκα,
κορδωμένοι κάθετοι, ας στρεφόμεστε ολόσωμα, σαν τα ηλιο-
τρόπια, καιόμενοι.»

Υπάρχουν αρκετοί νέοι ποιητές που μόνο ερασιτέχνες δεν είναι (νάρκισσοι ντιλετάντε όπως τους θέλει ο Κώστας Κουτσουρέλης – *Καθημερινή*, 9.12.12), καθόλου εσωστρεφείς και σε καμία περίπτωση αγράμματοι. Είναι νέα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, με δημόσια παρουσία (να θυμίσω λόγου χάρη την «Πλατφόρμα 20» πέρσι τον Μάιο-Ιούνιο, όπου 10 νέοι εικαστικοί διαλέγονταν με 10 νέους ποιητές για την κρίση και την τέχνη), με πολιτική θέση, με ζωντανό ποιητικό λόγο που δεν φιλοδοξεί να προσηλυτίσει ή να υμνήσει μα περιγράφει πολιτικά όσα είναι και όσα δεν είναι, όσα θα είναι ή μπορεί και όχι. Πάνω από όλα είναι παιδιά που παίρνουν την ποίηση πολύ στα σοβαρά, καταντούν τη λειτουργία και τη δύναμή της. Σ' αυτή την παρέα, αφού πράγματι δεν είναι γενιά ούτε σχολή, δεν απαρτίζεται από ομοϊδεάτες στην ποίηση αλλά από διακριτές ατομικότητες που συνομιλούν και συνεργάζονται, ανήκει και ο Θοδωρής Ρακόπουλος που ξεχώρισε με

την πρώτη του συλλογή, το βραβευμένο *Φαγιούμ*, και με τη δεύτερη κιόλας συλλογή του, το *Ορυκτό δάσος*, έχει διαμορφώσει μια ιδιαίτερη, αναγνωρίσιμη φωνή, δουλεμένη και με βάθος, η οποία υπόσχεται λαμπρή συνέχεια.

Το *Ορυκτό δάσος* επρόκειτο να τιτλοφορηθεί *Υδροφόρος ορίζοντας*. Ο τίτλος που επιλέχτηκε τελικά είναι εξαιρετικά επιτυχημένος, αφού ενέχει εν σπέρματι ολόκληρη τη συλλογή αλλά και τη διαλεκτική ποιητική του Ρακόπουλου. Στις δυο του λέξεις συναιρεί το έμβιο και το μη έμβιο, τη φύση σε όλες τις διαστάσεις της, τις δύο κατευθύνσεις της κατακορύφου, προς τα έγκατα και προς τα ουράνια, και μαζί όλες τις ιδιότητες στις οποίες συνδηλωτικά παραπέμπουν οι δυο λέξεις του τίτλου: το συμπαγές, το απροσπέλαστο και παλλόμενο, το αινιγματικό και πολύσημο, το βαθύ, κλειστό και μυστηριώδες, το αυτό και το ριζικά έτερο που ενώνονται διαλεκτικά στον τίτλο όπως στη φύση. Δεν είναι τυχαία άλλωστε, στην ίδια αυτή κατεύθυνση, της σύγκλισης του ετερογενούς, και η επιλογή του κοραλλιού, που τιτλοφορεί την πρώτη ενότητα: συνδυάζει, μόνο αυτό, το φυτικό, το ζωικό και το ανόργανο στοιχείο, όντας την ίδια ώρα δέντρο του νερού και «ορυ-

κτό» της θάλασσας, πλάσμα του βυθού από όπου η γέννηση του κόσμου και σήμα γυναικείας ομορφιάς. Ούτε η αντίθεση στους τίτλους των ενοτήτων είναι τυχαία προφανώς, καθώς τα «πυρομαχικά» δηλώνουν, πλάι στη φυσική ζωή και την συμβολική ωραιότητα, τον θάνατο αλλά και μια άλλη ζωή, ή τουλάχιστον το όραμα και την πυρπόληση για την έλευσή της, με έρωτα, ποίηση και επανάσταση.

Εν αρχή ην ο μύθος, λέει ο Ρακόπουλος και ας διαβάσουμε τη φωνή του όπως θέλει, ασώματη, αβιογράφητη, ξεχνώντας δηλαδή την επιστημονική σκευή του, κι ας αγνοφέγγει μέσα και όχι κάτω από τις λέξεις. Αυτός ο μύθος είναι το αστραφτερό δίχτυ που αιχμαλωτίζει πρώτα τον λόγο και μετά τις αναπαραστάσεις που αυτός γεννά, τις εικόνες και τα είδωλα που καθρεφτίζονται στα μάτια της αγαπημένης, καθώς ξεκλειδώνει ξανά και ξανά το νόημα του κόσμου. Από αυτόν τον μύθο έλκει την καταγωγή του κι ο Μικρός Σκαντζόχοιρος, ή ίσως από το παλιό τραγούδι όπου ο μικρός σκαντζόχοιρος λέει στον μοναχικό ότι ξέρει καλά τα λόγια αλλά ποτέ δεν έμαθε το τραγούδι. Αν μείνουμε στο μύθο, ο σκαντζόχοιρος θα μπορούσε να είναι μια ακόμη μορφή του ριζικά άλλου, που απορρίπτεται ως μιανός και θα κατοικεί στα ερείπια της Βαβυλώνας η οποία έρχεται αργότερα στη συλλογή, καθώς ο στοχασμός για την ετερότητα και τη σχέση με τον άλλον βρίσκεται στην καρδιά της ποίησής του. Όπως και να έχει, δεν μας ανοίγει εύκολους δρόμους κατανόησης ο Ρακόπουλος, αφήνει την αμφισημία, τη συνδήλωση και τις προσίδιες προσλαμβάνουσες να κατακλύσουν τα ποιήματά του, που συγκροτούν ωστόσο μια προσωπική, καταδική του, συνεκτική αφήγηση. Έτσι, όπως θέλει και μπορεί διαβάσει ο καθένας τον σύντροφο αυτόν του ποιητικού υποκειμένου, μέσα από τα ζώα της ποίησης, τον γαλάζιο σκαντζόχοιρο-ουρανό που βρέχει του Καρούζου, τον Ζιρώντου στην *Ηλέκτρα* του, όταν λέει πως «για τους σκαντζόχοιρους αγάπη σημαίνει πάνω από όλα διασχίζω το δρόμο»· ως απάντηση στα άλλα ζώα του ποιητικού ζωολογίου, στον τρελό λαγό για παράδειγμα, αλλά και μέσα στο ζωολόγιο που η ίδια η δική του ποίηση καταρτίζει... Μπορεί και να τον προσπεράσει, αποδεχόμενος τη σκοτεινότητά του και συνεχίζοντας την ανάγνωση...

Χωρίς να στέκομαι σε ερμηνείες και θεωρίες, θέλω να δείξω μόνο πώς αγκιστρώνεται ο αναγνώστης στην καθημιά λέξη του ποιήματος, νιώθοντας βαθιά μέσα του πόσο η ποίηση, αλλά κι ο κόσμος, φτιάχνονται με λέξεις. Πόσο ανοιχτές είναι οι εικόνες του, όταν στο ποίημα «Κυνηγοί» μπορεί να παραπέμψει σε ταινία, μιλά αληθοφανώς για τα κυνηγετικά γεράκια που μένουν στο σκοτάδι και την ησυχία και παράλληλα μας οδηγεί, ενδεχομένως, σε άλλα γεράκια και αλλιώτικο, πολιτικό ζόφο, μέσα στο πλαίσιο όμως μιας φυσικής εικόνας που διολισθαίνει και γίνεται η κάνη του κόσμου.

Όλα τα πεζόμορφα ποιήματα των «Κοραλλιών» αφηγούνται μικρές

ιστορίες, όπου μια πειραγμένη εικόνα, οικεία και λιγότερο οικεία, διευρύνεται ρυθμικά και συνδηλωτικά μέσα από μια εξίσου πειραγμένη γλώσσα –το ποιητικό ιδίωμα προσαρμόζεται στο συγκεκριμένο του, με αχούς πολύτροπους στην παρένθεση της υπέροχης «Τάιγκας» λόγου χάρη, που διαβάζεται αλλιώς σαν το ποίημα της επανάστασης που χάθηκε, γοθτικές αντηχήσεις και ήχους από μυθικές πόλεις που καταποντίζονται– καθώς ο μύθος στάζει μέσα της την ιστορική και υπαρξιακή αγωνία, ενώ η ένταση των αισθημάτων παραμένει ακέρια, όπως τα φέρνει η μνήμη ή η προσμονή, όπως και στα «Πυρομαχικά». Και στις δύο ενότητες η φύση, με την οποία πολλοί νέοι ποιητές δεν έχουν ιδιαίτερη σχέση, τα πουλιά, τα άλογα, τα νερά, πάντα τα νερά, αλλά κι οι ουρανοί και τα ζώα, η φύση ως βιωμένος χώρος κι οι παραδόσεις που πάνω της χτίστηκαν στους αιώνες μαζί με τον κατασκευασμένο χώρο αλλά και την κατασκευασμένη εικόνα τους, ζωντανεύουν από τον μύθο που είναι ψυχή, προσωπική και συλλογική ιστορία.

Συγκροτείται έτσι, και στα «Κοράλλια» και στα ελευθερόστιχα και αρθρωμένα με όρους πλαστικούς «Πυρομαχικά, μια μυθολογία, της μνήμης που ποτέ δεν είναι αυτό που ήταν αλλά περίπου, της φαντασίας που τη συμπληρώνει, είτε είναι η αγαπημένη είτε οι διαδρομές των Ζηλαντών δολιοφθορέων, μαζί με την προσμονή αλλά και την απελπισία, πάντα συγκρατημένη, χαλιναγωγημένη κι έτοιμη να ανατινάξει και να ανατιναχτεί».

Μόνο που τα «Πυρομαχικά», όπως το όνομά τους λέει άλλωστε, είναι ποιήματα λιγότερο κρυπτικά και πολύ εύφλεκτα, εμβαπτισμένα όπως είναι άμεσα στον κόσμο, στους κόσμους, στις λέξεις που φτιάχνουν και χαλούν τους κόσμους και το ποίημα – έως και ρίχνουν Ασσύριους τοίχους οι κουβέντες, ειδικά όταν είναι σε γλώσσα ξένη. Σχολιασμένη η ποίηση από την ποίηση, ανατρέχει μαζί με τον αναγνώστη στο DNA της γλώσσας που τη γεννά, μιας γλώσσας άγριας που πιστοποιεί μια οντολογική και ποιητική αγωνία απόστασης, ανέφικτου: «πάντα ξένα τα σώματα τα πιο ακριβώς μες στα δικά μας». Ό,τι ανοίγει με την πατρίδα, που είναι «πτήση χαμηλού κόστους» και «ζει απομυζώντας ακτογραμμές σαν τα κατσίκια», κλείνει με την επιθυμία του άλλου σώματος, του άλλου κόσμου, για τον οποίο ποτέ δεν μπορεί κανείς να είναι σίγουρος. Σίγουρος είναι μόνο για το εδώ, «το μόνο αλλού που μας ανήκει». Ένα εδώ γεμάτο αρνήσεις, απορρίψεις, ματωμένα συρματοπλέγματα, απανθρακωμένα χέρια μιας επανάστασης που είναι από άλλη γη, πληγές και ουλές, αλλά και αγαπημένες μνήμες, πόθους και αναμονές. Στοχαστική, ρομαντική, λόγια και άμεση, εξεγερμένη και φιλοσοφικά ερωτική, σημερινή επειδή του παρελθόντος και του μέλλοντος, η ποίηση του Ρακόπουλου σκάβει την σύγχρονη ευαισθησία πολύ έξω από τα σύνορα της γλώσσας, της λεπτής κόκκινης γραμμής, που τη γεννά. Κι η κριτική αντίδωρο.

ΟΝΤΩΣ ΚΟΜΙΖΟΥΝ ΚΑΤΙ ΝΕΟ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΜΑΣ ΟΙ ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ;

—Γιώργος Βέης—

Ανήκω σ' εκείνους, οι οποίοι πιστεύουν ότι ορισμένοι κατά το μάλλον ή ήττον συγκροτημένοι νέοι ποιητές πιστοποιούν ήδη με τις ευπρόσωπες εκδόσεις τους, ακόμη ενίοτε και ιδίοις αναλώμασιν, ότι διαθέτουν καλλιτεχνικό ήθος, ιδέες, αλλά και λέξεις, ικανές και αναγκαίες, για να αποτυπώσουν έστω μέρος των ιδεολογημάτων τους, των εμπειριών τους, των επίκαιρων μύθων, των αινιγμάτων του χρόνου, των κωδίκων της ερωτικής, επινοημένης ή πραγματικής επαφής, αλλά και των ατομικών στοχασμών τους πάνω στα πράγματα, τα οποία τους περιβάλλουν εκ γενετής σχεδόν. Βεβαίως, το εν θερμώ κοινωνικό γίνεσθαι της σήμερον υπεισέρχεται καταναγκαστικά και στις δικές τους εξομολογήσεις τους. Έχω ήδη δημοσίως καταθέσει τις απόψεις και κρίσεις μου για πλείονες εξ αυτών. Ειδικότερα, η γλώσσα της καθημερινότητας τους είναι λίγο πολύ οικεία και άλ-

λο τόσο βολική. Συνεπώς φαίνεται ότι αρχούνται ενσυνειδήτως στην προοδευτική αφομοίωσή της και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο δεν επιδίδονται σε επιχειρήσεις διαδοχικής ή και άμεσης υπονόμησης της κατεστημένης λαλιάς. Όσο κι αν είναι «πολύ ωμό και υλικό», όπως θα παρατηρούσε προφανώς ο Λούντβιχ Βιτγκενστάιν, το τρέχον ιδίωμα καθίσταται εν ολίγοις και δικό τους μέσον έκφρασης. Αυτή η μη ανατροπή του κατεστημένου εργαλείου επικοινωνίας διαφαίνεται, φρονώ, από την πρώτη κιόλας εξέταση των συναφών έργων. Ούτε μεταγλώσσα λοιπόν, ούτε μετατρόποι των εκφάνσεων απαντούν εδώ, ούτε κατ' επέκτασιν πειστική, δηλαδή ουσιαστική ρήξη με το συγκεκριμένο λεκτικό κλίμα, το οποίο ανέδειξαν ποικιλοτρόπως οι ηλικιακά προγενέστερες, γνωστές και εμφανείς γενιές ή και απλές ομάδες δημιουργών.

Από τη σκοπιά αυτή, φρονώ ότι οι ποιητές, οι οποίοι μας απασχολούν εδώ, δεν κομίζουν εν συνόλω κάτι εντελώς νέο στο πεδίο των απαιτητικών εφαρμογών του δημιουργικού λόγου, το οποίο θα δικαιολογούσε εκ προοιμίου να σταθούν επαξίως δίπλα στους παλαιότερους, γνωστούς τοις πάσι, ρηξικέλευθους καινοτόμους της ποίησής μας, των τελευταίων, φέρ' ειπείν, πενήντα ετών. Αυτό βεβαίως δεν αναιρεί αυτομάτως την όποια ονομαστική αξία των λεκτικών τους συνδρομών. Συγκρατώ μάλιστα από τα στοιχεία της ταυτότητάς τους, μεταξύ άλλων, ένα ρυθμικό βηματισμό, ο οποίος διακρίνει αρκετούς από αυτούς, την ενίοτε ελεγχόμενη χρήση του λυρισμού, τις ικανοποιητικές αποδόσεις των ένδον ανακατατάξεων μετά την επαφή του ποιητικού υποκειμένου με την αναπόφευκτη, δίσημη κατά περίπτωση ετερότητα. Θαρρώ, επίσης, ότι πνέει συχνά ένα πνεύμα συμφιλώσης και κατανόησης: οι ατυχίες των συνανθρώπων, οι οποίοι, παρά τις φιλότιμες προσπάθειες που κατέβαλαν, πανηγυρικά ξαστόχησαν, δεν προκαλούν τον συνήθη γέλωτα, ούτε τα γνωστά απαξιωτικά

σχόλια μιας τυποποιημένης ρητορικής, αλλά μια συμπάθεια πρώτου βαθμού.

Ίσως η υπόθεση μιας θεαματικής έκπληξης από την πλευρά τους να είναι κι αυτή υπόθεση του μέλλοντός μας. Άλλωστε, για να παραφράσω τον Turgot, προτού προλάβουμε να ενημερωθούμε για μια συγκεκριμένη κατάσταση πραγμάτων, αυτή έχει ήδη μεταβληθεί πολλές φορές. Πληροφορούμαστε έτσι πάντοτε πολύ καθυστερημένα όσα έχουν συμβεί. Και μπορεί γι' αυτόν τον λόγο να ειπωθεί για την ποίηση ότι εξαρτάται επίσης από την πρόγνωση του παρόντος. Κοντολογίς, εννοώ ότι κάποιες ή κάποιιοι από τους προαναφερόμενους δημιουργούς δεν αποκλείεται να μας δώσουν, ενδεχομένως μεθαύριο, απτά και σοβαρά δείγματα της αποφασιστικής και γενναίας εκείνης υφολογικής και θεματικής τομής, η οποία θα τις / τους κατατάξει ανέκκλητα, από τον χώρο των πολλών, σχεδόν ισοτίμων συντρόφων του λογοτεχνικού ταξιδιού τους, στη διάσταση των σκαπανέων του όντως ανανεωτικού ρήματος.

Ποιητικές Αναγνιώσεις

Γιώργος Βέης – Χρύσα Σπυροπούλου

Κρυστάλλη Γλυνιαδάκη

Αστικά ερείπια (ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΕΡΙΣΤΑΣΜΟΙ)

Εκδόσεις Πόλις

Έχει προηγηθεί το *Λονδίνο – Ινσταμπούλ*, επίσης από τις εκδόσεις Πόλις, το 2009. Το πρόσεξε δεόντως η κριτική. Και δικαίως. Οι αδιέξοδες συνθήκες ζωής διερευνώνται με εξόφθαλμη ψυχραιμία, το γνωσιολογικό υπόβαθρο δεν θορυβεί, οι στίχοι εστιάζονται συστηματικά στις κρίσιμες παραμέτρους ενός φυγόκεντρου βίου. Οι εξομολογήσεις στο σύνολό τους διατηρούν ακέραιο το αρχικό τους σφρίγος. Εκεί που άλλοι απλώς πλατειάζουν ή επαίρονται ασυστόλως, η εντυπωσιακά πολύγλωσση Κρυστάλλη Γλυνιαδάκη συναίρει και ταξινομεί με περίσκεψη. Δείγμα ο λιτός άτιτλος αφορισμός, ένα ελαφρώς διευρυμένο χάι κου : «Πόσο πιο πολύ / από παρανάλωμα / η βραδυπλεγής ανά(σ)ταση / της ψυχής». Η πόλη εξευμενίζεται, η Φύση υπάρχει ως η έσχατη αλήθεια, ο γρίφος, ο εξ ορισμού άλυτος για τον αυτόκλητο παρατηρητή της. Το άγος της πειθαναγκαστικής συνύπαρξης με τους άλλους φιλτράρεται όπου δει. Η αύρα μιας ειλικρινούς ανοχής είναι καθόλα ορατή. Εξαίρεται δε καταλλήλως «η πιο απλή χειρονομία / βάλσαμο / στη μάχη της ζωής». Η γραφή ως κατάφαση στο θαύμα του κομβικού δευτερόλεπτου.

Γ.Β.

Μαρία Δαλαμήτρου

Προτελευταία εποχή

Εκδόσεις ΑΩ

Πρώτη εμφάνιση. Ήδη πέρασε με επιτυχία τις πρώτες δοκιμα-

σίες. Δεν κινδυνεύει δηλαδή από το δέλεαρ του υπέρ λυρισμού ή από τον πειρασμό να ενδώσει στα κελεύσματα ενός ακόρεστου εγωτισμού, όπως συμβαίνει κατά κανόνα με τους νεοφώτιστους του είδους. Υπάρχει, πιστεύω, μια εσωτερική φωνή, η οποία προειδοποιεί την κατάλληλη στιγμή για ν' αποφευχθεί η άκαιρη συναισθηματική αποφόρτιση. Το ονειρικό στοιχείο διάχυτο. Δεν εμποδίζει όμως την πραγματικότητα να αναδείξει ισομερώς κι εκείνη τις πτυχές της, οι οποίες φαίνεται να ελκύουν ιδιαιτέρως την γράφουσα. Η βιωματική κατάθεση διατηρεί την θέρμη μιας καθόλα αποφασιστικής παρρησίας. Η καθαρή σημασιολογική δομή συγκρατεί την προσοχή του δέκτη. Η γραφή έχει να μας εμπιστευθεί κάτι όπως: «Όλες μας οι στιγμές μαζί / είναι ένα μικρό κοχύλι. / Όλη η θάλασσα / είναι η στιγμή που έφυγες [...] Η μνήμη είναι η ερωμένη των καιρών [...] Μάταιος, ασύνδετος ο ανθρώπινος λόγος. / Σ' αυτόν τον έρημο θλιμμένο κόσμο / είσαι η έκφραση η τελική».

Γ.Β.

Στέργια Κάββαλου

Πλαστική άνοιξη

Εκδόσεις Εκάτη

Πρώτη εμφάνιση. Έκδηλη εκφραστική οξύτητα, συνδηλώσεις ενός έμφυτου πραγματισμού, αφορισμοί που δαγκώνουν επαρκώς. Οι στίχοι δεν δείχνουν την επεξεργασία, την οποία έχουν επιμελώς υποστεί. Η φρεσκάδα των διασκελισμών, σε συνδυασμό με την απέριττη, συμπυκνωμένη ετυμηγορία συντείνει κατά πολύ στην αναγνωστική πρόσληψη. Το ξάφνιασμα παρατείνεται: οι στίχοι διεκδικούν αναφλέξεις, απεγκλωβισμούς από ιδεολογήματα και

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΔΑΒΑΝΗΣ
Έκκεντρα
Π Ο Ι Η Σ Η

[...] Μπορεί αυτή η απόπειρα να μην είναι παρά μια προσωπική ομφαλοσκόπηση, χωρίς αξία για τις αναγκαίες σήμερα –λόγω «συνθηκών Πολέμου»– *Παρατάξεις Μάχης*. Ωστόσο, όσους, ψάχνοντας, βρουν ψήγματα κοινών εμπειριών και *Αλήθειας* στις μέσα σελίδες, τους ευγνωμονώ' έτσι, για το μοίρασμα και μόνο αυτής της μάλλον ανώφελης περιπλάνησης.

Α.Α.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ
Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

συναφείς ανατροπές. Ενίοτε καθ' υπερβολήν. Από το κλειστοφοβικό «domino» διακρίνω τα εξής χαρακτηριστικά, τα οποία δεν θέλουν ν' αποκρύψουν την καφκική τους καταγωγή: «τσαλακωμένος στο σεντόνι / είσαι πιο ήσυχος [...] μετράω τις ώρες που απέχουν απ' την όρθια θέση σου, / κρύβω τα τρομαγμένα σάλια κάτω απ' το μαξιλάρι / κι εύχομαι να μην ξυπνήσεις και σήμερα σατανάς. / τσαλακωμένη στο σεντόνι / ήμουν πιο ήσυχη. / μα ξημερώνει». Η γαλλική παιδεία έρχεται να υποβοηθήσει τη θεματική ανέλιξη. Ο κοσμοπολιτισμός δεν υπεραίρεται, ούτε θολώνει τις αποτιμήσεις. Η σαφήνεια εκφορών, το απόλυτο προσώρας κέρδος.

Γ.Β.

Θανάσης Λάμπρου Μελέτη θανάτου

Εκδόσεις Τυπωθήτω-λάλον ύδωρ

Πρόκειται για το πέμπτο του έργο. Η πνευματικότητα του περιεχομένου έκδηλη. Κεντρικός άξονας η προβληματική περί του περιλάλητου αισθήματος δυστοπίας. Πρόκειται για τη γνωστότατη μη δυνατότητα συναντίληψης, τη μη ευχέρεια συμβιβασμού του ποιητικού υποκειμένου με την υπάρχουσα συγκυρία. Το *πονηρόν ποίημα το πεποιημένον υπό τον ήλιον*, το οποίο είχε ερεθίσει τόσο πολύ τον ρηξικέλευθο μελετητή των ματαιοτήτων του βίου, τον *Εκκλησιαστή*, επανέρχεται συχνά στην κειμενική ζώνη, ως ακραίο δίδαγμα και ως καθ' υπερβολήν κατάρα, αποτελώντας κοινό τόπο αναφορών και αυτοαναφορών πλείστων δημιουργών μέσα κι έξω από την Ελλάδα. Εν ολίγοις, ο Θανάσης Λάμπρου ανήκει σ' εκείνους μάλιστα, οι οποίοι διαπιστώνουν, μεταξύ άλλων, ότι ο άνθρωπος λειτουργεί μέσα στις δομές του νου του ως ένας απλός μεσολαβητής, ως ένας οιονεί *θεατής λόγων*, ανήμπορος κατά κανόνα να επέμβει, ν' ακυρώσει ή έστω να λογαριάσει τις ποσότητες και τις ποιότητες των ροπών και των δράσεων, τις οποίες προξενούν κατά τρόπο αυστηρά μαθηματικό οι λειτουργίες αυτών ακριβώς των δομών.

Γ.Β.

Θεοφάνης Τάσης Απογεύματα στον καπιταλισμό

Εκδόσεις Τυπωθήτω-λάλον ύδωρ

Πρώτη εμφάνιση. Απόρριψη των ψευδεπίγραφων αξιών, απόπειρα ανακατανομής των πολιτισμικών δεδομένων, επανεξέταση των αρχών, οι οποίες διέπουν την κοινωνική συνύπαρξη. Πολιτικός λόγος, τιθασευμένος αρκετά, θέλει ν' ακουσθεί κυρίως από τους ειδήμονες. Ο έντονος καρυωτακισμός δεν εκφυλίζει το ποίημα σε δουλική μίμηση. Υπάρχει μέτρο και γνώση των συγκεκριμένων λεκτικών δυνατοτήτων. Απομονώνω για τις ανάγκες της εποπτικής στιγμής τα εξής ενδεικτικά: «Μελαγχολία μέτρια έως ισχυρή / εντάσεως μιάς το πολύ δύο υπεραστικών κλήσεων / ενώ τη νύχτα προβλέπεται αισθητή πτώση της διαύγειας / με σποραδική αύξηση των ενοχών. / Για τα επόμενα χρόνια / ποιήματα αδιάφορα προς τα καθ' ημάς / θα βυθιστούν από ανατολάς προς δυσμάς / μέχρι να λησμονηθούν άυτανδρα». Η επαγγελματική ενασχόληση με τη φιλοσοφία παρέχει στον Θεοφάνη Τάση τα ικανά και αναγκαία εφόδια για μια σφαιρικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων του είναι και των δυσκολιών του γίγνεσθαι, όπως τις υπαγορεύει η καθημερινότητα των άστεων. Αναμένω με ενδιαφέρον την επανεμφάνισή του.

Λάνα Μανδύλα Μεσονύκτιος ήλιος

Κέδρος 2012

Η Λάνα Μανδύλα, η οποία εξέδωσε στο παρελθόν τις ποιητικές συλλογές *Μα το χέρι μου επέμενε* και *Μελανά και άλιχα*, με την

πρόσφατη συλλογή της επανέρχεται για να δώσει ένα εσωτερικό τόνο στην ποίησή της, που είναι αποτέλεσμα της ένωσης του συναισθήματος με τον άλλον ή ακόμα και με τα πράγματα. Η φύση αντανακλά τα μυστικά και τις διαθέσεις, ενώ σιγά σιγά η ματιά που απεικονίζει το περιβάλλον γίνεται όλο και πιο υπαρξιακή. Η μνήμη, η ανάμνηση ανασύρει εικόνες και αποτίει φόρο τιμής σε όσους έφυγαν από τη ζωή. Η αμεσότητα της ποιητικής αφήγησης, ακόμα και όταν γίνεται σε τρίτο πρόσωπο, είναι αποκαλυπτική και διάφανη. Το συναίσθημα και η χαμηλών τόνων «αφήγηση» συνιστούν μια ενδιαφέρουσα ποιητική φωνή που αξιοποιεί με μουσικότητα την ένωση του ατόμου με τη φύση: «Ένα αστέρι παίζει κυνηγητό/ στους αστρογάλακτους δρόμους του σύμπαντος./ Υπό την αιγίδα του Άδη θα χορέψει/ στην χοροεσπερίδα θανάτου».

Χ.Σ.

Ελένη Μπουκαούρη

Δεν

Γαβριηλίδης 2013

Με τον τίτλο *Δεν* τιτλοφορεί την τελευταία της συλλογή η Ελένη Μπουκαούρη, συλλογή που αποτελείται από τρία μέρη: τις *Αναχωρήσεις*, τη *Βραδύτητα των δέντρων* και το *Εσύ*. Οι στίχοι έχουν το δυναμισμό της άρνησης, εκείνης της στάσης με την οποία δηλώνεται η απόφαση να μην συμβιβαστεί κάποιος, να μην αποδεχτεί ορισμένες εκφάνσεις της πραγματικότητας. Η άρνηση έρχεται ως απάντηση σε όσα μας συμβαίνουν, σε εκείνα που συνιστούν την καθημερινότητα και μας στερούν την παρουσία αγαπημένων προσώπων και πραγμάτων. Οι εικόνες από τη φύση γίνονται εφιαλτικές σκηνές ενός δράματος εν εξελίξει. Μερικές φορές, όμως, φαίνεται ότι η ποιήτρια μετεωρίζεται ανάμεσα στον ποιητικό και πεζό λόγο.

Χ.Σ.

Κώστας Κοκόσης

12 Μικρά Ποιήματα

απαντοχής σε μικρόψυχους καιρούς

Αθ 2013

Στα μόλις δώδεκα ποιήματα της ανά χείρας ποιητικής συλλογής ο Κώστας Κοκόσης περιέρχεται ιστορικά σημεία, από την ελληνική αρχαιότητα στη βυζαντινή εποχή, αλλά και το 1922, μιμούμενος μερικές φορές, σε ορισμένους στίχους, το Καβαφικό ύφος. Είναι φανερό η κλίση του προς τον πεζό λόγο και τη στοχαστική διάθεση, η οποία όμως στερεί από τη συλλογή την ιδιαίτερη ποιητικότητα: «Η ατελείωτη ανάλυση δε φαίνεται να βοηθά./ μήτε η αναζήτηση ιστορικών στοιχείων./ Σήμερα «τον μηδέν μετέχοντα»/ όλο και περισσότερο τείνει να υπερισχύσει.» (Αμφιθυμίας εγκώμιο).

Χ.Σ.

Δημήτρης Λαμπρέλλης

Στοιχηματίζοντας

με το σκοτάδι

Γκοβόστης 2013

Ο Δημήτρης Λαμπρέλλης, ο οποίος ασχολείται με θέματα φιλοσοφικού ενδιαφέροντος, εξέδωσε την πρώτη ποιητική συλλογή το 1982 με τον τίτλο *Έσοπτρος*, και έκτοτε έχει παρουσιάσει άλλες πέντε εκτός από την παρούσα. Τα ολιγόστιχα ποιήματα της πρόσφατης ποιητικής συλλογής έχουν ομοιοκαταληξία και μουσικότητα, ενώ είναι εμφανής η παιγνιώδης διάθεση. Ενίοτε, ωστόσο, η ανάγκη να μην ξεπεραστούν τα όρια, που τίθενται από την υπακοή στους κανόνες, γίνεται η αιτία ώστε η μορφή να απορροφάει όλη την ενέργεια, με αποτέλεσμα τα ποιήματα να θέλουν κάτι επιπλέον: «Τώρα που ο κύκνος είναι νεκρός/χάνεται πια κάθε σκοπός, / Στην πρόβα με το όνειρο / την πόρτα χτυπάει ο πανικός. / Οι λέξεις ζαρώνουν / Άχνα δεν βγάξει ο χορός.» (Ο χορός)

Χ.Σ.

Δείγμα Γραφής

Καίτη Βασιλάκου

Όχι, δεν θέλω
τη συμπόνια σου,
τον ανακλαστικό σου οίκτο.

Συμμέτοχο σε θέλω
στην εξαίσια οδύνη μου.

(αγαπημένε μου φυχίατρε πες μου...,
εκδόσεις Μανδραγόρας, 2012)

αμήχανα γυρίζω το κεφάλι μου
γυαλίζουν τα παπούτσια μου μικρού παιδιού
στέκομαι πλάι μου με πόδια γυρισμένα
–πόδια παιδικά–
τόσο αφύσικα γυαλίζουν τα παπούτσια
παράξενο μικρό παιδί να στέκομαι ακίνητος
για τόσην ώρα
παράξενο
είναι γεμάτα λάσπες τα παπούτσια μου
γεμάτος χώμα θα 'ναι ο ουρανός
κι απόφε

(Το τριβείο του χρόνου, εκδόσεις Μανδραγόρας, 2013)

Ειρήνη Βεκρή
Η ΣΤΑΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΛΕΞΗΣ

Στο σπήλαιο του ακρωτηριασμού. Η ιδέα σβήνει
κάτω από το φως της Μέρας. Οι Παναγίες όλου
του κόσμου κλαίνε. Παγίδες του τόνου τις κοι-
τούν. Στολίζουν το σώμα της Αντήχησης. Με τρι-
αντάφυλλα. Όρκους. Και επικλινείς ήχους. Μίλα
όσο θες. Το αυλάκι της λέξης δεν επιστρέφει...
Εημερώνει άλλη αμαρτία. Οι ουρανοί πίσω από
τις Μοίρες. Τρέχουν.

(Ανατολικά της οργής, εκδόσεις Μελάνι, 2013)

Αφροδίτη Γιαννάκη
Η ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΠΥΓΜΗΣ

Αυθαίρετη η μέρα
έβαλε στο εδώλιο την αθωότητα της νύχτας.
Έτσι υποδουλώθηκε η Σοφία στη Γνώση
και προβιβάστηκε το Υποδεέστερο σε Καθεστώς
με την εύνοια της κολλητής του Πυγμής.
Και κέρδισε έδαφος το Μίσος εκτοπίζοντας τον Έρωτα.
Και ονομάστηκε πλέον ο Πόλεμος Ειρήνη.
Έτσι εγένετο η αντιστροφή του κόσμου.

(Το άπειρο Το αδιάφορο,
εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Πέτρος Γκολίτσης
ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΝΕΚΡΗΣ

Είναι νωρίς για να συμφιλιωθώ
είμαι στο σπίτι της νεκρής
για να χτενίσω τα μαλλιά της
είναι νωρίς
για να χτενίσω τα μαλλιά της

Γιάννης Δούκας
Η ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΗΣ

Η κακομοίρα, ανάπηρη· ωστόσο
κοιτάζτε την πώς ίπταται. Στο γόνυ
την κίνησή της όλη συγκεντρώνει
κι ισορροπεί θαυμάσια στη δρόσο

του πρωινού, μετέωρη στα ύψη
του Χίθροου, την ώρα που ξανοίγει
και πάλι ο καιρός. Για ν' αποφύγει
τα νέα που μας έφερε, να κρύφει

την έκφρασή της, σκύβει το κεφάλι,
και να! Καρατομείται μοναχή της.
Είναι ο καιρός, θα πει, ψευδοπροφήτης,
τη σάρκα συζητά και την προσβάλλει.

Μα εγώ εδώ τη γνώρισα, την είδα
την Ίριδα – κι αλλάξαμε πατρίδα.

(Το σύνδρομο του Σταντάλ, εκδόσεις Πόλις, 2013)

Γιώργος Κεντρωτής
ΕΝΑ ΤΑΓΚΟΣΟΝΕΤΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΡΝΗ
ΚΟΝΣΟΥΕΛΟ ΡΙΝΓΚΟΝ, ΜΟΥΣΑ
ΕΥΦΑΝΤΑΣΤΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

Στον Βασίλη Καρδάση

Στις χαίνες κόγχες της τσιμπάνε
πουλιά, που αντί φτερά ανεμίζουν
φωλιές, και οι φύλακες νομίζουν
το βάθος των θαυμάτων θα 'ναι

σε λάκκους-θύλακους, και σπάνε
τα αιρετικά ρητά, ως σαλπίζουν
ατέρμονα, ό,τι γαλβανίζουν
με αρμόνικες που φτερακάνε.

Κυλινδρικές μες στο καμίνι
μασάει φωτιές η Κονσουέλο
που 'χει αναμμένο και καλλύνει

με ασετυλίνες το μπορντέλο
προβάροντας στου νου την κλίνη
το τυρκουάζ της Δάφνης βέλο.

(Ο κόσμος καρναβάλι. Εκατό τανγκό και
μια αισθηματική μιλόνγκα,
εκδόσεις τυπωθήτω, λάλον ύδωρ, 2013)

Αργυρώ Κεφαλά ΕΠΙΒΙΩΣΗ

Στο περβάξι μιας έγκλειστης ζωής
Άνθισε ένα τριαντάφυλλο.
Παραξενιά της φύσης
Δώρο Θεού
Ό,τι κι αν ήταν μου έδειξε την έξοδο
Από την πόρτα που είχε ανοίξει
Και την έκλεινα επισταμένως
Κάθε βράδυ
Για να μη δραπετεύσω
Σ' ένα μέλλον τρομακτικό και άγνωστο
Έτσι λιγόφυχες ήταν οι μέρες αυτές
Άνευ σκοπού και σημασίας
Με την ντροπή της επιβίωσης
Καμιά ζωή για τους ηττημένους.

(Η προσδοκία της άνοιξης, εκδόσεις Γκοβόστη, 2013)

Μαρία Α. Κονταλή ΑΙΝΙΓΜΑ ΑΥΛΑΙΑΣ

Άνοιξη ζωή
ήπιε δηλητήριο
με παράπονο

αιχμαλωσία
το αίμα κυλούσε πια
ως το διάδρομο

προσοχή τώρα
η καρδιά του χτυπάει
αναδίπλωση

χάση φεγγαριού
στο σκοτεινό τοπίο
νέκταρ στα χείλη.

(Κουπί στο νερό..., εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Γιάννης Κουβαράς ΠΑΓΚΑΚΙ

Απαγκιάζει στο παγκάκι του πάρκου
Πάνω στο ζεστό μπάλωμα μιας απουσίας
Με αυτό λιγοστεύει τη μοναξιά του
Με αυτό θα ζεστάνει τον χειμώνα του

Στο σχολείο που μαθήτευσα τέσσερα χρόνια διευθυντής
Το μόνο που κληροδότησα πίσω μου
Εκτός από το δέντρο της ποίησης στις σκάλες
Που βγάζει πραγματικά σταφύλια
(Αρκεί να πιστεύεις στο θαύμα
Και θα τα κόψεις, θα τα γευτείς)
Ήταν

Μια ράμπα ΑΜΕΑ
Κι εφτά παγκάκια
Για να βρίσκουν φιλόξενο χώρο
Την άνοιξη οι ερωτευμένοι μαθητές
Γι' αυτή την προίκα σεμνύνομαι

Και προπαντός για τη ράμπα

(Ταπεινά, Ιωάννης ο Ακτήμων και κατ' άλλους
κοινοκλήμων)

(Ονειρού Οδύσσεια, Γαβριηλίδης, 2013)

Ελευθερία Κυρίτση ΘΕΡΙΝΟ ΣΙΝΕΜΑ

Μικρή πελώρια ασίγαστη
Απεραντοσύνη στα πλάνα
Όταν έμπαίνα στο βλέμμα σου
Τίποτα δε χανόταν

Ας μη μακρηγορούμε άλλο πάνω στη νύχτα
Υπάρχει για να την πιεις ή για να τη σωπάσεις
Στα χαλίκια του αίθριου

Μείναμε κάτω απ' τον κήπο
Οι τελευταίοι περαστικοί που
Νομίσαμε ότι γίνεται να
Συναντηθούμε στα φίχουλα της πραγματικότητας

Αν μπορείς
Αγάπησέ με ως
Αιώρηση

(Χειρόγραφο πόλη,
Μανδραγόρας, 2013)

Ευτέρπη Κωσταρέλη ΤΟ ΝΟΗΜΑ

Σε μόρες μνήμη δεν απέκτησες
και από ομπρέλες
άγνοια είχες.
Τα μουσκεμένα πόδια
μένουν να σου θυμίζουν
πως δεν έχεις απάντηση:
Τι νόημα έχει η βροχή;

(Βερντάνι, Μανδραγόρας, 2013)

Χρήστος Ν. Λαζαρόπουλος

—
Τι είναι καλύτερο;

Η ζωή μας
να 'ναι
προϊόν λογισμικού
κάποιας μηχανής

ή
να 'ναι
όνειρο μεσημεριού

κάποιου
που δεν ξέρουμε

και αν τον ξέραμε
δεν θα μας άρεσε;

(Αρρήτων όφεις, εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Ηλίας Μαργιόλας ΕΙΚΟΝΑ ΕΒΔΟΜΗ

Γυρνώντας οι μισοί απ' το μέτωπο,
με την ελπίδα φυλαγμένη κάτω απ' το βρώμικο ρούχο
αντικρίσαμε τα αγάλματα των τυράννων.
Αμετακίνητα στην ίδια θέση
στητά και αναϊδή,
να κοιτάζουν κατάματα τον ήλιο.
Και καθώς δεν ξέραμε
πώς να ελευθερώσουμε τον θυμό μας
και καθώς δεν γνωρίζαμε
πώς να κρύφουμε την ντροπή μας
και την επαίσχυντη ανακωχή μας,
πλησίασε άφοβα ένα παιδί
και κατούρησε στα πόδια τους.

(Στο τόξο του φωτός και της σιωπής, εκδόσεις Γκοβόστη, 2013)

Χρήστος Μαρκίδης

—

Χαλάζι
Στις εφτά πλάκες
Κόκκινο αυγό

—

Η γλώσσα πώς ηχεί
Η γλώσσα ως να ηχεί
Αχνοφώτισαν

(Δράκων κατήλθε, εκδόσεις τυπωθήτω, λάλον ύδωρ, 2013)

Ανδρονίκη Μαστοράκη
ΑΛΛΛ

λαμβάνει κανείς
είμαστε αποκλεισμένοι
όχι από το χιόνι
ούτε από κανένα άλλο φυσικό φαινόμενο
(αν και κάποιιοι θα διαφωνήσουν επ' αυτού)
ούτε από οπλισμένους εισβολείς
(κάποιιοι θα διαφωνήσουν κι επ' αυτού)

ούτε από κανέναν εξολοθρευτή άγγελο
(κάποιοι θα διαφωνήσουν ακόμη κι επ' αυτού)
είμαστε αποκλεισμένοι
λαμβάνει κανείς

@over

(Αλφαβητάριο, εκδόσεις Εκάτη, 2013)

Κώστας Ν. Μουρσελάς
ΝΥΧΤΑ

Πέφτει η νύχτα, πέφτει ξανά.
Μέσα στη λάσπη να κάνει βουτιά.
Ο Γιώργος ο μάγκας που ήταν ωραίος
Κατέληξε να παίζει με βελόνες, μοιραίος.
Πάντα το πρωί τον έβλεπα Αθήνα
Και κάποιες φορές μες στη Ραφήνα.
Τώρα πλέον δεν τον βλέπω, τον έφαγε η λάσπη.
Του λευκού θανάτου η κόρη, η σκόνη η άσπρη.
Πέφτει η νύχτα, πέφτει ξανά
Μέσα στη λάσπη να κάνει βουτιά.
Πάλι τα ίδια, πάλι ξανά
Για όλα φταίνε τα ναρκωτικά,

(Αγγελικά πλασμένος, εκδόσεις Γκοβόστη, 2013)

Χαρά Ναούμ
ΠΡΟΣΟΧΗ

Ανώνυμα τρωκτικά περιφέρονται μ' απείθαρχους κοπτήρες
Ρημάζουν σοδειές ξεχασμένων καπέλων
Ροκανίζουν αλληλογραφίες
Λυπημένα πουκάμισα
Τα δάχτυλα απ' τις ξαρωμένες γόπες
Ένας προπονημένος σκίουρος
Κρεμώ στον τοίχο λαίμαργη κουκουβάγια να τον αποτρέφω
Δε θα δουλέφει αυτή τη φορά
Κι αυτά τα μάτια τ' αμυγδαλωτά
δεν είναι να τα συνηθίζεις
Έχουνε στοιβαχτεί μιλιούνια μάτια στη σοφίτα
και δε λένε να το σκάσουν πριν ρημάξουν
ένα-ένα τα τούβλα
τα σανίδια
το σκονισμένο άλαλο κρανίο του παππού
το σκοροφαγωμένο μήλο το πρωτόπλαστο
—κι άλλα αναμνηστικά απ' το μέτωπο

Ασπρίζει η προσμονή
για εκείνο το ταξίδι που 'χαμε φυλαγμένο
στο φτερό του ερημοσφυριχτή

(Αγρυπνες αντιλόπες, εκδόσεις Μανδραγόρας, 2013)

Νίκος Ορφανίδης
ΤΕΡΙPEM

Έτσι ανεβαίνει πάλι
η μαγεμένη σου φωνή
άνεμος και καπνός

κι αύρας λεπτής πνοή αιθερία
σαν τη νεφέλη περπατεί
σαν τη βροχή διαβαίνει
στην άκρη του ουρανού
η φωνή σου.

Κλείνω τα μάτια
και σε φηλαφώ
φιλέρημο τρυγόνι κι αηδόνι
μέσα στο φως να περπατείς
γραφή χαρμόσυνη, είδηση και φωνή
σ' Ακούω και δεν σ' ακούω
μ' εκείνη τη φωνή
που φεύγει
ολόφωτη μες στον ιστό
της μέρας.

Κάθεσαι τώρα αόρατη
μαζί με τα πουλιά
και φάλλεις ύμνους θεϊκούς
και δόξα αναπέμπεις
μπροστά στην πύλη του ουρανού
μπρος στου Θεού την πόρτα.

Έτσι ανεβαίνει ολόδροση
η μαγεμένη σου φωνή
και φάλλει τε
και φάλλει ρι
και φάλλει ρεμ
τεριρέμ φάλλει
μέσα στο φως
τώρα σε δέντρο ερημικό
χαρμόσυνη η φωνή σου αναχωρεί
ολόδροση.

22 Δεκεμβρίου 2011
της αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριάς

(Εις οδόν αναφυχής, εκδόσεις Ακτή, Λευκωσία, 2013)

Κώστας Παπαρούνας ΑΣΘΕΝΗΣ

Ανασφάλιστος
κι ανασφαλής,
χαμένο κορμί.
Δεν σε γράφουν στα ταμεία τους.

Μια ζωή μιλάς με τα φαράγγια
τα ποτάμια και τα έλατα,
πετροβολάς τα όρνια
τα σωθικά σου να σώσεις.

Τα συναλλάγματά σου είναι άλλης κοπής.
Δεν περνούν.
Καχύποπτοι κι οι παλιατζήδες.

(Χίλια χρόνια και μια μέρα, εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Γιολάντα Σακελλαρίου ΤΟΠΙΟ

Ανάβουν οι λέξεις στις προκυμαίες
της μνήμης

Ρυθμικό ροκάνισμα
αόρατου τρωκτικού
αλλάζει το χώρο
Ριγούν
οι καθρέφτες
στα μάτια των τίγρεων

Να ερχόταν η άμπωτη...

(Αόρατο τρωκτικό,
εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Δημήτρης Στενός ΧΟΡΔΕΣ

Στα χέρια μου κρατούσα
Καθρεφτάκια.
Άλλα σπασμένα
Άλλα οξειδωμένα
Άλλα με αίματα
Άλλα νεκρά
Ωδικά πτηνά
Φτερά βυθισμένα
Στο χώμα.
Μονάχα ο αντίλαλος
Μετά από χρόνια
Οι κέρινες χορδές
Να χτυπάνε στον άνεμο.
Τα χέρια όμως μααραμένα.

(Λείψανα φόβου, Οδός Πανός, 2013)

Γιώργος Χ. Στεργιόπουλος Η ΚΟΛΑΣΗ ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΩΛΩΝ

Όσα αξίζουν, ντύνονται αίμα.
Να τ' αναγνωρίζει ο πόνος, να τα 'χει μετερίζι.

Μονάχα ο πόνος κάνει τον χρόνο κτήμα του.
Η ευτυχία, μια ζωή παπαγαλίζει.

Στο παράδεισο μονάχα μη με πας.
Όποιος πέθανε δεν σταματά και ν' αμαρτάνει,
συνεχίζουν γι' αυτόν οι πράξεις του.
Κράτησέ με μακριά. Οι εκπληρωμένες αμαρτίες
πώς; τόση κόλαση ν' αντέξουν.

(Κατά χρόνον ευαγγέλιο,
εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Κλαίτη Σωτηριάδου ΤΟ ΜΕΤΡΟ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ

Στον πίνακα καλπάζει αργά
λιπόσαρκη, εύθραυστη φιγούρα
φτιαγμένη από καπνό
ήρωας μυθικός.

Κι από πίσω του

το αναπόσπαστο μέτρο σύγκρισης
κοινός θνητός
φτιαγμένος για ν' ακολουθώ:

εγώ, ο Σάντσο Πάντσα.

(*Αντίδωρα*, εκδόσεις Κέδρος, 2013)

Δημήτρης Χουλιαράκης
ΑΓΕΡΙ ΝΑ ΗΜΟΥΝ

Αγέρι να ήμουν και να τρύπωνα στη φούστα σου
πηγή στα πόδια σου ανάμεσα να τρέξω

σπουργίτι και να ράμφιζα τη ρώγα σου
ζούδι μες στα μαλλιά σου νυχτωμένο
θάλασσα κι ουρανός να σε νανούριζα
κίτρο να μπαίνω στα ρουθούνια σου
χώμα δική μου για πάντα να σε κράταγα
μπουμπούκι να 'σκαζα στην κοιμισμένη σου λαγόνα
πετρούλα να σου μάτωνα το γόνατο
δροσιά απ' τη μασχάλη σου να ιδρώνα
βροχή να χάιδευα τον ώμο σου
καθρέφτης την πνοή σου ν' ακουμπάς
το εσώρουχό σου να μ' έβρεχες και να με πατάς.

(*Αναπολόγητος στις κούνιες ντάλα μεσημέρι*,
εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Editorial

Για τη μετάφραση της ποίησης

Στις 11 Νοεμβρίου 2013 τα *Ποιητικά* απένειμαν για δεύτερη φορά το βραβείο μεταφρασμένης ποίησης «Άρης Αλεξάνδρου», υπό την αιγίδα και πάλι της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η κριτική επιτροπή του βραβείου εξέτασε τη φετινή ποιητική μεταφραστική παραγωγή και διαπίστωσε αφενός τη μείωση των βιβλίων μεταφρασμένης ποίησης (ωστόσο, πολλές μεταφράσεις εκδίδονται πλέον στο διαδίκτυο και δεν συμπεριλαμβάνονταν, ως φέτος τουλάχιστον, στο προς εξέταση σώμα) και αφετέρου την υψηλή ποιότητά τους. Πλάι στους κλασικούς, που συνεχίζουν να μεταφράζονται και να αναμεταφράζονται –όπως ο Ρίλκε, του οποίου την τελευταία μόνο διετία είχαμε 9 μεταφράσεις (αν τις μετράμε όλες) και τρεις τουλάχιστον των «Ελεγείων του Ντούινο»–, μεταφράζονται σημαντικά νεότερα και σύγχρονα έργα και οι μεταφράσεις, υιοθετώντας διαφορετικές στρατηγικές, παρουσιάζουν ωστόσο μεγάλο ενδιαφέρον. Οι μεταφράσεις, άλλωστε, είναι γνωστό ότι εισάγουν δύναμη την καινοτομία στο λογοτεχνικό σύστημα και ο ρόλος τους είναι κεντρικός για την εξέλιξή του.

Οι διαφορετικές στρατηγικές, όπως εφαρμόζονται στη μετάφραση συγκεκριμένων κειμένων, πάντως, απαντώντας εμπράκτως στο κλασικό ερώτημα «αν μεταφράζεται η ποίηση», αποτέλεσαν αφορμή μεγάλης συζήτησης στην επιτροπή. Από τη μια ελευθερία απέναντι στο πρωτότυπο, αναδημιουργία και δεύτερη γραφή, από την άλλη δέος και απόλυτα πιστή αναπαραγωγή. Κλασικό δίπολο της συζήτησης σχετικά με την ποίηση, οι δυο αυτές επιλογές βρήκαν ωραία εφαρμογή στα κείμενα που εξέτασε, όπως επίσης και πολλές ενδιάμεσες επιλογές.

Ο σύντομος κατάλογος της Επιτροπής περιέλαβε αξιολογικά έργα και αυτό δυσχέρανε την τελική επιλογή. Δεν είναι τυχαίο ότι το αποτέλεσμα βγήκε διά του σταδιακού αποκλεισμού, με πολύ μικρές διαφορές. Το βραβείο τελικά απονεμήθηκε κατά πλειοψηφία στον Συμεών Σταμπουλού, για το εξαιρετικά ενδιαφέρον μεταφραστικό εγχείρημα του *Οι ελεγείες από το Ντούινο* του Ράινερ Μαρία Ρίλκε (εκδόσεις Στιγμή).

Ο Συμεών Σταμπουλού ακολουθεί, αναπλάθει δημιουργικά το κείμενο στη νέα γλώσσα. Το αποτέλεσμα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί εξαιρετικό, στο βαθμό που θα το κρίνουμε ως ελληνική ποίηση. Ο Σταμπουλού ακολουθεί τις ποιητικές πρακτικές του Ρίλκε: διακριτική μουσικότητα, διαύγεια στη διατύπωση και κυρίως εκείνη την τακτική συναισθηματικού αιφνιδιασμού που δίνει στον Ρίλκε την μαγεία του. Ωστόσο, αφού καταπίστηκε να αναπλάσει στα ελληνικά ένα τέτοιο έργο μας υποχρεώνει να συγκρίνουμε το τελικό αποτέλεσμα, όχι τμηματικά, αλλά συνολικά με το πρωτότυπο. Δεν φτάνει την αξία του, αλλά παραμένει μια πολύ εντυπωσιακή δουλειά στις Ελεγείες διαχρονικά.

Η απονομή έγινε στο Polis Art Café και ακολούθησε μια συζήτηση ανάμεσα στον ποιητή και μεταφραστή Στρατή Πασχάλη, τη μεταφράστρια Έφη Γιαννοπούλου και τον επίσης μεταφραστή πέρα από κριτικό Αλέξη Ζήρα, ο οποίος συντόνιζε, σχετικά με τις διαφορές στη μετάφραση της ποίησης και της πεζογραφίας (οι ομοιότητες μάλλον υπερτερούν, όπως αποδείχτηκε), αλλά και ποικίλες πτυχές του μεταφραστικού φαινομένου (λόγου χάρη έμμεση μετάφραση, μετάφραση δηλαδή με τη διαμεσολάβηση άλλης γλώσσας) αλλά και της μεταφραστικής διαδικασίας (μετάφραση του πολιτισμικού στοιχείου αλλά και του ρυθμού για παράδειγμα). Διαβάστηκε επίσης ένα κείμενο του Γιώργου Κεντρωτή, που κάτι απρόοπτο τον εμπόδισε να συμμετάσχει στη συζήτηση.

Τα Ποιητικά πιστεύουν, προσδοκούν και ελπίζουν ότι το συγκεκριμένο βραβείο θα ριζώσει και θα αποδώσει καρπούς, υπό την έννοια ότι θα διατηρήσει ανοιχτή τη συζήτηση για τον κεντρικό ρόλο της μεταφρασμένης ποίησης σε μια μικρή λογοτεχνία όπως είναι η ελληνική. Για τον λόγο αυτό, σκοπεύει να διευρύνει, υπό κάποιες προϋποθέσεις, το προς εξέταση σώμα μεταφράσεων με ηλεκτρονικές εκδόσεις. Οι σχετικές λεπτομέρειες θα ανακοινωθούν στο επόμενο τεύχος, προκειμένου να ολοκληρωθεί η σχετική μελέτη που διεξάγεται αυτή τη στιγμή και να είναι σαφείς οι όροι και για τους συμμετέχοντες και για την επιτροπή. Καλά Χριστούγεννα και ευτυχισμένος ο καινούργιος χρόνος!

Γιάννης Ρίτσος

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

στον *René Char*

René Char,
βέβαια, οι δυο μας κάπου θα 'χουμε συναντηθεί,
ίσως ανάμεσα στα φυλλώματα του ύπνου,
ίσως στη σιωπηλή παρέλαση των λέξεων
σε μακρινά δειλινά υπερευαίσθητα, όταν επάνω
σε μια καμπάνα, καταγής αντεστραμμένη,
γεμάτη βρόχινο νερό,
εκάθισαν τα 9 σταχτιά πουλιά πίνοντας στάλα στάλα
κι υφώνοντας σε κάθε τους γουλιά το ωραίο κεφάλι
λέγοντας ένα ευχαριστώ στον Μέγα Αόρατον.
Α, ναι, René,
σ' αυτό το ανείπωτο ε υ χ α ρ ι σ τ ώ συναντηθήκαμε.

Αθήνα, 6.III.85

(Από τη συλλογή *Υπερών*, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2013)